

OLTART
Revistă de cultură
Nr. 24 • august 2018
SLATINA

OLTART

Redacția

Str. Acad. P. S. Aurelian nr. 44, Slatina, județul Olt,
cod poștal 230076, tel: 0723 638 840
e-mail: voinescu.sandu@yahoo.com

Redactor-șef: **C. VOINESCU**

Redactor-șef adj.: **Victor TIȚA**

Secretar de redacție: **Cosmin BARCAN**

Colegiul de redacție: **Paul ARETZU, Aurelian Titu DUMITRESCU, Felicia FILIP, Dorin POPESCU, Cornel NICULAE, Maria IONICĂ.**

Tehnoredactare: **Hoffman Design** hoffmandesign@yahoo.com

Revistă editată de **Asociația Culturală OltArt**

Tiparul realizat la imprimeria editurii Hoffman

www.EdituraHoffman.com

www.EdituraHoffman.ro

www.LibrariaHoffman.ro

Tel. 0740 984 910

ISSN 2285 – 598X

ISSN-L 2285 – 598X

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor. Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii ale culturii.

© OltArt, 2018

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al autorilor.

Coperta I – Regina Maria

Cuprins

5 **Editorial** *Dansând cu lupi paradigmatici* – Dorin POPESCU

9 **Interviu** *Omul fără cultură trebuie să-și caute o peșteră*
Simona DUMITRACHE de vorbă cu Paul ARETZU

12 **Raftul cu cărți** *Poetul unei (ne)liniști albe* – C. VOINESCU

14 **Poezie** Lazăr POPESCU
 Mihaela AIONESEI
 Daniel DĂIAN
 Spiridon POPESCU
 Felix SIMA

26 **Soresciana** *O nouă carte-document despre Marin SORESCU* – Maria IONICĂ

31 **Avanpremieră editorială** *Excelsior* de Aurel TINCA

34 **Paradigma** *Exerciții de contemporaneitate în operații temporale* –
Irina PERIANU

37 **Calendar Iulie**

38 **Prolegomene** *Proiectări imagistice ale sinelui în opera lui Eminescu* –
Mădălina BĂRBULESCU

41 **Interferențe** *Fecioarele juruite sau Burrnesha* – Oana GLASU

45 **Revelațiile lecturii** *Theodor Capidan – Românii nomazi* – Diana Iancu ALBU

50 **Civica** *Nici mișto-ul nu mai e ce-a fost!* Ciprian CHIRVASIU

51 **Poezie** Corina DAȘOVEANU
 George Nina ELIAN
 Ioan SMEDESCU
 Gheorghe MIHAIL

61 **Contrapunct** *Dialogul Eului cu Sinele (III)* – Nicolae ROTARU

66 **Proză** *Trecere obișnuită* – Ioan Corin CULCEA
 Mânza – Teodor LAUREAN
 Cine oare dintre noi? – Norea DAN

73 **Calendar August**

- 74 **File de istorie literară** *Perpessicius, cronicar al literaturii interbelice* – Ovidiu DINICĂ
- 78 **Etnografica** *Ia – matrice culturală* – Claudia BALAȘ
- 83 **Vitralii** *Barocul. Între ezitare și siguranță* – Silviu GORJAN
- 87 **Cartea zilelor noastre** *Muzicantu' povestaș; Muzica zilelor noastre*
Muzica lui George Enescu. Omagiu cuvenit – Adrian SIMEANU
- 88 **Historia** *Eroism și eroi în războiul pentru desăvârșirea unității statale (1916-1918)* – Doru DINA
- 94 **Interviu** *Cultura este formativă prin însăși menirea ei*
Ioan Florin TUINEA de vorbă cu Ion LAZU
- 100 **Meridiane** *Artă stradală flamandă* – Marian GANEA
- 103 **Poezie** Violeta PINTEA
Iulia Pațiu ROGVAIV
Ioana CÎRNEANU
Ion CALOTĂ
Norica ISAC
- 117 **Eseu** *Contra-binele, necesitate a desăvârșirii* – Liuța SCARLAT
- 120 **Calendar** **Septembrie**
- 121 **In memoriam** *La Adio. Actorul ILIE GHEORGHE* – Dan LUPESCU
ILIE GHEORGHE – Ioan St. LAZĂR
- 129 **Thalia** *Un spectacol interactiv* – Teodor FIRESCU
- 131 **Simeze** *Adrian Dinu, un destin contorsionat* – Cristina BACICU-BOTETZ
- 134 **Transhumanța** *Pe drumul de pământ: povești de împlânzit timpul*
Daniela BĂBU
- 138 **Universală** *Fady Joudah* – Mihai Marian

Materialele pentru nr. 25 (noiembrie 2018) al revistei vor fi trimise pe adresa de e-mail voinescu.sandu@yahoo.com până la 20 septembrie a.c. în word, Times New Roman, 14, cu diacritice și corectură.

Dansând cu lupi paradigmatici

Dorin POPESCU

Geniul rasei noastre, cum numea Alexandru Marghiloman acum un veac capacitatea creativă a spiritualității românești, nu a găsit încă soluții pentru a comprima cultura română într-o singură paradigmă conceptuală, așa cum va fi făcut recent Orlando Figes, care vedea istoria culturală a Rusiei ca *dans al Natașei* din *Război și Pace*.

Una dintre metaforele paradigmatică ce pot fi recuperate din această perspectivă este cea a *lupului dacic*, concept-umbrelă resuscitat recent de decizia politică a Bucureștiului de a fi ales capul de lup ca *logo* al primei noastre președinții semestriale Europene (ianuarie-iunie 2019). *Lupul dacic* are suficientă mitologie și magie pentru a putea descrie paradigmatic traiectoriile, împlinite sau eșuate, ale culturii noastre. Ceva din magia acestuia răspunde deopotrivă începuturilor misterioase și traiectoriilor ezoterice din ultimul veac. Aura mistică a lupului mitologic, în care se amestecă parabole autohtone și importate, de la Zamolxis la Remus și Romulus, de la Krishna la șamani, combinată cu figura sa rebelă, crudă și neîmblânzită, pot contura un **profil paradigmatic tutelar (ori măcar descriptiv) al culturii române**, în distribuția sa fundamentală.

Cultura română va fi trăit o vreme sub semnul lupului singuratic,

retras departe de lume, înconjurat de simboluri și semne, de pe câte un Kogaion nesupus. Va fi preferat să adulmece prăzi din pădurile dese, noaptea, preferând îmblânzirii sălbătică. Tot ceea ce este magie și legendă în felul pervers al culturii române de a se sustrage întâlnirii directe cu formele culturale de pe continent provine din refugiul acestuia în autoexil și în sacru.

Exilul și sacralitatea par atributele paradigmatică ale acestui tip de cultură. De la Ovidius încoace, cultura română pare a se derula ca amprentă a refugiului, retragerii, fugii, ca semn al fricii și crucii.

Pare că secolul 20 ne va fi tămăduit de angoasele unei nașteri tardive. Însă nici circulația elitelor noastre în saloanele pariziene, nici omologarea sincopată a unor nume mari ale culturii noastre (proces rămas încă episodic și conjunctural) nu ne vor fi adus cu adevărat întoarcerea în lume. Conștientă de forța ei, care dă fără efort teatralități virale, *show* cinematografic la cerere, **cultura română se întoarce periodic în sacru.**

Nu e (neapărat) o cultură periferică, mică. Nu este o cultură lipsită de umor eclatant, de jocuri de salon ori de încrederea în sine pe care ți-o dau probele drepte și lupta în câmp deschis. Este o cultură meandrică, ce pare a-și devora prăzile sălbatic. Este un răs-

puns la istoria acestui spațiu și deopotrivă o expresie a sa, o expresie a dorinței de retragere în fața agresiunii și de pândă împotriva fiarelor mai mari. O expresie a neîncrederii în lume și deopotrivă una a exilului în sacru. Când sabotează această lume (și adesea o face cu mijloace literare care ating magia), în numele sacralui, **cultura noastră are aerul unui mare lup singuratic, rămas să păzească ezoteric un spațiu trădat de zeu.**

Timp de câteva secole, cultura noastră a semănat unui *lup singuratic* care a pândit, retras în păduri seculare, joaca fiarelor mari, fără să fie parte ori părtaș la sărbătorile culturii europene. O însingurare aproape fără leac a însoțit această cultură, de la nașterea ei până în modernitatea târzie (și nu numai). Publius Ovidius Naso va fi citit corect aici, din perspectiva romantică a saloanelor romane, semnele unui *topos* barbar – geți *mai sălbatici chiar decât lupii cei cruzi*. De la Ovidius încoace, istoria culturii noastre pare o lungă listă a mirărilor străinilor ei. **Neîncetat sacral și sălbăția ei provoacă șocuri celeilalte/ celorlalte lumi culturale ale Europei**, crescute în banchete grecești, în *agora*, în foruri romane, în criptele bisericilor, în saloane de epocă, în aule academice.

La noi, cultura lupului singuratic a cultivat forme perverse de decomuniune și rezistență, de la retragerea în păduri la rezistența în munți, de la otrăvirea fântânilor la arderea cărților pe rug, de la cenacluri *samizdat* la lectura ezoterică, de la Rugul Aprins la Școala de la Păltiniș etc. Prea puține vor fi fost, în istoria culturii române, șansele de deschidere

și destindere a ei. Când nu s-a retras de bună voie în *pădurile* culturale de care vorbește în grilă semiotică (Umberto) Eco, speriată de ceea ce va fi văzut în lumea *liberă*, în câmp deschis, cultura română a fost izgonită acolo. Este o cultură care și-a produs esențele în închisori, în munți, în schituri, în păduri, departe de aerul tonic al libertății ilimitate, mai degrabă ca expresie a însingurării de lume, a fricii și fugii de lume decât ca expresie a trăirii în ea. **Toate semnele vitale ale acesteia mărturisesc fuga, retragerea, straniețatea, alteritatea.** Am putut păstra astfel fizionomia originară a culturii, *protocultura*, în dauna formelor culturale obișnuite cu schimbările cameleonice periodice. Rezistența la nou a creat aici forme culturale specifice, văzute ca fiind perimate în ansamblul culturii fluide, versatile, creând totodată alergii organice la experiențe inovatoare. Câte un Tristan Tzara pare nespecific acestui gen de cultură, iar amănuntul că teoriile sale s-au produs în afara spațiului cultural indigen poate conota mai degrabă neputința acestui spațiu de a gira experimente decât absența abilității sale de a genera noutăți culturale de impact continental ori global.

Cine preferă să locuiască periferia sau trecutul culturii va cunoaște simetric și gloria și mizeria lor. Cine alege să trăiască în refugii va rămâne mai apropiat de sacru, de originea lumii, iar alteritățile moderne îi vor provoca neîndoelnic repulsii, angoase. Contactul anteic cu rădăcinile va rămâne mereu pariul simbolic (dar și călcâiul lui Ahile, punctul vulnerabil) al legăturilor sale cu lumea. Când (para-

frazându-l aici pe Kogălniceanu) acesta va fi puternic, legăturile sale cu lumea vor fi slabe; când va fi slab, legăturile sale cu lumea vor fi puternice. Acesta nu va cunoaște însă adrenalina căutării, mirajul expedițiilor, rebeliunea evadării, noutatea, îndoiala din care sporesc întrebările, aventura tulbure a creației.

Cultura română pare a fi mai degrabă una care alege să locuiască în periferie și mitic. De aici sincopel și derapajele ei față de formele evaluate și senine ale culturii europene, de aici întârzierile față de marile banchete de idei ale Europei, mimarea periodică a sincronismelor, arderea de etape, aerul său de bunică sfătoasă, retragerea în paradisiac, refuzul noutății și al experimentului, liniștea de a se ști la adăpost de orice, inclusiv la adăpost de promisiunile progresului, inclusiv la adăpost de sine.

Retragerea sa în paseism spiritual, obsesia pentru trecut și tradițional, care domină în mod sistemic efortul *poietic* în acest spațiu, nu trebuie să genereze *parti-pris*-uri de raportare, simpatii sau repulsii. Nu este o opțiune care impune poziționări. Efortul nostru de aici are în vedere prioritar nu cauționarea (fatal ideologică) a unei opțiuni, ci **identificarea unui posibil semn totemic pentru ceea ce ne pare a fi un model repetativ, schematic, paradigmatic al culturii noastre**, identificarea unei matrice culturale/ spirituale, alta decât cele cunoscute deja (sau pur și simplu în alonja acestora), care au făcut o prestigioasă carieră în istoria culturii române (spațiul mioritic, alternanța deal-vale, retragerea din istorie, ontologia lui *întru* etc.).

Un semn tutelar, paradigmatic, mai degrabă totemic, al culturii noastre pare a fi astfel lupul singuratic, cu numeroasele sale sinonimii. Fiara care pândește din păduri viețile adevărate ale altor culturi, amânând(u-și)-o periodic și programatic pe cea proprie. Lupul neîmblânzit și singur, care refuză formele mimetice ale culturii chiar și când acestea îi promet creșteri pantagruelice rapide.

O istorie a culturii române, din această perspectivă, poate fi văzută ca fiind astfel una a repetatelor sale ademeniri/ ispitiri de către cultura europeană, una a cântecelor de sirenă trimise de Europa către periferii. Începând cu Ovidius, care sosește în Tomis la bordul *Minervei*, cântecele de sirenă ale *celeilalte* Europe nu încetează să trimită semnale spre Europa de aici. Însă **Europa de aici nu știe decât cântecul orfic...** Istoria întâlnirii acestor culturi (a acestor Europe) este o nesfârșită ratăre a căutării și pândeii reciproce. **Una crede prea mult în orfic, alta în Ulise.**

Cultura noastră pare a fi refuzat netulburat, pe fond, toate șansele ei de *emancipare* și *desvrăjire*, de la mimetism la sincronism, de la modernism la realism, de la realism la postmodernism. În numele autenticității proprii, de care este mereu conștientă și mândră, a respins mereu *formele fără fond* ale celorlalți, chiar cu riscul permanentizării auto-izolării sale. Întâlnirile sale cu celelalte tipare culturale continentale i-au alterat solitudinea doar episodic și epidermic, straturile ei de profunzime rămânând intacte și libere. Gloria emancipării, în Europa văduvită de participația românească sistemică și

angajantă, a rămas un trofeu atractiv doar pentru rebelii care au răzbunat această solitudine (împotrivindu-se comodităților ei), nu pentru cei care au exprimat-o (plenar).

În fine, dacă acceptăm, reductiv și schematic, *lupul singuratic* ca fiind un **semn totemic paradigmatic al culturii române**, care răspunde (la nivel macro) exigenței minime/ leneșe de a identifica și (ori) inventa un singur nume pentru forme atât de diverse, fastuoase chiar, ale culturii și spiritualității românești, vom avea îndată, cu suficientă claritate, **trăsăturile distinctive ale acestui tip de cultură**: o cultură retrasă din lumea imediată, care își refuză participția imediată (retrasă blagian din istorie), o cultură contemporativă (a unui popor mai degrabă *vegetal*, ca în poeziile Anei Blandiana), mai degrabă romantică decât pragmatică, mai degrabă sacerdotală și mitică decât profană, preferând sacrul și înstrăinarea oricărei forme de comuniune în imediat, nomadă mai degrabă față de sine decât de lume, cu o aură stranie, cu fizionomie neîmblânzită, cu tragism și parfum elegiac, mereu în căutarea paradisului pierdut și a zeilor proscriși. Departe de a fi un nou pat al lui Procust, lupul nostru paradigmatic pare a funcționa ca expresie sintetică și

sincretică a unui tip de cultură care își ascunde sacralitatea, fastul și obârșiile sub un ceremonial elaborat. Pare că această cultură așteaptă mereu întoarcerea zeului ei, mimând deopotrivă farsa că l-ar fi cunoscut vreodată.

Respiră și ea, programatic, nostalgia unei lumi părăsite de zei, însă divorțul ei de sacru pare a fi mai degrabă probă pentru fidelități absolute, test pentru credințe *à la longue*. **Iar dacă zeul său va reveni cândva la obârșii, la origo, va fi numai pentru că această cultură a păstrat (păzit) nealterat spațiul care îi va fi cunoscut odată urmele**, refuzând încăpățânat premiile și deliciile gloriilor pasagere ale unei lumi desacralizate.

Ca în pantera lui Praxiteles, întâlnirea cu lupul totemic poate fi *primejdioasă* (contagioasă) în sens inițiativ, paideic. Dansul cu lupul poate fi fatal celui care n-a cunoscut cu adevărat îmbrățișarea vreunei fiare. Mulți dintre cei ce vor fi pătruns până la liziera din care, în întuneric, strălucesc fioros ochii acesteia se vor fi întors din drum spre a evita întâlnirea fatală.

Doar cei care au mers mai departe au auzit vreodată cântecul orfic al fiarei, poveștile ei.

Însă nimeni nu s-a întors până acum de acolo.

Interviu

Omul fără cultură trebuie să-și caute o peșteră

Simona DUMITRACHE de vorbă
cu Paul ARETZU

Ce mai înseamnă Eminescu, azi, la aproape 130 de ani de la moartea sa? Mai este „poetul nepereche”, cum a fost numit cu admirație?

Dacă poezia ar continua să se adreseze *minții, inimii*, Eminescu ar trebui să însemne, și azi, foarte mult. Problema este că noi ne-am schimbat, și nu în bine. Scrisul, cititul, *tihna* bibliotecii nu mai sunt principalele instrumente de formare a omului cultural (din ce în ce mai rar, înlocuit de omul dominat de cultul plăcerii și al eficienței practice – „Iară noi? noi, epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite,/ Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte,/ Măști răsând, puse bine pe-un caracter inimic;/ Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază;/ În noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază;/ Voi credeți în scrisul nostru, noi nu credem în nimic!”). Eminescu

cu a fost un om al seriozității culturale și al probității morale. Foarte rar se reunesc aceste două trăsături într-un singur individ. Avid de cunoaștere, preocupat de meșteșugul limbii române, de mecanismele ei expresive, atent la viața socială și neiertător cu imposura. De aceea, i s-a și spus *om deplin*.

E greu să fii om deplin?

După calvarul vieții pe care a dus-o, cred că este destul de greu. Să fii numai fibră poetică și conștiință (morală, națională) e ceva care nu te lasă să te odihnești. Eminescu a fost atât de concentrat asupra destinului său, încât nu a mai avut timp să și trăiască. Biografia sa este relativ săracă în evenimente, fiind prevalent spirituală. A fost artist *fără viață personală*, cum spune Nichita Stănescu. A fost cantonat numai și numai în poezia sa (spun poezie în sensul de viziune), iar, când și-a aruncat privirea și în lume, a fost necrușător cu moravurile acesteia. Cineva care era atât de devotat (devotat înseamnă credincios) nu putea să admită imoralitatea celorlați, neomenească (în fond).

Au fost voci care au propus canonizarea sa.

Nu poate fi vorba despre așa ceva. Eminescu a fost poet, la fel cum alții

sunt sfinți. Se poate afirma, fără a greși, că a fost asemenea sfinților, deși avem a face cu două categorii distincte. Sfântul are regulile lui, poetul pe ale sale. Deși merg pe un drum aproximativ comun, sfântul și poetul au ținte diferite. Au fost, e adevărat, câțiva care au întrunit ambele calități – regele David, imnografii (care au scris poezie religioasă canonică). Eminescu are alt fel de sfințenie decât cea a sfinților. El poate fi un sfânt al limbii române, al culturalității române, al imaginarului românesc. Noi îl proiectăm pe treapta cea mai de sus a virtuților poetice, iar, în această privință, icoana sa este o imagine a idealității.

Se vorbește despre pericolul transformării poetului într-o statuie, despre riscul de încremenire formală a artistului, la care îl expun criticii encomiaști.

În toate privințele, Eminescu este un simbol, o valoare imuabilă. El există, opera sa există. Exegeza are obligația de a-l adecva timpului, noilor tendințe estetice. Cu siguranță, nu retorismul, superlativele, pastişele sunt modalități corecte de interpretare, dar nici denigrarea. Trăim, azi, într-o perioadă aculturală, chiar anticulturală, predominant tehnicistă. Tehnica ne ușurează viața, e drept, dar o sărăcește și stimulează pasivitatea. Cultura cere personalitate, voință, efort. Omul de azi se mulțumește cu puțin, se complăce în anonimatul colectiv, în spectaculozitate ieftină. Un scandal public, un comportament anormal, situații vâ-nate de mass-media, pot face pe cineva celebru pentru o oră, pentru o zi. Există și eroi ai nimicului, ai hidoșeniei sufletești. Negându-l (gratuit) pe Eminescu, unii pot deveni celebri o oră, o zi. Cine

mai poate fi, azi, om deplin? Cine mai poate acapara atâta energie poetică, optând pentru o viață ascetică? Este o falsă problemă aceea a contestării valorii lui Eminescu. Se exhibă, de fapt, egoism și ignoranță.

De ce contemporanii nu l-au prețuit?

Nu a iubit gloria, așa cum o fac mulți dintre scriitorii de azi. Nu a fost servil, așa cum întâlnim mereu. Nu îl interesa nimic din afara orizontului său. A fost, cum zice Moromete, dar altfel, un independent, dar un dependent de poezie. Nu s-a închinat la doi stăpâni.

Cum era Eminescu? Ce îl caracteriza?

Marea simplitate are cea mai misterioasă profunzime. Ai văzut la Cina cea de taină? O copleșitoare simplitate, totul pare dinainte scris. Așa este dăruirea, jertfirea de sine: euharistică. Eminescu nu a păstrat pentru sine aproape nimic. Oferă și azi din plin. Suntem grăbiți. Nu mai avem timp să ne aplecăm urechea sufletului la sunetele fundamentale. În graba noastră, pierdem, neglijăm comoara cea mai de preț a omenirii: cultura.

Spre ce ne grăbim?

Spre moartea noastră culturală, spre dezumanizare. Vom fi din ce în ce mai analfabeți, mai înstrăinați de moșii-strămoși. Omul fără cultură trebuie să-și caute o peșteră.

Cum crezi că va fi viitorul?

Va fi cum va fi, dramatic sau fericit. Ceea ce știm sigur este trecutul din care venim și pe care ar trebui să-l admitem cu recunoștință. Cred că poe-

zia (spiritul poetic) nu va dispărea. Ea este condiția omului (a Creatorului și a creației). În prezent, ne aflăm într-o etapă în care suferim de o boală a nevârstniciei, când se manifestă o pornire distructivă și autodistructivă. Negarea valorilor, proclamarea relativismului generalizat, a tuturor morților posibile (a istoriei, a culturii, a lui Dumnezeu) sunt semne ale unei schizofrenii, ale unui imbold grotesc. Fenomenul este ciclic, omenirea a trecut de multe ori prin așa ceva. De fiecare dată, pornirea nihilistă s-a stins și s-a revenit la echilibru, la statornicie, la autenticitate. Infantilismul, mai ales cel estetic, își are și farmecul lui. Avem o literatură relativ tânără, nu ne putem lăuda cu un excedent de valori. Ar fi o greșeală să le contestăm. De altfel, acest proces al atenuării se va produce natural, pe parcursul unei istorii îndelungate. Marele poet a previzionat un astfel de caz de ingratitudine: „Iar deasupra tuturor va vorbi vrun mititel,/ Nu slăvindu-te pe tine... lustruindu-se pe el”. Paradoxal este faptul că un suflu eminescian se află difuzat în toată literatura română (în cea dinaintea sa și în cea ulterioară). Poetul a avut și șansa unui context istoric prielnic: fervoarea culturală junimistă, susținută de oameni bogați, cu studii serioase, apoi, Unirea Principatelor (a Moldovei lui Eminescu și a Munteniei lui Caragiale), instalarea unei monarhii benefice pentru modernizarea țării, Războiul de Independență. Întâlnirea cu Titu Maiorescu și cu cenaclul de la Casa Pogor, acordarea unei burse de studii la Viena și la Berlin, firea lui meditativă, studioasă, lipsa oricărui interes pragmatic, caracterul integru au concurat la formarea unei personalități singulare în spiritualitatea românească.

Eminescu este, cu siguranță, exponentul neamului său.

Care va fi destinul poetului?

Oamenii morți nu-și pun problema viitorului lor. Este treaba celor vii să facă estimări cu privire la viitorul celor morți. În afară de Dumnezeu (Sfântă Treime), nimic nu este etern în această lume. Dar locul unui poet de talia lui Eminescu se conservă într-o istorie a domeniului, în cultura unui popor, nu mai poate fi schimbat, rămâne referențial. Pe de altă parte, eu cred că un scriitor este o valoare în sine, la care un istoric literar (mandatat să facă selecție axiologică) poate avea acces sau nu, în funcție de competența sa, riscantă mai ales când îi vizează pe contemporani. Un istoric literar nu face, neapărat, judecăți de valoare, ci, mai mult o sistematizare (*sistematică* o numește, foarte inspirat, Eugen Negrici, cu un termen preluat din biologie). Dar, un istoric literar onest trebuie să fie cât mai obiectiv (sau voluptuos subiectiv, când își asumă viziunea erudită, comparatistă, barocă, de *știință inefabilă și sinteză epică*, a lui George Călinescu).

S-a vorbit mult despre posibilitatea unei crime în cazul morții lui Mihai Eminescu, neiertător cu oamenii politici. Ce crezi despre această opinie stupefiantă?

Sunt, pur și simplu, elucubrații, de neluat în considerație. Ar însemna să-l socotim pe Titu Maiorescu un criminal, ceea ce este, chiar, de neadmis. Dezinteresat total de viața (și de sănătatea) sa, Eminescu a trăit (și a murit) numai pentru poezie. Iar destinul său s-a înscris total în canonul romantic.

Poetul unei (ne)liniști albe

C. VOINESCU

Cred în libertatea de creație, dacă este riguros și benefic îngăduită de intense, sistematice și formative lecturi anterioare.

Cred că oricine este liber să scrie, dacă nu pângărește limba, pentru că adevărații scriitori nu scriu în limba română, ci scriu limba română.

Cred în libertatea estetică, de stil, dacă urâtul e transformat în frumos, ca la Baudelaire, Arghezi sau Brumar, de pildă.

Și mai cred că nu toți știm să scriem, cum, de asemenea, nu toți știm să citim.

Slătineanul Ioan Nicolae Popescu a ales, în încercarea sa, altminteri izbutită, de a desluși măcar o parte dintre rosturile vieții, calea luciferică a cunoașterii poetice, impusă de greu represibile impulsuri interioare, de îndelung și apăsător acumulate neliniști metafizice.

Autorul crede în forța cathartică a poeziei, în efectul ei purificator asupra individului, crede în cuvânt, așa cum crede în culoare (e și pictor), ca prelungire a simțirilor, a atitudinilor sufletești în fața frumosului și urâtului vieții, deopotrivă.

Resursele sale lirice, așezate conceptual pe un fundament postmodernist bine înțeles și la fel de bine asimilat, se dovedesc compatibile cu poezia de esență tari, reflexivă, cu în-

volburări de idei și de stări, incitantă. Nici prea mult narative, nici în exces de lirism, nici metaforizate superfluu, nici comprimate aforistic, poemele sale se dezvoltă într-un perimetru estetic bine stăpânit și convingător echilibrat. Cum de altfel este și cuvântul cu care zidește: calm, confesiv, limpede curgător în vers, ocolind dibaci ambiguități ce nu ar intra totuși în discordanță cu tenta modernistă a întregului.

Autorul își assemblează poemele din frânturi de iubire, tristețe și singurătate, din trăiri anterioare, subiectivizând liric orice obsesie existențială, de la întrebări lăsate fără răspuns, la obstacole cotidiene firești, de la meditația expiatoare la întâmplări frângând aripa și deturnând zborul, înălțarea: *poetul cărunt/retras deoparte/contemplă/tânăra înfiripare a unei flori*. Contactul cu realitatea este dur, aspru, cunoașterea însăși doare, uneori, sau rămâne numai iluzie: *deslușind amintiri/ochii își surpă mirarea,/iubesc femei ce nu sunt,/cunosc lucruri ce n-au fost*.

De aceea poezia sa devine o oglindă în care se reflectă lumea mai mult cu tristețile decât cu bucuriile ei, cu singurătățile și cu iubirile-i năplinite, cu nostalgiile și inexorabila trecere a timpului. Sunt acestea tot atâtea teme mutate din realul nud în cuvântul înfrumusețat liric și bine rânduit în stihurile volumului sugestiv intitulat

Cronicile umbrei, ale cărui patru capitole, *Pași ce vindecă drumul*, *Apelel altor vieți*, *Colecționarul de amurguri* și *În căușul timpului*, cuprind 97 de poeme, demne de literatura autentică, de arta poetică de bun-gust contemporan.

Titlurile însele susțin semantica substanței poetice a volumului prin lexemul cu încărcătură lirică, precum *umbra*, *drumul*, (*alte*) *vieți*, *amurgul*, *timpul*, sintetizând ideatic și emoțional demersul artistic din lăuntrul volumului.

Poezia lui Ioan Nicolae Popescu se circumscrie unui perimetru tematic nu foarte vast, ci mai degrabă limitat, de o conștientizată complementaritate și ocurență, la propriile obsesii existențiale. Una dintre ele este **singurătatea** apăsătoare: *a murit un poet de singurătate/ într-un amurg cu ploi suave*, alta este **nostalgia**: *copacii rămân,/ melancolii verticale,/ în urmă...* sau **tristețea**: *contemplam cu tristețe/ un morman de foste-adevăruri sau o tristețe-aplecăță/ veghează un felinar obosit* și, desigur, **vremelnicia** existenței umane, execuția nemiloasă a omului de către timp: *la țărnul timpului meu/ e o liniște albă/ ca în miezul nucilor verzi*. **Iubirea** domină subtil, difuz, aceste teme: *dulce întâlnire cu iubirea/ pe harta unei amintiri,/ mirosea a zgură și fum/ pe deasupra umbrelor*.

Un bine selectat registru de motive lirice germinează estetic ideea fiecărui poem în parte. Numai într-o singură poezie, *Dorința*, se reunesc câteva motive expresive, altfel recu-

rente, **toamna**: *Toamna șoptește dulci vrăji...*, **timpul**, în nesfârșita-i scurgere irecuperabilă: *Orele trec,/ năuce,/ ca frunze pe aripi de vânt*, **amurgul**: *Obosită cade amiaza/ și-aș mai fuziona c-un apus*. Lor li se adaugă **ploaia**, în perspectivă cromatică: *pictez ploi mlădii,/ despletite,/ călărind pe cai verzi/* sau: *deșir ploi/ peste-o frunte/ unde nu aș vrea să fiu...* **visul**, **somnul**, într-o viziune onirică: *Urc. De când/ am visat aripi purtând pământ/ din insule îndepărtate/ urc mereu...* **noaptea**: *peste ape adumbrite/ noaptea mirosea a semințe de mac/ și ploua iarbă nouă*.

Pe autor nu-l preocupă metafora într-atât încât s-o obțină cu tot dinadinsul, vine ea însăși firesc și se așază acolo unde sporește deschiderea spre real: *plouă în oasele de tei ale degelurilor/ care s-au limpezit cândva pe chipul tău*. Atenta lectură a poemelor acestui volum dezvăluie un egal interes pentru trecut și prezent, pentru citadin și real, pentru concretețea existenței, dar și pentru transcenderea ei în planuri metafizice. De unde și chipul lor modernist așezat în echilibru estetic.

Ioan Nicolae Popescu ni se dezvăluie drept un poet cu posibilități reale de explorare a cuvântului, cu resurse lirice nefructificate încă în totalitate, cu neliniști existențiale fără de care poezia nu pare vie.

Volumul *Cronicile umbrei* confirmă apariția unei voci lirice convingătoare. Următoarele volume o vor impune.

Poezie

Lazăr POPESCU

ZIUA DE JOI

Azi a plouat de dimineață.
La telefon vocea femeii
cu părul ca grâul copt
răsună în aerul de mai.

CIREȘE DE MAI

Soare amestecat cu ploaie și ziua trece.
Ceva apropiat și totuși depărtat. Oricum,
astăzi am fost prin piața mare și n-am văzut
încă cireșele de mai pe tarabe. În absența
căldurii esențiale totul întârzie.

ÎN PRAG DE IULIE

În prag de iulie ai revelația
Manuscriselor de la cumpăna apelor.

SIMPLU, CERUL, ACUM

În aer pare a se face simțită
O vară perpetuă și o vacanță
Aproape la fel. Așa s-ar putea spune.
O, dacă viața noastră ar putea fi
O vară perpetuă! Dar ea nici măcar
Vis de linie dreaptă nu ajunge să fie...
Cândva am visat linia dreaptă,
Iubirile cu frumoasele chipuri.
Ce simplu e cerul acum
În patria mea întristată!

Mihaela AIONESEI

dor răscolit

se întâmplă ceva mai sus

dincolo de memoria ierbii
crescută să-mi lase impresia
că există încă locul acela albastru
în care doi copii se leagănă
în brațele poveștii

greieri rostogolesc balade până în zori
pentru liniștea lor

mere răSCOapte tresar

scormonesc după mine
și abia mai găsesc
un pumn de pământ

cârțiță bleagă...

mâine mă voi zidi dintr-un surâs

Bacovia îmi umblă prin suflet
cu abatoare de miei
trupul chircit într-un bob
coboară în adânc, sărutul lui Iuda,
fântânile dau în clocot

hamal neobosit un păianjen
cară pânze pentru răni viitoare

Iisus strecoară lumea prin ciur
bulbi de rouă pocnesc

e prima oară când întind brațele
strâng cerurile mai aproape de tâmples

ating forma iubirii să ne aparținem

gângurit de lumină în scutec de magnolie

astăzi...

fericirea o maidaneză

strivit de realitate constat că pentru unii
 fericirea este o maidaneză culeasă la întâmplare
 adusă în casă spălată de violuri și alte lătrături
 țesălată de păduchi
 sulemenită bine cu resturile rămase dintr-o altă întâmplare
 în care un bun samaritean
 a mai riscat să aducă pe calea dreaptă
 un suflet ce pășea doar cu piciorul stâng
 oricâte biciuiri i-ar fi dat viața –
 animal învățat cu jugul cel de toate zilele
 și nopțile fără de somn
 destin abandonat pe-o hârtie albă
 la îndemâna tuturor
 fără voința de-a lua hățurile în mâini
 și desagii de oase sparte în spate
 poticnită mereu de mila nimănui
 și-un câine de rasă
 menit să-i lingă din când în când năclăiala din suflet
 și jegul din răni
 nevindecăt decât de un singur condei
 al celei care scrie întotdeauna cu litere negre
 anul nașterii pe o cruce
 rămâne
 surogatul unui surogat

iar tu, tu cel care pentru o cauză pierdută
 uiți mâna întinsă ochiul trist
 lacrima și dragostea aproapelui cel mai aproape
 abandonat himerei
 te inventezi Dumnezeu
 crezi că poți schimba destine
 dând formă de sfântă neputinței eului de-a fi
 mai mult decât i s-a hărăzit
 te trezești mai singur
 trist și strivit de noroaiele adunate

încercând să păstrezi linia de plutire
a celor care pleacă mereu
în timp ce tu...
tu rămâi al nimănui

clopotul plânge pe-un umăr de lumânare

atâtea rochii colore incolore insipide
umflate în falduri
atâtea tocuri tocite fără rost
te fac să crezi în fidelitatea nebunei
care umblă despuiată prin foc să te atingă
și tu crezi
crezi în sufletul ei roșu
în tumele din câmpiile decapitate
întinzi brațele și nu simți
că te agăți de cariile sicriilor pecetluite de lut
nici fuga caldarâmului
din gura plină de câlți și lacrimi
umflate precum stafidele în cozonac
și continui să crezi
„credința aduce mântuirea” spui
și eu nu pot să te contrazic
deși simt fum
mult fum pe drum.

parfumul ei are aromă de fân cosit
să te cutremuri și să cauți o urmă de rouă
pe fruntea înfierbântată între rai și pământ
doar tu nu vezi umbra care îți înghite umbra
nici scara pregătită spre cer
nici coasa...

deasupra fulgeră tăcut și singur ceva
clopotul plânge pe-un umăr de lumânare
„dincolo se scutură stele” îmi spui
cu un surâs de miel blând
și chiar crezi,
dar eu nu pot să-ți spun când
în note albe am să vin
să-ți rămân...

Daniel DĂIAN

în esență sunt ploaia din surâsul tău
prăbușit într-un fel artistic
deasupra unui lan de frunți despletite de urlet

îmi place să cred că sunt ultimul nasture
care închide cămașa de forță
într-o noapte a nebuniei
de ocazie
ba chiar pulsul unei stări sufletești provizorii
care se încumetă să își incendieze tăcerile
la capătul unui capitol de carne
și oricât aş vrea
din isteriile mele nu înfloresc clopotele
frânghiile spânzuraților se transformă în vene
și curg enorm
în ruină
zâmbetul meu se pregătește de eșafod
și până la sânge știu sigur
că nu a mai rămas nimic
de vărsat

*

aprinde becul
deschide cămașa bărbatului ca pe o fereastră
și lasă să intre aerul rece
ana oricum se va împăca cu împușcătura
care a trecut prin tâmpla iubitului ei

deschide robinetul
să curgă lichidul în ritmul său amniotic
până la durere
nașterea ta

vorbește apoi cămășii ca și unui prunc
spală gulerul de frigul intrat în țesătură
și dezobișnuiește-te de numele anei

este doar o femeie
 în care au intrat pereții
 să curgă

*

după micul dejun ana și-a pieptănat închinarea
 și a început să fiarbă o golgotă
 pentru meseriașii care lucrau zi și noapte
 să-i dezgroape mitul
 de sub dărâmături

*

de prea multe ori am deschis fereastra în inima pâinii
 fără să știu exact unde merg toate privirile mele înfometate
 iar când am dorit să ucid
 drumurile m-au adus la epuizare
 și acolo am început să practic doliul
 ca și cum ar fi fost doar un poem scris în o mie de nuanțe ale negrului
 când paharele și-au dat drumul cioburilor în palma mea
 nu te mai puteai înțelege din cauza sângelui
 eram acasă în trupul meu
 în carnea mea
 în inima mea nituită
 și totuși nu eram niciunde
 ceea ce se auzea erau doar urletele isterice
 ale femeilor care veneau să rupă o floare și să o aprindă la capul meu
 până când clorofila aia care curgea clocotită
 m-ar fi transformat într-un gazon unde
 își aduceau toate copiii
 la sân

*

din umărul punctului
 încep furiile să plouă
 din inima ta bate
 un cuvânt

*

s-a lăsat noaptea peste obrajii tăi care demontează o pasăre până la ultimul os
de fericire
probabil desăvârșirea este un bec aprins
la capătul scărilor
pentru cei a căror inimă poate să bată
numai în fața oglinzii
dar când îmi este dor să te aud
pur și simplu îmi fărâmițez palmele
până când rămâi doar tu
întinsă peste tot
prin înaintele meu

*

țipătul meu nu încapă în sufrageria unde tu vii îmbrăcată într-o rochie neagră
să cureți anii cu o cârpă îmbibată în oțet
(dar ca orice femeie care respectă la nebunie gospodina din ea
te întorci întotdeauna la locul faptelor tale
să mai speli încă o dată linoleumul
de celelalte urme de pași)
este cred mult mai rău
țipătul meu cade pe moarte
chiar lângă întunericul asumat al fustei
care a venit să se odihnească enorm
după efort

dar țipetele sunt ca și femeile în care nu a locuit niciodată un copil
motiv pentru care ar trebui interzise
direct din laringe
de atitudinea amenințătoare a unui bisturiu mercenar

*

în carnea ta am scăpat o pasăre
din cauza asta
uneori ai impresia că toate cele patru etaje
zboară pe sub epiderma ta într-un cor de zboruri
aproape transcontinentale
spre a patra literă din alfabetul care stă liniștit
într-un final de inimă
și respiră

Spiridon POPESCU

DACĂ E SĂ NE LUĂM

Dacă e să ne luăm
după unele zvonuri
care vin
dinspre marii savanți ai omenirii,
s-ar putea
ca, într-un viitor nu prea îndepărtat,
carnea din alimentația noastră
să fie înlocuită,
aproape în întregime,
de poezie.

Îmi și imaginez
cum or să intre gospodinele noastre
în magazinele alimentare de atunci,
să comande:
„- Dați-mi și mie, vă rog,
un kilogram de poezie macră”.

TEAMĂ

Deși era un ger de crăpau pietrele,
Ceva inexplicabil, nelalocu' lui se-ntâmpla:
Inima mea
Nu reușea nicidecum să înghețe.

Din cauza aceasta, iubito,
O bucată de vreme chiar m-am temut
Ca, nu cumva, sentimentelor tale,
Cu vădite înclinații spre patinajul artistic,
Se le treacă prin cap într-o zi
Să emigreze spre alte inimi,
Mai potrivite
Practicării acestui sport grațios.

MISTER

Mi-au împlântat cuțitul în inimă,
Voiau să mă ucidă dar, vai,
Din rană
În loc să curgă sângele meu
A început să curgă sângele lui Iisus.

Anchetatorii desemnați
Să elucideze acest mister
Nu au reușit nici până în clipa de față
Să răspundă la cele două mari întrebări:
Ce căuta sângele lui Iisus
În inima mea?
Și cum a ajuns el acolo,
Știut fiind
Că, la toate intrările inimii mele,
Fuseseră plasate santinele?

DOAMNE, NU-ȚI MAI CERTA FIUL

Doamne, nu-ți mai certa Fiul,
nu-l mai face să roșească,
Jur că n-are nicio vină,
dar nici una, Domnul Miel –
A ajuns târziu, fiindcă
trenul ce-l ducea spre cer
A staționat în mine
ca-ntr-o gară românească.

Nu-i mai spune vorbe grele:
vorba e precum cucuta,
Aruncată cu mână
poate otrăvi, știi bine...
Vina asta, dacă este,
este doar a ta, Divine –
Nu i-ai dat puteri să vadă
cât de păcătoasă-i ruta.

RĂTĂCIRE

E o-ntâmplare plină de mister,
Dac-o auzi, te minunezi, vecine:
Pornind pe-un drum, bătut de ani, spre cer
M-am rătăcit și am ajuns în mine.

Nu rătăcirea-n sine mă șochează,
Ci faptul că nici Tatăl, nici Iisus,
N-au reușit, de-atâta timp, să vadă
Că s-a-ntâmpnat ceva: că-n Cer eu nu-s.

MI-E DOR DE MINE

Mi-e dor de mine, nu m-am mai văzut
De dinainte de-a mă fi născut
Și-atunci din fugă doar: o clipă, două,
C-am fost trimis să pun pe frunză rouă
Și, cum această treabă s-a lungit,
Sinele meu, probabil sictirit
Că l-am lăsat s-aștepte, a plecat.
Unde s-a dus? Nici astăzi n-am aflat
Și-aș da oricât să aflu căci, vă spun,
Chiar mi-e, de el, un dor nebun, nebun...

AUTOPORTRET

Sunt un copac firav,
cu crengi puține –
nu mă mai face, Doamne,
de rușine:
nu mai trimite-atâtea ciori
spre mine
că nu le pot
(oricât aș vrea)
Susține!

Sunt un copac firav
cu crengi puține...

SCRISOARE CĂTRE CRISTIANA

Mulți și-au dorit să vadă
Cum mă îndoi și cad
Din Paradis, de-a dreptul
În flacăra din Iad.

Dar m-am căznit, iubito,
Să nu le fac pe plac –
M-am rezemat de mine
Ca via de arac.

DIALOG NOCTURN

„Ce faci, stimat domn,
De ce ești treaz?”
(Mă-ntreabă-n câte-o noapte
Câte-o stea)

„Scriu poezii...
(De fapt, bat niște cuie –
Nu-n palma lui Iisus
Ci-n palma mea)”

SUNT OSTENIT

Sunt ostenit de parcă
aș fi aprins o stea,
Stinge, te rog, lumina,
vreau s-ațipesc oleacă,
Altfel nu cred, iubito,
că mâine voi putea
Să car prin gări bagajul
cocorilor ce pleacă.

Sunt ostenit de parcă
aș fi aprins o stea.

Felix SIMA

O CLEPSIDRĂ PREAFRUMOASĂ

Sfetnicii, cu manuscrise,
Luminate cărți de vise,
Intră-n Țara Românească
Și-n Cazania cerească

Să ne facă drepte stihuri,
Catehisme, Octoihuri,
Să mai odihnim din oase
Sub Ceaslovul ce rămase...

Cu Bucoavne din Psaltire
Să te miri, să se mai mire
Și irozii și rapsozii,
Ochii minților din plozii

Care adăstau odată
Lângă barba cea brumată,
Ei având, în Lexicoane,
Lemn de nuc pictat: Icoane.

Cârmuirea? Din Psaltire,
La Vlădică și la Mire!
Fiindcă ei horeau odată
Peste talpa Țării toată...

Peste dealuri trece slova
Până dincolo-n Moldova –
Tipărită-n foi de nuc
Și pe aripă de cuc,

Biblie în Bibliotecă
Rămânând, să poți să treci,
Ca pe-o punte, peste ape,
Din chilie să se-adape.

De din lacrimi de Părinți,
Din Priceasne pentru Sfinți

S-a înfăptuit o casă,
O Clepsidră preafrumoasă,

Temelie nepereche –
Cu Zapis, Cerneală veche...
Curcubeul către Cer
E Cupola, în Ether...

TRECEAI PRIN CURȚILE DOMNEȘTI

Treceai prin Curțile Domnești,
Aveai caftan, ilic, eșarfă,
Nu trebuia să le plătești –
Cântai, melodios, din harpă...

E harfa inimii – îmi spun –
Cu ea-ți aduci, în toamnă, zestrea
Și toți acei ce te-ncunun
Îți știu, cam pe de rost, povestea

Cu care ai venit, în timp,
Urcând, plătând, din vreme-n vreme.
Aș da un secol pe-un răstimp
Care ar vrea să te mai cheme...

Azi dau un secol pe un fir
De roz, de mov, de floare-albastră,
Numai să am un trandafir
Din viața ta – la mine-n glastră,

LERUI-LERI

Lerui-leri,
În meri și-n peri,
Tot privind la lună,

Prin pleoape livide,
 Florile Dalbe
 Au rămas gravide...
 Cenușiul dulce –
 Hrană le aduce,
 Multe buburuze
 Le dau frunze-n buze...
 Cenușiul crud
 Al frunzei de dud
 Le-mpletește șase
 Săni de mătase
 Sau șapte – număr al sorții –
 Săni din mătasea nopții...
 Creanga de o scutur –
 Sub ele se-așterne
 Zăpada cu scrum de flutur...
 Galben-galben coniac,
 O Mireasă-fără-cap
 Le-a adus dalac,
 Sub un carpen plâng și zac...

Sub un măr, sub un păr,
 Fără rochii, fără salbe,
 Plâng și zac
 Florile Dalbe...

LA ȘEVALET

tu fi pentru toate cu-aceeași măsură:
 copacul ce moare uscat din picioare
 o pasăre verde tot ține în gură...
 lungi pensule plimbă pe pânză culoare...

o pensulă verde trăiește-n culoare
 copacul ne vâă o creangă în gură
 o pasăre plimbă-o uscată culoare...
 tu fii pentru toate cu-aceeași măsură

copacul se plimbă-n uscată culoare
 o pensulă verde-l pictează în gură...
 o pasăre moare-așezată-n picioare
 tu fii pentru toate cu-aceeași măsură

copacul pictează uscat din picioare...
 o pasăre verde ne moare în gură
 lungi pensule strâng de pe pânză culoare...
 tu fii pentru toate cu-aceeași măsură

lungi pensule-așază pe pânză culoare
 tu fii cât se poate aproape de toate
 cascada de sânge pictează o floare –
 sub ea e maestrul: îi dorim sănătate,

CLIPĂ

Sunt chemat să-aprind lumina
 în mai multe săli frumoase
 să fiu floare la urechea
 domnișoarelor duioase

sunt chemat la fumătorul
 ce-și aprinde plin de har
 pipa lui preacolorată
 cu tutun imaginar,

SCRISOARE

ce-ți mai fac pescarii, ANA,
 unde se mai duc cu lotca
 pe o apă botezată
 mult mai ieftină ca votca?

află ce mai fac pescarii
 nu lăsa pe altă dată...
 peștii apelor sărate
 prin auz le mai înoată?

ce-ți mai fac pescarii, ANA,
 fii aproape, le iubește
 mâinile mai lungi ca vâsla,
 capul lor cu chip de pește

ce-ți mai fac pescarii, ANA,
 cine a-nceput să strige?
 când nu prind nimic pe mare
 se aruncă în cârlige?

TRANDAFIRUL

pe masă îmi apare trandafirul
într-un impuls ce nu l-am mai crezut
îl strâng în mâini și-i întrețin potirul
când prima lui petală a căzut

când prima lui petală a căzut
pe ochiul meu răsăritean deschis
ocolul lumii l-am făcut
în fantezii lucide și în vis

în fantezii lucide și în vis
rămâne viața mea legată de a cui
când stau o noapte lângă ușa ce s-a-nchis
și trupul meu ascuns e-n capul lui

când trupul meu ascuns e-n capul lui –
întreaga-mi viață pot de-acum să-o șterg
dar să-l așez pe umeri la iubită
întreg poemul trebuie să-l merg,

OMUL GOL

acela este omul gol
î se văd oasele-n subsol
și-un corb malign îi dă ocol
corbu-i născut din om în hol

miroase-a fum a carnaval
a dragoste într-un spital
a toleranță - a animal
'i-ntoarcem spatele-amical

i s-a mai spus că e sicriu
în el înmormântat de viu
dar nu mai vreau să pot să știu
cum se trăiește mort de viu

acela este omul gol
el umblă noaptea pe un hol
înăbușit de la subsol
îndreptățiți - îi dăm ocol

cu sângele-i atrofiat
subțire lung ramificat
încinse simțuri de bărbat
îl bat în lung și-n lat îl bat

muncit în sine a slăbit
ca un ogar preafugărit
n-a fost de nimenea iubit
destinul l-a lovit subit

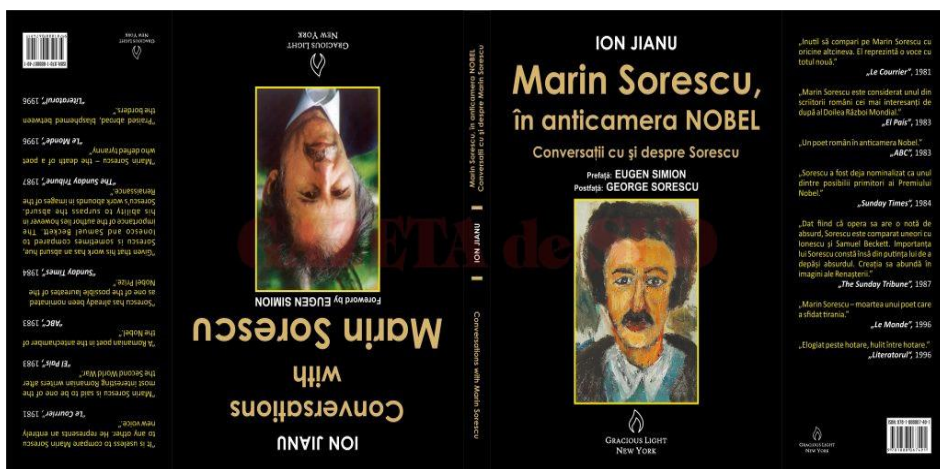
și fruntea lui e-o neagră floare
care-l ucide când îl doare
cu rădăcina-nfîptă-n gât;
scuzați că l-am vorbit urât!

Soresciana

O nouă carte-document despre Marin Sorescu

Maria IONICĂ

Ion JIANU: *Marin SORESCU, în anticamera NOBEL / Conversations with Marin Sorescu*

Sub valoroasa siglă a Editurii „Gracious Light” („Lumină Lină”) și a omonimei reviste trimestriale de cultură și spiritualitate românească, ce apare la New York, din 1996, în format carte și cu înaltă ținută grafică¹, Ion Jianu a publicat de curând volumul bilingv *Marin SORESCU, în anticamera NOBEL. Conversații cu și despre Sorescu / Conversations with Marin Sorescu*.

Merită amintit faptul că publicistul craiovean semnase deja câteva scrieri deosebit de importante pentru cultura națională contemporană: *Interviuri pentru eternitate*, 2002; *Strigături peste ocean de la Washington la Craiova. Dialoguri despre literatură și artă*, 2014 (prefațată de Adrian Cioroianu); *În 1983 și 1992, premiul Nobel trebuia să poarte un nume românesc: Marin Sorescu. Convorbiri cu și despre Sorescu* (2014); *Arta conversației cu Ileana și Romulus Vulpescu*, 2016; *Popa'S, printre mai marii lumii / Ion Jianu în dialog cu Ștefan Popa-*

¹ Revistă distribuită în USA, România, Republica Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Olanda, Italia, Franța,

Elveția, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Vietnam, Australia.

Popa’S, 2017 (cu un cuvânt înainte de Dan Puric).

S-ar putea spune că și datorită lui Ion Jianu istoria artei românești din ultimele decenii este mult mai bogată și mai „vie“, mulți dintre intervievați trecând de o vreme în lumea umbrelor (Corneliu Baba, Alexandru Balaci, Ion Băieșu, Sabin Bălașa, Radu Beligan, Augustin Buzura, Șerban Cioculescu, Ion Lăncrănjan, Adrian Marino, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu, Alexandru Piru, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Romulus Vulpescu ș.a.).

În ceea ce-l privește pe Marin Sorescu, autorul a avut mai multe emoționante și rodnice întâlniri cu marele scriitor, drept care valorifică aici conversațiile înregistrate în perioada 1986-1994. Pe de altă parte, în sprijinul ideii centrale a acestui veritabil *remember*, sunt reluate aprecieri făcute de-a lungul timpului de personalități ale criticii și istoriei literare naționale și universale despre opera soresciană, sintagme deseori aforistice, sintetizate în titlurile unor prestigioase publicații europene (v. și clapetele copertilor cărții).

Riguros documentat, întocmit cu responsabilitate și spirit justițiar, trădând totodată reală sensibilitate și dragoste față de opera lui Marin Sorescu, volumul s-ar putea recepta ca o revenire, mai nuanțată, la problematica curajos abordată de Ion Jianu și în scrierea din 2014, accentuând ideea că, de cel puțin două ori, scriitorul

nostru a intrat în atenția membrilor Academiei suedeze care acordă anual mult râvnitele premii *Nobel*. Recunoașteri de care cultura română, în pofida unor certe performanțe, nu a avut până azi parte, pe de-a-ntregul², din varii motive... Asupra acestora din urmă încearcă Ion Jianu să facă lumină în cazul lui Marin Sorescu, aspecte la care se referea, tescuindu-și revolta, și Academicianul Eugen Simion: „Ca să grăbească lucrarea nenorocului, în cazul lui Marin Sorescu au intervenit, se pare, trei confrăți de la București, poeți cunoscuți. Indignați peste măsură și speriați ca nu cumva confratele lor să fie încoronat la Stockholm, aceștia ar fi trimis unde trebuie un memoriu plin de acuzații abominabile la adresa lui Sorescu. Ambasadorul Suediei în România l-ar fi invitat pe poetul *nobelibil* și i-ar fi arătat, scârbit, documentul [...]. Sorescu mi-a vorbit la vremea respectivă, trebuie să mărturisesc, despre această cabală, dându-mi și numele instigatorilor. Păstrez și eu discreția. Am motivele mele”.

Emoționantele rânduri din prefața semnată de marele exeget și prieten al scriitorului continuă cu dezvăluiri despre alte *lovituri* pe care Marin Sorescu le-a primit, absolut nemeritat, de la unii compatrioți, atât din perioada dictaturii comuniste (pe lângă cenzurarea drastică a operei³, hărțuierile înscenării cu *meditația transcendentală*), cât și de pe la începuturile atât de originalei democrații

² Medicul ieșean George Emil Palade, laureat Nobel pentru Fiziologie și Medicină în 1974, era, din 1952, cetățean american, iar bănațeanca de origine germană Herta Müller – laureată Nobel pentru Literatură în 2009 – deși studiasse,

se formase și debutase în România, se stabilise demult (din 1987) în Berlinul de Vest.

³ v. vol. *Poezii alese de cenzură* (1991)/ „teatrul meu a fost cel mai cenzurat“ (Marin Sorescu, în *Op. cit.*, p. 44).

românești postdecembriste când, printre altele (trădarea colaboratorilor din redacția „Ramuri“, fapt ce l-a determinat pe scriitor să-și dea, dezamăgit, demisia din funcția de redactor-șef, dar și din Uniunea Scriitorilor), i s-a reproșat că „a călătorit mult, a fost tradus peste tot, a avut succes, a fost, pe scurt, un profitor al regimului totalitar [...] succesul lui nu l-a ferit de mizerii în viața de toate zilele“.

În postfața lucrării, scriitorul George Sorescu, profesor universitar doctor la Filologia din Bănie și frate mai mare al lui Marin Sorescu, adaugă: „În mediile literare sunt cunoscute numele celor care l-au ocultat pe Marin Sorescu, dar se evită darea lor în vileag! Ion Jianu are meritul de a fi propus, în premieră, acest caz în vederea unor clarificări... Prețuim această inițiativă, obiectivă în derulările ei”. Subscriem!

Empatizând cu suferințele provocate de nedreptățile făcute singurului printre poeți până la sfârșitul prematur (la doar 60 de ani) al acestuia, în împrejurări, de asemenea, încă nedeslușite, fascinat de scrisul și destinul celui care i-a oferit de-a lungul anilor (timp de aproape un deceniu), cu evidentă simpatie, mai multe dedicații și schițe de portret, Ion Jianu are posibilitatea să împărtășească altor împătimiți de opera soresciană prețioase amintiri și informații inedite despre activitatea scriitorului și a cenacului revistei „Ramuri“, pe care Marin So-

rescu a cârmuit-o între anii 1978-1990, impunând-o între publicațiile literare de succes. Iată cum îl evocă tânărul admirator pe redactorul-șef al „Ramurilor“, în atmosfera anilor '80: „*La ședințele cenacului, de obicei lunare, se întâlneau scriitori de diferite generații, iar discuțiile erau neconvenționale, deoarece Marin Sorescu, cu bunătatea și bonomia domniei sale, nu impunea niciun fel de bariere. Dimpotrivă! Sorescu avea un suflet cald, o voce blândă, iar vorbele îi erau ascultate cu mare atenție. Se exprima destul de anevoios, era un timid [...]. Într-una din seri, în plină și aprinsă ședință de cenac, cu Sorescu amfitrion, s-a făcut brusc întuneric în Sala Oglinzilor!*⁴ *Era o seară de sfârșit de februarie 1986. Invitat de onoare era Eugen Simion. Se luase curentul [...]. Eugen Simion a conferențiat atunci despre condiția criticului literar, vorbind participanților și cum a devenit el critic literar. Apoi, pe întuneric [obișnuitele pene de curent din acea perioadă...], a răspuns întrebărilor celor din sală (printre care Ion D. Sârbu și Ovidiu Ghidirmic)*⁵.

Această nouă lucrare a lui Ion Jianu este la fel de interesantă: ademenitoare sub aspectul problematicii, dar și avangardist structurată, astfel că, după cele 240 de pagini în limba română, cititorul trebuie să inverseze opul în contemplarea schițelor și picturilor soresciene, multe autoportrete: coperta exterioară 2 devine coperta

⁴ *Sala Oglinzilor*, în care se desfășurau reuniunile cenacliștilor, se află în Muzeul de Artă din Craiova - Palatul Jean Mihail, una dintre cele mai somptuoase clădiri ale Băniei, găzduind un patrimoniu de peste 8000 de lucrări de artă europeană și

românească, printre care șase lucrări ale titanului artei moderne universale, Constantin Brâncuși (*Vitellius*, *Cap de fată*, *Cap de băiat*, *Fragment de tors*, *Domnișoara Pogany*, *Sărutul*).

⁵ Ion Jianu, *Op. cit.*, p. 30.

exterioară 1, reluându-se apoi, în limba *Vărului* Shakespeare, notele biografice și „Cuvântul înainte”⁶, urmate de fragmente din interviurile realizate de Ion Jianu cu părintele lui Iona și al atâtor alte creații poetice, dramatice, exegetice, grafice...

Scriitorul *total* se bucura de un binemeritat imens succes în a doua jumătate a secolului trecut, atât în rândul cititorilor și exegeților români, dar și peste hotare, unde era intens tradusă creația sa literară. Recunoscându-se că monograful *Lilieciilor* este unul dintre scriitorii reprezentativi ai lumii, Marin Sorescu a fost propus pentru acordarea Premiului Nobel în anii 1982, 1983, 1992 (din partea Academiei), 1996⁷.

După cum se afirmă în *Lămurirea din partea autorului*, veritabila „investigație jurnalistică [...] s-a născut din dorința de a elucida un subiect ce ține mai degrabă de istoria literaturii, intenționând [...] să aducă în conștiința publică informația aproape incredibilă [...]: Sorescu nu a fost sprijinit pentru a primi Premiul Nobel, ci a fost *lucrat* de anumiți colegi de breaslă din propria țară, *încondeiat* să nu primească o distincție care ar fi fost, în fond, un mare succes al literaturii române”. Deși opera soresciană era cu succes receptată în țară, precum și în afară, orgoliile unor literați au triumfat.

Valorificând documente scrise (unele preluate din arhiva scriitorului), inclusiv pagini de jurnal, interviuri și mărturisiri ale unor personalități din a doua jumătate a secolului trecut, Ion Jianu ajunge la o supoziție măgulitoare, dar dezarmant de amară, chiar dacă unii, fie și apropiați ai scriitorului, s-au arătat neîncrezători⁸: „Se pare că, cel puțin în două rânduri, câțiva *confrați* ar fi trimis Academiei Suedeze memorii defăimătoare la adresa lui Sorescu. Prima dată s-ar fi întâmplat în 1982-1983 când, potrivit spuselor fratelui său, profesorul universitar G. Sorescu, ambasadorul Suediei la București i-ar fi mărturisit scriitorului propus la Nobel următoarele: *Domnule Sorescu, vi s-a trimis din România la Comitetul pentru acordarea Premiului Nobel pentru Literatură un memoriu distructiv. E un memoriu care ar trebui pus la gazeta de perete!*”.

La cel de-al doilea memoriu defăimător, din 1992 – „scrisorile acelea blestемate trimise în Suedia către Comitetul Premiului Nobel” – se referă și poeta Carolina Ilica (în „Vatra Veche”/ martie 2016).

Valoarea documentară sporește și prin trimiterile la alți scriitori, români și de pe alte meleaguri. Astfel, *Addenda*, tot nonconformist expusă între primele din cele 60 de pagini ale

⁶ Până și „Cuvântul înainte”, aparținând Academicianului Eugen Simion, survine abia la p. 23, după câteva pagini cu note biografice despre Marin Sorescu, desene, fotografii, dedicații-autograf și justițiară *Lămurire*: „Sorescu, elogiut peste hotare, *hulit* între hotare”.

⁷ Într-un articol publicat în „Cotidianul”/1 iulie 2014, scriitoarea Doina Uricariu afirmă că Marin Sorescu a fost propus și în

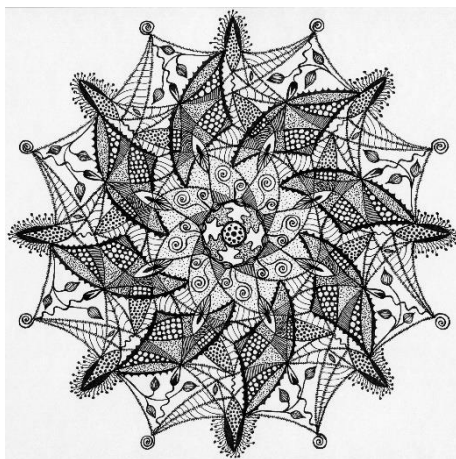
anul morții sale pentru acordarea Premiului Nobel.

⁸ „Această poveste este una de... teatrul absurdului! Am fost în relații de prietenie cu Sorescu, iar Marin nu mi-a vorbit niciodată despre această presupusă lucrătură a unor *confrați*. E fabulație!”, se arăta surprins actorul Ion Caramitru (*Op. cit.*, p.16).

primei sau celei de-a doua părți a cărții (depinde din ce parte o răsfoiești!), anunță cele 31 de interviuri realizate de același neobosit interlocutor Ion Jianu despre Sorescu cu personalități ale culturii din România (Emil Boroghină, Augustin Buzura, Nicolae Breban, Victor Crăciun, Ilie Gheorghe, Tudor Gheorghe, Ovidiu Ghidirmic, Nicolae Iliescu, Dan Mănuță, Ion Munteanu, Tudor Nedelcea, George Sorescu, Cornel Ungureanu, Ileana Vulpescu, Dan Zamfirescu ș.a.), Republica Moldova (Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija) sau de pe alte meridiane: SUA (Nina Cassian, Andrei Codrescu, Norman Manea, Elisavietta Ritchie, Doina Uricariu), Spania (Justo Jorge Padrón), Franța (George Banu, Dan Culcer, Jean-Louis Courriol, Matei Vișniec), Germania (Luminița Ambrozie-Fassel), Suedia (Dan Shafran).

Demn de remarcat în acest volum este și regalul de fotografii,

multe inedite, cu scriitorul, cu familia lui și confracți din diferite generații (Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Victor Eftimiu, Eugen Simion, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Fănuș Neagu, Grigore Vieru, D.R. Popescu, Ana Blandiana ș.a.), dar și alte personalități (Emil Cioran, Tudor Gheorghe, Sabin Bălașa, Ion Popescu-Gopo, Mircea Snegur – Președintele Republicii Moldova, Nestor Vornicescu – Mitropolitul Olteniei, Ștefan Andrei ș.a.), imagini surprinse în țară sau la Paris, Atena, Londra, Florența ș.a.m.d. Fotografii-document care contribuie la reliefarea unei concluzii indubitabile: întocmit de Ion Jianu cu rigoare științifică și în spirit justițiar, volumul *Marin SORESCU, în anti-camera NOBEL. Conversații cu și despre Sorescu / Conversations with Marin Sorescu* este o carte incitantă, plăcută – deopotrivă – sufletului, minții și ochiului.

Excelsior

Aurel TINCA

Argument

Această carte aflată sub tipar este o profesiune de credință a unui dascăl (de gimnaziu) din școala de altădată, școală atât de blamată astăzi.

Care sunt originile ei? Ce structură are? Cui se adresează? Are ea o justificare? Aceste întrebări mi le vor pune – sunt sigur de aceasta – toți cei care vor avea intenția s-o citească.

Așa-zisa deformare profesională și obligațiile pe care și le impune un dascăl „încă viu intelectual” și care mai crede (încă!) în sistemul de valori care l-a călăuzit toată viața – toate acestea îi poruncesc să nu refuze niciodată (chiar la optzeci de ani) ajutorul pe care i-l cer (tot mai rar, din păcate!) elevii de azi. Așadar, un elev de la Școala Negreni mi-a cerut, cu ani în urmă, maxime despre cărți.

Am „întrebat” și eu „Dicționarul înțelepciunii” al marelui sanscritolog român Theofil Simenschy, „Mic dicționar al spiritului uman” al lui Mircea Traian Biju, alte culegeri de proverbe românești și străine, și toate și toți m-au lăsat să intru și m-au călăuzit spre acest tezaur al sapienței, care este cu mult mai prețios decât comoara norocosului Aladin, din „O mie și una de nopți”.

După aceea, am făcut ochii roată peste rafturile bibliotecii mele și „am intrat în vorbă” cu marii creatori de cărți, pe care i-am rugat să-mi facă mărturisiri privitoare la „laboratorul”

lor de creație, la concepția lor artistică, la rostul artei lor. Toți mi-au vorbit – cu mare iubire și multă solitudine – despre frumusețea și utilitatea cărților, despre modul – de cele mai multe ori inexplicabil – în care „slova de foc și slova făurită”... „se mărită” în procesul de creație, despre valoarea, scopul și idealul spre care cărțile ne călăuzesc în(spre) sfera unor ținte spirituale tot mai înalte. Niciunul nu mi-a vorbit despre artă pentru artă și de vreun act gratuit.

Români și străini, vechi (dar deloc învechiți!) și noi, laici și religioși, maeștri spirituali au fost „chemați” în această carte.

Și așa am umplut două caiete cu aforisme, adagii (cum ar zice Erasm) și reflecții ale scriitorilor, caiete pe care i le-am arătat domnului profesor Constantin Voinescu și l-am întrebat dacă nu ar fi bine să le publice, selectiv și periodic, în revista „Oltart”, revistă pe care domnia sa a creat-o și a ridicat-o în rândul celor mai valoroase reviste din țară. Dânsul a exclamat – ca și în cazul cărții „Eminescu”: „Aici e o carte! O vom publica!”. I-am replicat: „Va ieși numai o cârticică... de buzunar.” „Nicidecum”, mi-a întors-o dânsul: „Veți pune sub fiecare maximă portretul scriitorului care a formulat-o.” Așa am făcut. Mai mult, am adăugat și titlul principalelor opere. Sunt și multe maxime și reflecții sub care nu am așezat numele și portretul celor care le-au formulat, ci ale celor care le-ar fi

putut formula sau care sunt în spiritul concepțiilor și ideilor lor despre universul cărții. Uneori, aici, poate am mai și greșit. Am adăugat și fotografiile ale unor biblioteci celebre și ale unor biserici și mănăstiri – focare de cultură și de înaltă spiritualitate creștină. De partea aceasta, a ilustrației și a transcrierii s-a ocupat doamna Neria Achim, căreia îi sunt foarte recunoscător și pentru cartea „Eminescu”.

Și cum Dumnezeu îmi scoate totdeauna înainte cartea care îmi trebuie în momentul respectiv, privirea mi-a căzut pe lucrarea „Ardealul – pământ românesc” a lui Milton G. Lehrer, Om căruia ar trebui să-i ridicăm multe statui – și nu numai în Transilvania.

Fulgerător, m-am hotărât să-i dedic această carte, în anul centenarului Marii Uniri.

Și așa cartea a căpătat altă turnură și altă structură, în care prima parte – istorică – cuprinde „File însângerate din istoria neamului nostru”. Am apelat, aici, la P. P. Panaitescu, Ioan Lupaș, mitropolitul Nicolae Corneanu etc.

Ce a ieșit? Greu de spus. O antologie? Nu. Un almanah? Nu. Cred că este mai mult o carte caleidoscopică, eclectică, muzicală. Respectând, cu mare smerenie, proporțiile, putem zice și noi, ca Arghezi, în vestita conferință despre Eminescu, ținută la Ateneu, în 1943: „...făcută în zig-zag și fără cice-rone”.

Cititorul va judeca. Fiecare va lua de aici ce-i place. Și îndrăznesc să afirm că va fi de folos.

Mulți profesori îmi spun, cu amărăciune, că elevii lor nu vor să mai citească literatură. Profesorii aceia nu au nicio scuză. Ei sunt de vină, că neîubind ei înșiși literatura, nu se pricep să-i apropie pe elevi de cărți, nu

îndrumă și nu le controlează lectura. Ca profesor de limbă și literatură, trebuie să citești neconținut, considerându-te student, până în buza mormântului.

Să-l înveți pe urs la miere trebuie să-i rupi urechile ca să-l apropii de vasul cu acest aliment zeiesc. Dar când ursul vede cât de delicioasă este mierea și-i prinde gustul, atunci nu se desparte de ea. Și atunci trebuie să-i rupi coada. Copiii nu au gustat din mierea cărților.

S-ar putea ca unora dintre „boierii minții” să nu le placă Partea I a cărții. Înstrăinați de tot ceea ce înseamnă istorie națională, specific și identitate românească, ei tind să-și rupă orice legătură cu acest popor, în numele globalismului, cosmopolitismului. Nu ne trebuie nici naționalism de trib, nici oameni de nicăieri, vorba lui Octavian Paler într-o polemică cu Gabriel Andreescu, din revista „22”. Acești oameni sunt asemenea caprelor domnului Seguin dintr-o povestire a lui Alphonse Daudet, inclusă în volumul „Lettres de mon moulin”. Caprele domnului Seguin trăiau într-o păjiște, care era un adevărat colț de rai, dar năzuiau să zburde libere, fără coardă. Zadarnic se străduia bietul lor stăpân să le facă să înțeleagă că smulgând țărșul și rupând coarda și ieșind din țarc vor da nas în nas cu ursul. Ele nu ascultau și, fugind pe munte, le sfâșia fiara. Și românii care vor să rupă legătura cu poporul român și cu limba română riscă să fie mâncați de lupul... înstrăinării și însingurării. Cea care-i va mostra și-i va bântui – ca fantomele shakespearice și ca eriniile din „Orestia” lui Eschyl – va fi limba română. Nu mă refer, aici, la milioanele de români săraci și sărăciți care au fost, pur și simplu, alungați din țara lor și care și-au luat lumea-n cap; mă refer la

intelectualii care sunt aici, înstrăinați de propriul lor popor și de istoria noastră. Îmi amintesc că, acum câțiva ani, niște „mari intelectuali”, români din București, au avut cuvinte de ocară față de curajul patriotic al unei fete de români din Covasna, care și-a pus în jurul frunții o bentiță cu tricolorul românesc, riscând să fie linsată în țara ei. Aceeași atitudine au avut-o acești intelectuali apatrizi față de un elev român dintr-un liceu din Sfântul Gheorghe, elev care ținea steagul românesc în sân, în mijlocul urmașilor lui Dăscălașu, autorul broșurii „Nincs Kegyelem!” (Fără iertare!). Să învățăm de la acești copii.

S-ar răsuși în mormânt memorandiștii, Gheorghe Pop de Băsești, preotul Lucăci (Leul din Șisești), Ilie Lazăr, Maniu și Brătianu, Regele Ferdinand și Regina Maria.

Ne-am bătut joc și îngropăm moștenirea lor, domnilor intelectuali fără țară!

Ar trebui să reînvățăm patriotismul de la Tudor, copilașul din Vințul de Jos.

♦

Cu riscul de a supăra, din nou, pe Dl. Prof. Constantin Voinescu cu mulțumiri, pe care dânsul le taxează drept encomioane, nu pot trece cu ușurință peste bucuria pe care mi-au făcut-o domnia sa, domniile Barcan – tatăl și fiul – și doamna Neria Achim, prin editarea acestei cărți, mai ales în ce privește condițiile grafice cu totul speciale, care scot în evidență multă trudă și un gust artistic plin de rafinament, care caracterizează editura Hoffman.

♦

Trăim într-o lume în care criza spirituală a ajuns la paroxism. Mass-

media au făcut acest dezastru. Televizorul a ajuns tembelizor. Omul de astăzi trăiește clipa numai în mod hedonist.

„Până când mass-media nu-și vor permite să contrazică gustul mereu mai vulgar al publicului, actuala criză spirituală nu va fi depășită” – spunea Henri Wald.

Marii scriitori – care trăgeau totdeauna semnalul de alarmă, atunci când omul și omenirea erau în derapaj – au ajuns scriitori de raftul doi sau sunt, pur și simplu, ignorați.

„Literatura” pornografică a ajuns la mare „cinstire”.

„Într-o societate în care prostul gust se dezlănțuie, revenirea la clasici este un act de salubritate intelectuală” – caută să ne trezească Philippe Sollers, în eseu „Gustul clasicilor”.

Sunt oameni care nu acceptă înfrângerea; înalte idealuri (pe care le găsim la clasici) și credința neștrămutată în rosturile și valoarea artei autentice sunt, pentru ei, nu numai acte de salubritate intelectuală, ci și terapeutice și vitale. În acest sens, Dl. Prof. Constantin Voinescu, în interviul din „OltArt”, nr. 2/2018, face o adevărată profesiune de credință ridicată la o tonalitate de un patetism rar întâlnit, care izvorăște dintr-o iubire fără margini și dintr-o încredere nezdruncinată în puterea educației prin artă și prin poezia mântuitoare; un adevărat credo:

„Cred, totuși, în rostul înobilizator al artei prin lucrarea artistului autentic, cred în vindecarea noastră prin artă, cred în poetul făclie, glas al luminii, al frumosului artistic și al cetății. Cred în educație și în mântuirea prin educație.”

Paradigma

Exerciții de contemporaneitate în operații temporale

Irina PERIANU

Filtre de lumi. Diapozitive

Omul este lumea explicată de om, o ființă lingvistică invadată de broboa-nele de cuvinte, care își cântărește via-ța în propoziții și se plimbă pe drumu-rile pietruite ale sintaxei. Purtând ar-mura alfabetică a vieții, se colorează în idei și corporalizează sentimente cu o concentrație prea mare de *eu*... Suntem ceea ce suntem!

Cuvântul, bolnav de repetiții și mut în fața maturității stridente a ima-ginii, devine prelungirea identității în non-contradicție, un semn în alb-negru al ideii și un inventar de sensuri în cu-lori. Pledând nevinovat, se face vino-vat de interpretări și de-limitări ale punctului.

Cuvintele generează *emoții*, emo-țiile, povești... poveștile, lumi. Într-o lume a contrariilor, a ideilor dezordo-nate, a face din cărți un mod de a exista înseamnă a te re-interpreta, a te *poves-ti*. Suntem cărți cu viață, care prind viață și dăruiesc o viață. Suntem oa-meni-cuvinte, „îmbrăcați” în sensuri și interpretați în *ecuații*. Suntem Noi, niște noi *noi*... cartea se închide... a rămas OMUL.

Ne *înșirăm* lumea în toate for-mele trăitului, ne proiectăm în fața unei imagini pentru a înțelege timpul, ne scriem în culori și ne citim în ecouri... există în cuvânt un element sacru care ne interzice să facem din el un joc de noroc... Ce joc!

Locuiri. Refugii minimale.

PRE-față: Viața, un domino de timpuri în timp ai trăirii, își de-rulează (dia)filmul cotidian în formele subti-trate ale sinelui...

Epilog: Colecționăm stări și tin-dem spre realități artificiale pentru a recupera fâșii din trecutul lui NOI...

...haînele mâini au rupt liniari-tatea, a rămas tăcerea asurzitoare

...d..i..s..c..o..n..t..i..n..u..i..t..a..t..e

Lumea, un flux caleidoscopic de idei, se transformă într-un *turist* tragic, pierdut într-o stranie vegetație verbală. Călătoria mentală devine forma ame-liorată a rătăcirii, locul-de-sprijin al firelor de ficțiune. Circumstanțială – temporal, modal, spațial – viața își re-definește momentele circulare și se la-să pradă acelorași e(co)uri... Loading....

Să cuprinzi timpul în forme de artă, să numești arta în forme de cunoaștere înseamnă să fii TU arta cunoașterii timpului....

În lumea lui *aici*, în gândurile lui *acolo*, trăiește un nicăieri, care calculează distanța lui undeva... timpul își pierde urmele spațiale, coordonatele devin simptome ale lui *a nu fi*...

Construim povești din idei de hârtie. Culegem realități din schițele unui zâmbet... Construim lumi și trăim cuvinte! *Urcăm* speranțe și coborâm în simfonii ale trecutului cu un (semi)ton. Chiar dacă viața este o *orchestrare* de voci și e(co)uri, un decupaj din ieri, omul este mereu un început, pentru că fiecare dintre noi este un *oraș* cu clădiri interioare și sentimente, iar fiecare sentiment este un oraș de măști...

Acțiune și reacții i-mediate

Pe insula ideilor, omul își caută umbra, răscolește particulele raționalului să înțeleagă zgomotul cuvintelor, vibrațiile gândului. Ce *O* mare, ce *m* imprezvizibil! Gândim prea mult în ecuații, impunem prea multe limite! Ce *o* mic, ce *M* mare! Ce ecou paralizat!

Câtă muzică într-un zâmbet!

I-realități i-mediate. Un azi în felii de ieri. *Urcăm* notele existențiale în tonuri sisifice și, traversând sensuri, găsim cioburi de euri, dispersate în lumina palidă(e) a/ale privirii celui-lalt. Ne aruncăm în *pădurea narativă*, pentru a deveni o metaforă, ne descifrăm prin alte conștiințe și devenim

NOI, un laborator de emoții, un amestec de reflecții, de culori și de oglinzi, un univers rupt din sunetul trăirilor – un *personaj* care își privește Povestea caleidoscopic, o pânză a lui ieri în urme de Azi... Solfegii. Acor-duri. Armonii.

Timpul, o formă elastică de conștiință, un surrogat ființial care trasează coduri și rupe bariere, un OM care ține în jurul lui firul orelor, ordinea anilor și a lumilor (proustian vorbind), o Ultimă Problemă (făcând trimitere la cartea lui Eric Temple Bell, carte care construiește o poveste cu implicații matematice despre... o ultimă problemă...) își devorează *chipul*, jucând rolul TIMPULUI în *bestsellerul* numit VIAȚĂ.

Să prinzi literele din zborul sensurilor înseamnă să epicizezi timpul creației, să co-ordonezi sunetele în ritmurile trecutului și *pașii*, în scenariile prezentului - litere și semne, simboluri și lumi ...

Litera este uzajul cuvintelor, sensul banal al lumii, stereotipia, *cultul* formei. Cuvântul corporalizează sensuri, maschează conținuturi. Propozițiile apar fără voce, simple urme ale unor idei fără timp, un lung proces-verbal de conștiințe...

Drept care am încheiat... forma.

Pactul faustic cu scriitura și contracte sociale

± ∞

Inventariem rețete despre cum ne vindecăm de boala timpului, ne scriem în imagini de realități și calcu-

lăm spațiile... barbiliene pentru a ieși din lumile sonore ale tăcerii.

Final închis: *Much ado about nothing*.

± ∞

Realitatea este un punct sau un mecanism de... suspensie, un inventar de lumi și un epilog al lui ieri... trăiește și moare în fiecare zi, se asortează cu orice fir de azi, respiră prin noi și își construiește sensuri din mâine... ce privire (răsturnată), ce viziune (carnavalescă), ce deschideri (spre marginile lui *a fost odată...*)!

± ∞

Lectura, ca act și contract individual, este o rătăcire în labirintul formelor și al sensurilor, o permanentă interogare și o re-distribuire de euri. Literatura este o pro-misiune de real ce re-desenează harta unei lumi ipotetice, a unui ochi ce-și deschide pleoapa încărcată de povești...

± ∞

Capitolul I

Să guști din cuvinte, să intri în hora sensurilor înseamnă să trăiești lumi, să experimentezi ecouri și să simți cum curge în picuri povestea. Trăim timpuri, simțim ore și prelungim durate... citim prezentul în foile îngălbenite ale trecutului.

Capitolul II

Să guști din sensuri înseamnă să

re-inventezi cuvântul, forma timpului...

Final deschis ...

Într-o lume de sticlă, ciobită de vârful ascuțit al cuvântului și golită de conținuturile pilduitoare ale lui *a fi* și *a putea*, individul – inform social, diform temporal și desfigurat de griji – riscă să instaureze un tot mai apăsător spațiu al singurătății... Sinele evacuează lumea. O pune între paranteze...

Aforisme, es-euri și alte realități

Ne scriem viața pentru a ne transcrie timpul. Ne raportăm la noi ca să ne recuperăm fragmentele din alții.

Timpul omagiază omul pentru a nu-și pierde coordonatele existențiale. Avem nevoie de alții ca să ne ascultăm pe noi.

Ne exersăm viața pentru a juca realitatea. Întotdeauna va exista acel *ceva* care își coordonează sensul după *alt...*

Vrem mai mult, pentru că nu putem ieși din puțin; de ce suntem *noi*? Pentru a nu fi alții... Cine sunt eu? Cine ești tu? Cine sunt ei? Cine este *cine*?....

Regretăm trecutul, pentru că viitorul este incert, iar prezentul nu mai contează...

Cuvânt – *înapoi*

A camufla timpul într-o trăire *circulară* înseamnă a te juca de-a Don Quijote în Neverland...

3 iulie 2012 – a murit, la Reșița, prozatorul **SEBASTIAN PANAIOT** (n. 15.03.1949, Iancu Jianu, Olt)

3 iulie 1923 – s-a născut, la Caracal, prozatorul **NICOLAE PAUL MIHAIL** (m. 19.03.2013, Sinaia)

4 iulie 1941 – s-a născut, la Stoenеști, Olt, poetul și gazetarul **VIRGIL DUMITRESCU**, pe numele adevărat VIRGIL DUMITRU

5 iulie 1868 – s-a născut, la Slatina, institutorul și istoricul **GEORGE POBORAN** (m. 11.10.1925)

5 iulie 1944 – s-a născut, la Slatina, prozatorul, poetul și publicistul **PAUL DOGARU** (m. 8.04.2012)

6 iulie 1939 – s-a născut, la Strejești, Olt, istoricul **MARIN FLORESCU** (m. 25.03.1986, București)

8 iulie 1968 – a murit, la București, prozatorul și eseistul **PETRE PANDREA** (n. 26.06.1904, Balș)

9 iulie 1913 – s-a născut, la Slatina, istoriograful, traducătorul și eseistul **TRAIAN -MIRCEA BIJU** (m. 1989)

11 iulie 1946 – s-a născut, la Fălcoiu, Olt, filologul, publicistul și gazetarul **CORNEL RUSU**

16 iulie 1939 – s-a născut, la Slatina, poetul și eseistul **CAIUS TRAIAN DRAGOMIR**

20 iulie 1874 – s-a născut, la Celei, Corabia, istoricul și teologul **NICOLAE DOBRESCU** (m. 23.07.1914, București)

22 iulie 1936 – s-a născut, la Găneasa, Olt, istoricul literar **VASILE SANDU**

22 iulie 2011 – a murit, la București, pictorul și sculptorul **THEODORA MARIA KITZULESCU** (n. 24.10.1925, Slatina)

23 iulie 1951 – s-a născut, la Corabia, sculptorul **EMILIAN NUȚU**

23 iulie 1953 – s-a născut, la Cireașov, Slatina, poetul și publicistul **CONSTANTIN SORESCU**.

Proiectări imagistice ale sinelui în opera lui Eminescu

Mădălina BĂRBULESCU

Lucrarea de față, propunându-și o incursiune în universul eminescian, demonstrează existența dihotomică a Sinelui în imaginarul de splendori ale creației, precum și defularea de ordin metafizic a acestuia prin intermediul imaginilor-simboluri, tocmai pentru a sesiza corespondențele depline ale câmpului imaginar, ubicuitatea proiectării structurii animice a poetului, reflectând în acest fel, atât în proză, cât și în poezie, o *imago mundi* a revelațiilor profunde. Scindarea Eului în Ființă (Sinele divin / Esența) și Ego (Sinele egoic din filosofia tibetană / Seka-ul din filosofia japoneză) reprezintă cele două polarități ale dublului, acel hybris psihologic în jurul căruia gravitează marile simetrii eminesciene, în care toate elementele universului spiritual, dar și ale celui mundan sunt supuse circularității.

Astfel, Sinele poate fi abordat atât din perspectivă psiho-analitică, conform modelelor arhetipale (*animus* - *anima* / Sinele ca imagine a divinului) și teoriei psiho-analitice a lui C.G. Jung, disociind eul conștient (acel conglomerat al agregatelor psihologice, centrul instinctelor și al rațiunii) de eul inconștient (*conștiința adormită*, atomul divin, intuitiv, care relaționează suprasensibil cu *Ketherul*), cât și din perspectivă spiritual-filosofică, con-

form credințelor orientale, regăsite în textele sacre și literatură.

În acest sens, este relevantă asocierea lui Mihai Eminescu și a poetului iranian Omar Khayyam, știut ca fiind un mare cunoscător al simbolurilor alchimice și esoterice. Ambii poeți dezvoltă această ambivalență a Sinelui, proiectându-l plurivalent prin intermediul imaginilor dionisiace și apolinice, prin raportare la epicurianism sau transcendență: „Dincolo de pământ și infinit, / Cătam să aflăm cerul unde vine, / Și-un glas solemn atunci s-a auzit: / Și cerul, și infernul sunt în tine”. (*Incertitudinile credinței*, de Omar Khayyam).

Pe de altă parte, proiectarea imagistică a Sinelui înglobează, nuanțând generic, marile teme romantice, făurind conexiuni indisolubile, fie de juxtapunere, fie de subordonare cu acestea: timpul, geniul, natura, eshatologia, cosmogeneza, erosul ș.a.. Prin urmare, aceste tematici devin complementare manifestării Sinelui: Sinele Egoic e perceptibil prin motivul dorinței, al delictului erotic (*Luceafărul*, *Călin* (*file din poveste*)), motivul nepăsării (*Odă* (*în metru antic*)), motivul ruinelor (*Memento mori*), precum și prin evocarea sferei telurice a naturii. În schimb, Sinele Divin este convergent cu imaginea feerică a naturii săl-

batice, demiurgică prin excelență (*Fiind băiet păduri cutreieram, Revelare, Freamăt de codru, Povestea Codrului, Lacul*), cu năzuința spre Absolut (*Sărmanul Dionis*), autorealizarea intimă, motivul *bodhisattva*-ului (*Luceafărul*), ataraxia stoică (Glossă), erotismul tantric, transcendental (*Dorința, Sara pe deal, Floarea-albastră*), dar și cosmogonia (*Scrisoarea I, Rugăciunea unui dac*).

În acest edificiu colosal, imaginile-simboluri care facilitează descoperirea Sinelui sunt: apa, lacul, izvorul, oglinda, luna, marmura, gheața, steaua (ca suport al unei lumi animice dedublate), magul, ochiul, lacrima, chipul, umbra, tabloul (ca factor de deversare a Intimului / Subconștientului). Cel care poartă în datul său quintesența revelării Sinelui este visul, care comportă întreaga imagistică a Ființei, și adună toate agregatele Egoului. Prin vis, eroul eminescian se dedublează conștient, accesează existențe anterioare, tinde autorealizarea (*Sărmanul Dionis*), sau își dezvăluie propriul daimon, năzuind la nivel metafizic *căsătoria perfectă* (*Luceafărul*). De cele mai multe ori, Sinele Divin se adresează Sinelui Egoic, precum un alter-ego, cuprinse sinergic în acel Sine jungnian (ca imagine holistică a lui Dumnezeu), sau conform buddhiștilor, în acel *Ain Soph Aur* monadic. Astfel că Sinele eminescian pare să se regăsească, iar scindarea conștientă / inconștientă este de fapt metoda sublimă de autocunoaștere.

Cel mai ilustrativ exemplu în problematica dualității Sinelui și integrarea sa în imaginarul creației prin intermediul imaginilor, îl constituie nuvela fantastică *Sărmanul Dionis*,

unde prin metempsihoză, eroul experimentează starea de avatar, iar simbolurile esoterice, precum triunghiul înscris într-un cerc de foc (mandala; implicit *Tetragrammatonul*), deasupra căruia scria cu litere arabe: „Doma lui Dumnezeu”, vin să întrească semnificațiile arhetipale ale imaginilor utilizate de genialul Eminescu. Cu alte cuvinte, în nuvelă avem de-a face cu legea transmigrației sufletelor, practic același Sine devinde plurimorf, părăsind prezentul spiritual al lui Novalis (specific Sinelui Divin) spre manifestarea într-o nouă matrice existențială. Așa descoperim alternanțele: Dan – Dionis; Zoroastru – maestrul Ruben – Arhivarul Riven; Maria, fata spătarului Mesteacăn – vecina care cânta la pian; umbra – portretul de pe perete al tatălui lui Dionis.

În *Avatarii Faraonului Tlă*, propriul sine, subconștientul, se relevă tot prin intermediul unei imagini-simbol, cea a piramidei, mai exact prin coborârea în subsolul imaginar al acesteia, fapt ce semnifică o coborâre în *illo tempore*, în scopul integrării în circularitatea sublimă a Sinelui Divin. Însă, această incompatibilitate a structurilor psihologice ne prezintă imagistica din reveria cu faraonul Tlă ca o „mandală ratată” (Gorcea, 2002, p. 93.)

În monumentul liricii eminesciene, *Luceafărul*, transgresarea Sine Egoic – Sine Divin se realizează prin transcendența terestru – cosmic, posibilă în plan oniric, în apele adâncite ale oglinzii, prin potențare erotică și spațial-temporală. Hyperion apare ca un *bodhisattva* ce dorește mundanul și vrea să-l experimenteze într-un mod conștient prin involuția de la stadiul de nemuritor la cel de muritor. În acest

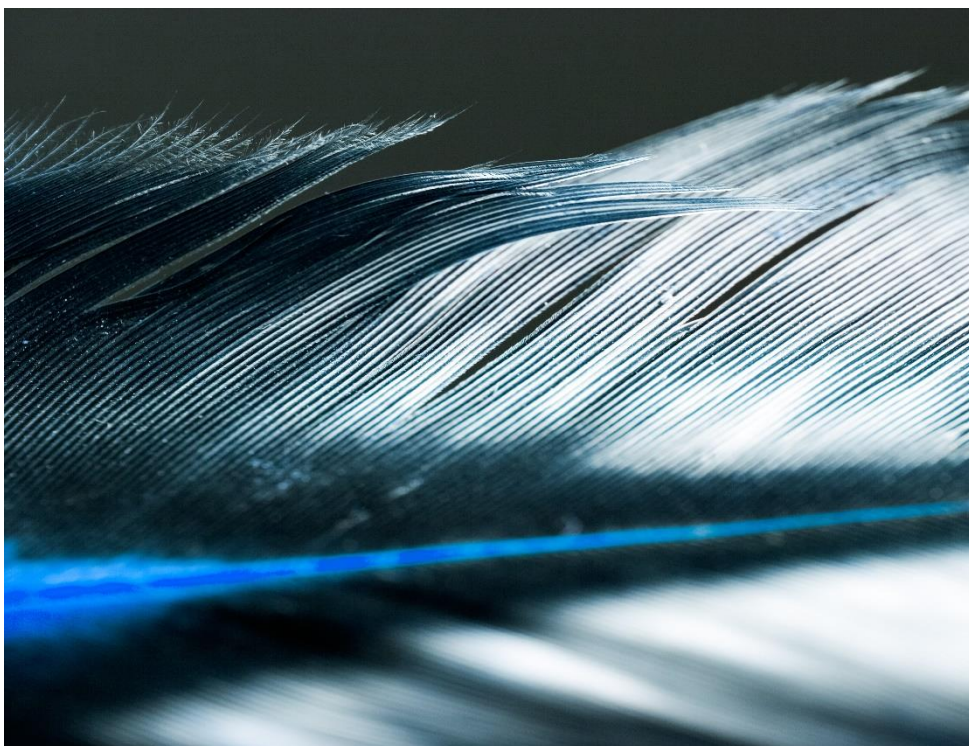
sens, Cătălina apare sub forma Sinelui Egoic, captivă în condiția sa terestră, supusă delictului, a cărei proiectare imagistică o constituie propriul *animus* sau Hyperion. Prin urmare, dubletul jungnian *anima* – *animus* sau Egoul și Ființa, e reprezentat de cele două condiții ontologice ilustrate de Cătălina – Hyperion.

Așadar, universul imagistic eminescian este unul al semnificațiilor plurimorfe profunde, care comportă valențe psiho-animice sau aspecte ale terestrului estetizat. Simbolurile devin, astfel, apanajul imaginației eminesciene, reproducând, reactualizând perpetuu tot ceea ce rămâne refractar conceptului. În acest context, Sinele este întotdeauna prezent, asemeni unui *axis-mundi*. Uneori în stare latentă,

nemanifestat, alteori vizibil în deplinătatea identității sale, Sinele eminescian (ca expresie a spiritului creator) se (re)întregește sistematic. Pornind de la o fugă paradoxală dinspre Ființă spre angoasele egoice, el sfârșește prin reîntoarcerea la apele genuine ale lui Elohim, unde Unicul cuprinde dualul, și dualul se dizolvă în Unic.

Referințe bibliografice:

1. Aun Weor, S., *Marea rebeliune*, Editura Papyrus print, Cluj-Napoca, 2005;
2. Gorcea, P.M., *Eminescu. Vol II*, Editura Paralela 45, București, 2002;
3. Jung, C.G., *În lumea arhetipurilor*, Editura Jurnalul Literar, București, 1994;
4. www.poezie.ro;

Fecioarele juruite sau Burrnesha

Oana GLASU

Tradiții și obiceiuri unice din Balcani. Fecioarele juruite sau Burrnesha (femeile-bărbați) din Albania

În țara vulturilor, într-un colț din Balcani, este aproape imposibil, odată ajuns, să nu intri în atmosfera ultra-occidentală astăzi, dar care poartă încă în substratul transformării societății și al evoluției națiunii înseși (ca etapă de parcurgere a civilizației), tradiția veche de secole, perpetuată și aplicată și astăzi, deopotrivă blestemată pentru autohtoni și fermecătoare ca poveste pentru străinii care, din varii motive, ajung pe teritoriul Albaniei, indiferent de durata șederii lor.

Vom vorbi în continuare despre o poveste adevărată, veche de secole, care întregește tabloul, pitorescul așezărilor locuite de urmașii ilirilor, neam aparte în Balcanii noștri comuni, legendari, martori ai tristeților și bucuriilor popoarelor, în care, iată, se produc și reproduc povești și tradiții, unicat pentru lume în general și ispititoare

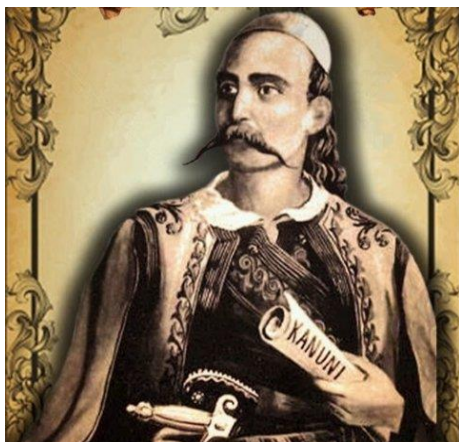
pentru a fi aprofundate în cele mai particulare sau personale moduri, ca înțelegere și studiu.

Despre Albania și albanezi vorbim ca despre un stat unitar din zilele noastre, comparabil cu oricare altul, partener continental european cel puțin, însă în plan intern statul este oarecum divizat în două sub aspectul diferențelor lingvistice dintre nord și sud, precum și al spiritualității redată de obiceiuri și tradiții, care, oricum, se deosebeau de la un popor la altul, în cazul de față fiind vorba despre caracteristici de fond prin care albanezii se detașează de influențele și interferențele comune, aceasta neînsemnând și izolare, dar ni se înfățișează ca două lumi diferite – Nord și Sud.

Tradiția fecioarelor juruite sau a femeilor-bărbați sau a virginelor care, prin jurământ, aleg să ducă viață de bărbat se regăsește în setul de legi conceput și impus de Prințul Leke Dukagijni (mâna dreaptă a lui Skanderbeg), numit și Prințul Înger¹,

¹ Leke Dukagijni (1410-1480), s-a născut în Liplijan, unde astăzi este Kosovo. Poliglot, a beneficiat de cea mai bună educație a vremii, personalitate de talie renașcentistă, spaima ienicerilor și a spahiilor, a studiat științele umaniste în Veneția și Prizren. După moartea tatălui său, prințul Pal Dukagijni, tânărul Leke abandonează preocupările intelectuale pentru a se alătura în luptă contra inva-

datorilor otomani făuritorului Albaniei Mari, prințul Kastriot Skanderberg. Albania acelor vremuri era condusă de clanuri, nici astăzi lucrurile nu stau diferit, istoria și timpul demonstrând cu prisosință că sistemul clanurilor a fost singurul care a asigurat supraviețuirea albanezilor. Alături de clanurile războinice ale familiilor Thopia, Balsha, Shpata, Araniti, Kastrioti și Muzaka, clanul Dukagijni era cel mai

grație căruia otomanii, ca și invadatorii romani înaintea lor, nu au putut stăpâni vreodată munții Albaniei: Korab, Sar, Prokletije, Valamara, Deshat, Lura, Deje, Gramos și Tomorr. Datorită faptului că ocupația turcească, care reușise să supună numai zonele de coastă și câmpiile Albaniei, nu a afectat organizarea socială din munții Albaniei, populația zonelor înalte a rămas fidelă până azi codului strămoșesc. La începutul secolului al XIX-lea, aceste legi nescrise și transmise timp de mai multe secole pe cale orală au fost culese, redactate și codificate de către preotul

respectat, iar eforturile trupelor sale au primit binecuvântarea Papilor catolici care se bucurau că la granițele lor mai există o ultimă stavilă împotriva Islamului. Prințul Leke a rămas în istoria țării sale drept cel care a instituit legile Kanunului. Skanderberg este identificat astăzi în conștiința națională albaneză drept Prințul Balaur, iar Leke, drept Prințul Înger.

² Una dintre sferile publice ce îi aparține bărbatului, dar nu numai lui, este instituția cuvântului dat (BESA), care pe lângă fenomenul virginității este a doua caracteristică unică a culturii albaneze. BESA (cuvântul dat) este o expresie care nu există într-o altă limbă, societatea albaneză dând prin acest cuvânt autoritate deplină Kanunului.

albanez Shtjefen Gjecov, care sfârșește ucis în Kosovo, în anul 1929, sub denumirea de KANUN. De la această lege nescrisă nu se puteau abate nici săracii, nici bogații, nici femeile, nici bărbații, reprezentând, în marile momente de cumpănă ale poporului albanez, rețeta supraviețuirii acestuia, rezistându-i chiar și celui mai comunist și ateist regim de orientare stalinistă adoptat de dictatorul Enver Hoxha, fiind în continuare cea mai respectată formă de legislație din Albania.

Pe scurt, Kanunul lui Lek Dukagjini cuprinde 12 volume, care conțin 1263 de articole ce vizează absolut toate aspectele existențiale ale albanezilor, însușite atât de către creștinii albanezi, cât și de către musulmani, pentru ambele categorii legea sfântă străveche având o greutate mai mare decât Biblia sau versetele Coranului. Împărțit în mai multe părți, egale ca importanță a respectării, Kanunul reglementează cutumele și obiceiurile referitoare la biserică, familie, căsătorie, casă, turmele de animale și proprietăți, munca, transferul de proprietate, sfințenia cuvântului dat², onoarea,

BESA ca fenomen își are originea în timpuri îndepărtate, în stadiul de organizare tribală, cu mult înaintea constituirii națiunii drept concept prezent în diferite planuri ale vieții individului în societate. Cuvântul dat înglobează o serie de valori, virtuți și caracteristici etno-psihologice, care diferențiază acest popor de altele. Instituția cuvântului dat nu a avut vreodată legătură cu sistemul juridic, statul, ci a fost parte componentă a legilor nescrise respectate de individ în comunitate. BESA este sinteza virtuților albanezilor cum ar fi: curajul, vitejia și încrederea, reprezentând totodată cel mai important capitol de respectat în societatea albaneză. „Cuvântul se

pagubele, legile cu privire la crime și omoruri, legile juridice precum și excepțiile de la litera legii. La unele dintre acestea ne vom referi pe larg în ocazii viitoare, în articolul de față prezentând tradiția fecioarelor juruite ca fenomen unic în lume.

În limba albaneză, Burnesha (ca termen sau apelativ) impune respect și admirație, iar tradus înseamnă femei care au jurat să rămână virgine toată viața, pentru ca astfel familiile lor să trăiască fericite cu prețul acceptării fecioarei juruite ca bărbat în societatea patriarhală din nordul Albaniei și Kosovo, dar vorbim aici de sate și cătune din creștetul munților, unde a fost cu neputință să pătrundă vreo urmă de civilizație, dând la o parte faptul că n-ar fi fost nici acceptată vreo încercare.

Kanunul lui Leke dictează că familiile albanezilor trebuie să fie patrilineare (adică bărbatul este obligat să întrețină familia) și patrilocate (după căsătorie, femeia fiind cea care se mută în casa soțului pentru a trăi cu părinții și rudele acestuia), dar asta nu înseamnă vreo clipă că femeile albaneze trăiesc sau sunt tratate ca sclave. Deși litera de fier a Kanunului interzice și astăzi ca femeile să fumeze, să poarte ceas la mână, să voteze sau să cumpere pământ, „femeia este un sac care trebuie să îndure” – subliniază un paragraf al kanunului, tot acesta vine cu o derogare, unică pe glob, Burnesha, femeia-bărbat.

Există mai multe motive pentru care o fecioară acceptă jurământul de a se transforma peste noapte în bărbat, unul dintre acestea și cel mai important este obiceiul **Gjakmarrja**, care impune ca viața bărbaților din cele două familii prinse în răzburarea sângelui să

se schimbe radical. Kanunul stipulează ca niciun bărbat să nu fie ucis sub acoperișul casei sale, iar în aceste condiții bărbații vor continua să trăiască închiși, izolați toată viața, pentru a se feri din calea glonțului ce le este destinat până la a șaptea generație de bărbați din neamul respectiv, dator cu sânge. Situația este una dramatică, familiile riscând să moară de foame pentru că bărbații casei și ai neamului nu se mai pot ocupa de afaceri, agricultură, păstorit, iar ca familia să nu dispară, o tânără fată din cadrul său va accepta să trăiască precum un bărbat și să aibă grijă de treburile familiei. Fata devine o Burnesha.

Un alt motiv pentru care o fată se refugiază în statutul de Burnesha este evitarea unei căsătorii aranjate de membrii familiei cu un bărbat pentru care nu simte nimic (în ultimele decenii, această situație s-a mai schimbat,

dă o dată, este intangibil, iar puterea sa totală!” - Edith Durham

cel puțin în mediul urban, unde căsătoriile se realizează din sentimente reciproce, total diferit de obiceiul logodirii a doi prunci încă din fașă, promiși unul altuia de către familii, fără vreun consimțământ exprimat din partea acestora la maturitate, ba mai mult, prima întâlnire dintre cei doi logodnici avea loc în ziua nunții). O femeie albaneză devine Burrnesha și după o căsătorie eșuată sau în cazurile în care părinții care își pierd fiii sau sunt binecuvântați numai cu fete și doresc ca averea să rămână mai departe în familie.

Cum se întâmplă în fapt acest ritual? După luarea deciziei, fata se înfățișează de obicei în mijlocul sfatului bătrânilor, unde își săvârșește jurământul. Există și cazuri în care fata alege să jure în propria cameră, semnalându-și alegerea prin faptul că iese apoi pe ușă cu propriile plete retezate în mâini. În vremea lui Leke viața unei femei cântărea cât jumătate din a unui bărbat, iar prețul unei fecioare era echivalent cu valoarea a 12 vaci. După jurământ, fata va purta până la moarte doar haine bărbătești, se va purta ca un bărbat, va avea gesturile sale, va fuma și scuipa în public, cuvântul ei va avea greutate în adunări, va putea purta Kalașnikov și cuțit atunci când situația o va impune, va fi ascultată de către toate femeile, ca și cum ar fi bărbat. Dacă se întâmplă ca o Burrnesha să încalce jurământul, pedeapsa este una singură: moartea.

De-a lungul timpului, fenomenul secular, mereu actual și deja intrat în cultura și conștiința națională a albanezilor, care dincolo de conotația semantică, reprezintă în sine un cult, a atras atenția cercetătorilor preocupați de folclor, antropologie, istorie etc., care, de altfel, au și realizat studii mai mult sau mai puțin complexe, dar, în

orice caz, bazate pe realitățile evidente pentru care s-au deplasat la fața locului și au tratat întotdeauna subiectul din punct de vedere social și nu ca având vreo conotație biologică.

Astfel, o atenție deosebită în studierea fenomenului Burrnesha o va acorda antropologul american Antonia Young în studiul monografic „Albanian Sworn Virgins: Women who become Men”, precum și Edith Durham sau Leo Brenner și mulți, mulți alți gazetari și fotoreporteri străini, care vor publica reportaje și documentare în „The Guardian”, „Asian Magazine Geographic”, „Newsdesk Communication”, „Invest Kurdistan” sau „Elsani Film” și, nu în ultimul rând, tradiția este tratată și descrisă cu lux de amănunte în romanele lui Ismail Kadare, câștigător al Premiului Nobel pentru Literatură.

În 2015, la festivalul filmului de la Berlin, au concurat pentru „Ursul de Aur” – 22 de filme din întreaga lume, printre acestea aflându-se și filmul „Burrneshat”, ecranizare a romanului „Hana”, al Elvirei Dones, regia și scenariul fiind semnate de italianca Laura Bispuri. De asemenea, în iunie 2017, apare în Italia documentarul „Burrnesha – una storia di donne”, semnat de G. Apuzzo, E. Topzi și Eva de Prosperis, care supune atenției publicului tradiția și viața cotidiană a unora dintre „vergine giurate” din Albania.

Astăzi numărul virginelor juruite a scăzut considerabil. În nordul Albaniei există în jur de 40 de Burrnesha, la care se adaugă vreo 10-12 din Kosovo și Macedonia, dar subiectul rămâne deschis și de interes, păstrându-și unicitatea, atâta timp cât, cel puțin din punctul de vedere al motivației lipsei unui fiu moștenitor în familie, fata va prelua acest rol, devenind o Burrnesha.

Theodor Capidan – *Românii nomazi*

Diana Iancu ALBU

Studiu din viața românilor din sudul Peninsulei Balcanice

Nomadismul este unul dintre cele mai interesante fenomene culturale, istorice și mai ales antropologice, abordat cu interes în studiile cercetătorilor din diferite domenii științifice. Definit în Dicționarul explicativ al limbii române ca fiind un „mod de viață al unei colectivități umane, caracterizat prin lipsa unei așezări stabile”¹, este lesne de înțeles că acest aspect a intrat în sfera de interes a cercetătorilor din domeniul nostru datorită aspectelor etnologice și antropologice pe care studierea acestui fenomen le poate contura.

Unul dintre cele mai însemnate studii privind păstoria aromâni nomazi este cel al lui Theodor Capidan (1879-1953), intitulat *Românii nomazi. Studiu din viața Românilor din sudul Peninsulei Balcanice*. Autorul provine dintr-o familie de negustori aromâni, astfel încât nu este de mirare că s-a ocupat de studiul limbii române, aromâne și în special a meglenoromânei. Cei patru piloni ai operei sale sunt reprezentați de următoarele publicații:

Meglenoromânii (trei volume), 1925-1935, *Fărșeroții: studiu lingvistic asupra românilor din Albania*, 1930, *Aromânii: dialectul aromân, studiu lingvistic*, 1932, *Limbă și cultură*, 1943.

Lingvist de formație, membru al Academiei Române, autorul aduce contribuții importante domeniului nostru prin prezentarea și analizarea unor aspecte nu doar lingvistice, ci și culturale, sociale, etnice și antropologice ale aromânilor și meglenoromânilor.

Articolul intitulat *Românii nomazi. Studiu din viața Românilor din sudul Peninsulei Balcanice* a apărut în revista „Dacoromania”, anul IV, 1924-1926, publicată în 1927 la Institutul de Arte Grafice „Ardealul” din Cluj. Revista, subintitulată buletin al „Muzeului limbei române” condus de Sextil Pușcariu (astăzi Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca), a apărut în 1921 și și-a dedicat paginile studiilor de lingvistică, filologie, istorie literară și etnologie.

Studiul lui Theodor Capidan este unul complex și dintre cele mai

¹ Dicționarul explicativ al limbii române, Academia Română, Institutul de

Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998

lungi articole prezente în numărul revistei „Dacoromania” apărută în 1927, însumând aproximativ 170 pagini ce au în vedere păstoritul la aromânii din Balcani și una dintre caracteristicile lor esențiale și specifice: nomadismul.

Studiul lui Theodor Capidan are două părți mari, precedate de o *Introducere*. Prima parte, *Aromânii nomazi*, cuprinde capitolele: *Formele vieții păstorești la Aromâni: nomadismul și transhumanța. Cauzele nomadismului la păstorii Aromâni, Vechimea nomadismului la Aromâni și Starea actuală a nomadismului la Aromâni*, în timp ce a doua parte, *Aromânii păstori*, cuprinde capitolele: *Păstorul aromân, viața și îmbrăcămintea lui. Originea portului la Aromâni, Suirea oilor la munte, Coborârea oilor la șes, Starea actuală a păstorilor, Influența păstorilor aromâni asupra celorlalte popoare balcanice, Păstoritul Aromânilor în toponimia balcanică, Termeni păstorești pierduți din dialect, însă păstrați în limbile balcanice*. Studiul se încheie cu *Originea cuvintelor și Considerațiuni finale*.

În *Introducere*, Theodor Capidan prezintă axele tematice în jurul cărora studiul său a fost construit. Astfel, „în studiul de față se va vorbi despre una din laturile specifice din viața păstorilor români din sudul Peninsulei Balcanice: nomadismul. [...] El s-a dezvoltat în cursul îndeletnicirii lor cu creșterea turmelor de oi, prin urmare, ține de păstorit. Se înțe-

lege dar, că în legătură cu nomadismul acestor români, va fi atins și păstoritul.”² Este conturat astfel un parcurs de la particular către general, nomadismul fiind o caracteristică a păstoritului. Încă de la început se poate observa neclara folosirea a cuvintelor român-aromân. Anticipând puțin, acesta este unul dintre punctele slabe ale studiului, întrucât autorul ar fi trebuit să definească cele două cuvinte. Deși studiul este dedicat aromânilor, adică românilor de la sud de Dunăre sau românilor din sudul Peninsulei Balcanice, așa cum îi numește el, adesea apare doar cuvântul români cu sensul de aromâni, astfel încât indiferent dacă folosește român sau aromân, se referă întotdeauna, în studiul de față, la cei din urmă. Mai mult, încă din titlu este prezentă această neclaritate care este însă rezolvată prin artificii subtitlului.

Stabilind de la început cuvintele cheie ale studiului: nomadism și păstorit la aromâni, autorul comentează structurarea textului în cele două mari părți, *Aromânii nomazi* și *Aromânii păstori*, plasează cercetarea în timp și spațiu, prezintă modul în care a obținut informațiile și este precaut în sensul că își anunță cititorii de faptul că este posibil ca studiul său să nu fie complet, că ar fi putut fi actualizat printr-o nouă cercetare, materialul fiind cules cu 12 ani înainte de publicare, dar i-a fost cu neputință, invitându-i pe alții să completeze ceea ce el nu a abordat în studiul său. O perspectivă foarte modernă despre care vom vorbi mai târziu.

² Theodor CAPIDAN, „Românii nomazi. Studiu din viața Românilor din

sudul Peninsulei Balcanice”, *Dacoromania*, anul IV 1924-1926, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1927, p. 183

Așa cum am afirmat anterior, textul este structurat în două mari părți care la rândul lor sunt împărțite în trei, respectiv șapte capitole care structurează și axele tematice ale studiului. Astfel, având în vedere faptul că studiul este destul de întins, nu vom aborda textul pe capitole, ci vom analiza aspectele abordate de către cele două capitole în ansamblu.

Prima parte, *Aromânii nomazi*, aduce în prim plan formele vieții păstorești la aromâni: nomadismul și transhumanța, dar și cauzele nomadismului la păstorii aromâni. Autorul începe prin a descrie spațiul balcanic ca fiind o zonă prielnică pentru păstorit astfel încât nu este de mirare practicarea acestuia în această regiune. Aromânii se găsesc pe teritoriul Peninsulei Balcanice, înțelegându-se prin aceasta mai ales: Balcani, Rodope, Ținutul Traciei de Est, Munții Pind și Gramoste, Câmpia Tesaliei.

De asemenea, conturează nomadismul ca fiind o caracteristică esențială a păstoritului la aromâni. În timp ce Nicolae Iorga afirma că păstorii nu sunt nomazi, căci ei nu călătoresc dintr-o țară în alta, ci numai circulă, în funcție de vreme, în spațiul aceluiași teritoriu, Theodor Capidan afirmă ca acest lucru este valabil doar pentru păstorii transhumanți, nu și pentru cei nomazi. De asemenea, din scrierile lui Ov. Densusianu reiese, într-un anumit fel, că transhumanța și nomadismul s-ar afla într-o relație de sinonimie, în timp ce Theodor Capidan le separă foarte clar, căci, „într-un fel se prezintă păstoritul, când turmele de oi pleacă la

văratec sau la iernatec, însoțite numai de ciobani și câinii lor – cum este cazul la transhumanță – și într-altfel când, odată cu turmele și cu păstorii, se ridică, după expresia păstorilor macedoromâni, întreaga față, adică toate familiile dintr-un sat cu tot avutul lor mișcător – cum este cazul la nomadism.”³ Astfel, se creează un triunghi evolutiv, căci păstoritul a dat naștere vieții nomade, între ele aflându-se etapa intermediară, transhumanța, nomadismul fiind văzut ca o evoluție a transhumanței. Printre cauzele ce au determinat nomadismul păstorilor aromâni pot fi enumerate, în afară de ciclul anotimpurilor, locurile în care se află pășunile și epuizarea lor după o anumită perioadă de timp, dar și nesiguranța în ceea ce privește năvălirea popoarelor slave.

Vorbind despre vechimea nomadismului la aromâni, autorul aduce în discuție, cu foarte multe date istorice și geografice, drumurile parcurse de păstorii aromâni. Aceștia practicau de asemenea și cultivarea pământului, în special în regiunea Pindului. Abordează în același timp și agricultorii aromâni din diferitele zone ale Balcanilor, astfel încât reliefează faptul că în paralel cu păstoritul nomad, erau și aromâni sedentari care se ocupau cu agricultura.

Un aspect interesant este reprezentat de celnicat, forma de organizare a păstorilor aromâni. Astfel, aceștia trăiesc în fâlcări, fiecare fâlcare fiind formată din mai multe familii. În fruntea fâlcării se află celnicul care se ocupă cu siguranța acesteia, inclusiv în

³ Theodor CAPIDAN, op. cit., p. 190

domeniile militar și juridic. Funcția de celnic nu depinde doar de averea acestuia, ci se și moștenește în familie. Acest tip de organizare socială are ca punct de pornire și este specifică mai ales populațiilor sedentare.

În timp ce prima parte este bogată în amănunte istorice și geografice, cea de-a doua parte, *Aromânii păstori* este mult mai bogată în elemente relevante pentru etnologie. Astfel, se începe prin prezentarea unor aspecte ce țin de îmbrăcămintea păstorilor aromâni și de originea portului lor. Portul este specific și îi deosebește de ceilalți balcanici, fiind un port caracterizat printr-un puternic spirit de „conservatism” ce se poate observa, de asemenea, în limba și obiceiurile lor. Portul este unul specific, astfel că aromânii pot fi identificați și diferențiați cu ușurință față de ceilalți balcanici. Se subliniază însă asemănările dintre portul lor și cel al albanezilor. Sunt prezentate în continuare piesele vestimentare specifice ale portului bărbătesc și femeiesc, dar și influențele asupra vestimentației aromânilor rezultate din contactul lor cu grecii, bulgarii, albanezii, slavii de sud.

Studiul continuă cu suirea oilor la munte, locuința păstorului, modul de viață, alimentația, felul oilor și bolile lor, mulsul lor, prepararea feluritelor tipuri de brânzeturi, obiceiurile la nuntă, pregătirea lânii, pregătirea de plecare, coborârea la șes, fătutul oilor (ianuarie-februarie), tunsul oilor (la începutul primăverii), superstiții despre tunsul oilor. Este prezentată, de asemenea, diviziunea muncii, un bun exemplu fiind faptul că, iarna, bărbații au grijă de turme, iar femeile prelucurează lâna.

Vorbește apoi despre starea actuală (început de secol XX) a păstoritului, prezentând în special cauzele care au contribuit la slăbirea practicării păstoritului: comerțul și meseriile, transportul cu caravanele și cărăvănăritul (aromânii au început să își vândă produsele, laptele și lâna, inițial un factor pozitiv pentru păstori, apoi ei au început să transporte nu doar propria marfă, ci și pe a altora), războaiele și jafurile.

Autorul are în vedere și influența păstorilor aromâni asupra celorlalte popoare balcanice în ceea ce privește: practicarea păstoritului, portul popular, limba, civilizația, dar și păstoriul în toponimia balcanică, termeni păstorești pierduți în dialect, dar păstrați în celelalte limbi balcanice (de exemplu: brânză, strungă, țarc). Câteva pagini sunt dedicate lingvisticii, prin prezentarea originii cuvintelor din următoarele câmpuri: îmbrăcămintea, familia păstorului, locuința păstorului, denumirea vitelor, dar autorul analizează și termeni din alte ramuri ale vieții păstorilor aromâni.

Studiul se încheie cu Considerațiunile finale ale autorului care pot fi schițate după cum urmează: păstoriul sub forma nomadă face parte din stadiul mai vechi al vieții românești, această viață păstorească nomadă a unit populațiile de la nord și sud de Dunăre, fiind păstrată îndeosebi de aromâni; portul lor are trăsături specifice locale, la fel ca graiul lor; migrarea păstorilor nomazi către răsăritul Peninsulei Balcanice este mai intensă; legătura dintre elementul roman sud-dunărean și cel din nordul Dunării; dintre toate popoarele bal-

canice, aromânii sunt strâns legați de albanezi, mai ales în ceea ce privește păstoritul nomad și portul popular.

Având în vedere cele prezentate mai sus, putem afirma că un punct forte al studiului este respectarea condițiilor de redactare ale unui text argumentativ: coerență, coeziune și claritate.

Autorul lucrează, de asemenea, cu clasificări foarte bine structurate, iar studiul său acoperă o paletă largă de aspecte. Prin lucrarea sa, Theodor Capidan dovedește o documentare foarte serioasă, studiul său fiind de fapt unul interdisciplinar întrucât abordează aspecte din diferite domenii precum: istorie, geografie, lingvistică, dialectologie, literatura populară, etnologie, sociologie, folclor, antropologie, agronomie. De asemenea, autorul dă dovadă de un spirit critic în ceea ce privește scrierile altor cercetători, iar în ceea ce privește propriul discurs dă dovadă, pe alocuri, de o subtilă retorică menită să îi legitimeze afirmațiile: „pentru mai multă claritate și ca să nu se creadă că noi, cu orice preț vrem să scoatem pe strămoșii Aromânilor agricultori, vom face o strictă deosebire.”⁴ De asemenea, Theodor Capidan furnizează informații despre structura studiului, plasează în timp și spațiu cercetarea, vorbește despre modul în care a cules informațiile, abordând o

perspectivă foarte modernă în sensul celei propuse de Malinowski în introducerea cărții sale, *Argonauts of the Western Pacific*, unde propune tocmai acest lucru: prezentarea modului în care s-a ajuns la anumite concepte și ipoteze din cadrul unei cercetări. Un alt punct forte este inserarea fotografiilor, hărților și a exemplelor de literatură populară.

Ca puncte slabe am identificat folosirea alternativă a cuvintelor români și aromâni pentru a-i defini strict pe cei din urmă, ceea ce poate genera confuzii și discrepanța stilistică între cele două părți ale studiului: prima parte este mai plictisitoare, cu foarte multe date, mai mult istorie, insistă pe detalii, uneori te pierzi printre muntele de exemple de drumuri, în timp ce partea a doua este mai atractivă și mai convingător construită.

Pe baza acestor argumente pot concluziona că articolul lui Theodor Capidan, *Românii nomazi. Studiu din viața Românilor din sudul Peninsulei Balcanice* este un reper important pentru studierea păstorilor nomazi aromâni, o lucrare amplă ce abordează o paletă largă de aspecte istorice, geografice, lingvistice și etnologice privitoare la această deosebită comunitate din Peninsula Balcanică.

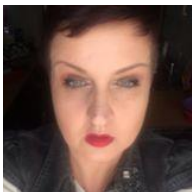
⁴ Theodor CAPIDAN, op. cit., p. 209

Nici mișto-ul nu mai e ce-a fost!

Ciprian CHIRVASIU

Este un fel de Rolling Stones numai al nostru. Cred că are aproape aceeași vârstă cu ei. Chiar dacă nu știu precis când s-a remorcat la vocabularul fundamental al limbii române, sigur merită un elogiu aparte. Măcar pentru că, sub nea Nicu, a fost singurul disident dezinvolt și, într-un fel, cosmopolit, pe care cățeei regimului nu au reușit vreodată nici să-l aresteze, nici să-l racoleze, nici să-i rupă mutra. Fiindcă, având un metabolism social aparte, i-a pus în fața unui paradox insolubil: se simte cel puțin la fel de liber după, ca și în afara gratiilor. Deci nu poate fi strunit. Nici măcar de istoria recentă. În plus, îi scutește pe vorbitorii de la Nistru pân' la Tisa de eforturi intelectuale care i-ar putea sminti sau le-ar putea cauza hernii de reflecție. Se revendică a fi precursorul subversiv, de sub teroare, al ideilor de comunicare sintetică și globalizare a exprimării. Căci, în loc să zică dumnea-lor multe sunete laolaltă precum apetisant, arătos, bun, chipeș, delicios, frumos, gustos, izbutit, îmbietor, plăcut, realizat, reușit, savuros, succulent, valoros, spun mișto și gata! Înțeleg și academicienii, și viețășii, și muncitorii, și țărani, și ziariștii. Mișto... ce mișto sună acest cuvânt! Și ce nuanțe subtile iscă! Orice armăsar dâmbovițean visează la o gagică miștoacă, dacă visele fetelor de cartier nu au snagă să-i atingă pe intelectualii societății civile, la miștocarii sau ștocarii geluiți, buni de caterincă, au acces princiar, miștocăreala sau miștogeala ne-au ajutat să rezistăm sub dictatură. Fără mișto! se

traduce prin adevărat!, fii serios!, nu cred!; profanii au spurcat la mișto, care înseamnă de fapt bine, cum se cade, după toate regulile. Abia în ultimul timp a face mișto de/a lua la mișto pe cineva a devenit evident ca atitudine politică. Pe lângă ironie, minciună, vrăjeală, șto-ul acoperă semantic tun, lovitură, afacere tare, câștiguri aiuri-toare. Originea sa incertă însă îi conferă farmecul discret al bărbatilor maturi, deși dicționarele au căzut de acord că se trage din țigănescul micsto, care i-ar fi împrumutat și sensurile, mie îmi place să cred în descendența din nemțescul mit Stock – cu baston. Prin 1830-1840, așa ar fi strigat cu invidie și admirație băieții de prăvălie după fanții progresiști, că d-aia s-au școlit la teutoni: „Ia uite, încă unul <mit Stock>!”. Antonimul său nasol (urât, caraghios, rău, prost, uzat, caraghios, de proastă calitate) pare un Lucifer inventat doar ca să dea vigoare, prin contrast timid, unei străluciri divine. Dar, astăzi, nici mișto-ul nu mai e ce-a fost! Iar lucrurile s-au dat peste cap. (Super) cool ne mai aduce aminte vag de o reclamă cu două lămâi care conversează cretinoid, după ce una, canibală, o soarbe dintr-o conservă pe sora „bună-rău” a celeilalte. Nașpa își mai acordă o șansă genealogică, prin revendicarea de la nașparliu (persoană nesuferită, tâmpită, proastă), văr dulce cu mai proaspătul și mai cinematicul hapiupaliu (nebun care strănută). Cred că mișto-ul este, de fapt, fabulospiritul gratuit și firesc, care ne-ar putea reprezenta cu onestitate în lumea civilizată.

Poezie

Corina DAȘOVEANU

lucrurile se mișcă dintr-odată invers
ca un ceai amestecat cu mâna stângă.
probabil pentru că m-am născut
cu o inimă mecanică în piept,
aspectul ăsta contează în economia
echilibrului.

brusc,
crucile de lemn ni se întorc în păduri,
căutăm cordoanele ombilicale
să ni le lipim de mame,
demonii noștri iau liftul din biserică,
urcă la dreapta neizgonirii,
chiar și ura își schimbă la coafor look-ul,
se transformă în dragostea din care plecase.

tu îmi spui să amestec în continuare în cană
cu mâna stângă,
totul e așa cum ar trebui să înceapă,
fiecare e din nou în oul său.
în mine
mecanismele nu se mai blochează
din cauza problemelor tehnice,
dimpotrivă,
inima a început să pară umană.

pune niște zahăr în ceaiul meu,
știi că normalul este de fapt
un invers politicos, nu-i așa?

femeia își cosea pielea în fiecare dimineață,
altfel i-ar fi căzut
oasele, sângele, dulcele
și carnea ei fragedă s-ar fi murdărit,
în casă podelele erau de obicei triste.

și nu avea timp, nu avea timp
să se adune, să se pună la loc zilnic,
ea avea un ac și o ață,
din ce în ce mai scurtă,
trupul începea să îi miroasă a petec.

până când a plecat.

(dincolo de garduri,
femeia nu mai are dimineți)

bineînțeles că ea a plecat,
și-a înghesuit catedralele rele
cu nordul în jos în copita de diavol,
calcă puțin șchiop,
o înțepă colțul unui prohod
în urechea stângă,
dar mersul în coarne se învață, nu-i așa?

oricum iadul e un acasă
cu sângele înfundat în gâtul chiuvetei,
de aceea și-a luat dracului un izvor
de băut grade alcoolice pe caninul de minte
și neapărat o scară richter de urcat
pentru un scandal derbedeu și firesc
după beție
cu proștii din rai.
(nu-ți închipui, creștine,
cât de valpurgic poate pălmu
o fustă nebună de demon)

a plecat diavolul,
încă i se mai vede eșarfa neagră de râs...
hohotul venei
e deschis pentru cenaclul vampiric
oricând.

furia
se face din ce în ce mai frumoasă,
albește interioarele oaselor
până la scârbavnică strălucire.
o, și ce spectaculară măduvă
țâșnește artezian peste
aparatura neadormită
de înaltă trădare a mieilor.

punctele se adună în scoruri matinale,
probabil voi bate recorduri
de greață,
merele se opresc
să supraviețuiască în gât,
până la urmă și viermii trebuie să trăiască,
nu-i așa?

din ce în ce mai des
sila înghite pastile de nepăsare forte
și furia se urâțește
ca efect secundar.

dimineată narcotică în tutu prin mansardă,
e 9 în spațiul cu pași de plastic,
am sacrificat toate alarmerile,
dar somnul
face piruete încă în limba aztecă.

quetzalcoatl
a dat în foc cafeaua intraductibil,
oricum
între noi e un ritual de împerechere matinal
al posibilităților tandre,
așa că eu zic
să iertăm zgomotul de rufe uscate
care vrea să intre pe geam,

noxele se uită prin plasa de țânțari
cum prin cap
fumăm același cuvânt cu filtru.

în tot cazul,
am pus o diagonală a viziunii peste intrare,
știe deja un cartier întreg de urechi
cum apare o civilizație de dragoste
în fiecare zi la micul dejun.

un patrulator conjugat
la prezentul fluid
are fericirea desculță
pe a fi.

lanțul se temea de nebuni,
de parcă fierul ar fi putut împrumuta
din frumusețea naivității.
din când în când le arăta frica
și fugea înapoi în zalele lui pușcăriașe.

doar atunci mila de sine
desfăcea fierul să-și lepede încruntarea
în carcera capitonată cu îngeri.
nebunii cântau alelui legănat
prin mâneci sfârșite în nod,
din ei alteori
se întindea lângă piciorul cerului
în buruieni sonore
toată fanfara cocoșilor urcată pe gard.

o preanecuvioasă lepră a frigului
se lățea dintr-odată
peste metalul
întrupat vanitos în propria carne.

sfinții albi adormeau ruginiți
în nevinovăția laptelui.

George Nina ELIAN

FĂPTURĂ

tac
până
la
destrămarea-de-sine:

exist!...

BEATITUDINE

singur, părăsit de cuvinte (ca-n fața unui
tablou alb pe alb
expus într-o cameră goală)

PEISAJ HAOTIC 11. ABSENȚA DINLĂUNTRUL ABSENȚEI

un scaun gol
la fereastră
privind în gol

SERENADĂ POSTMODERNĂ

vegheatorii liniștii noastre
ne avertizează și în această seară
să fim atenți pe unde călcăm,
în ce fel privim lucrurile și oamenii
și cum ne exprimăm,

că deja s-a făcut noapte,

iar pentru asta
nimeni nu poate fi tras la răspundere

STOP-CADRU

un cer, o apă...

la jumătatea distanței
dintre ele –
un om fără de nume

trecând...

ARS POETICA

poezia e efortarea disperată
de a umple cu viață
golul interminabil dintre două respirații

CÂNTEC DE IARNĂ

mâini împreunate
a neputință

(oamenii se ridică unul câte unul și pleacă)

undeva îndărătul nostru
tremură o frunză
ca un început de inimă

(între timp doliul s-a făcut alb
ca un dinte de lapte,

iar nouă ni se pare că ninge peste eden...)

VERDELE CEA AL MIEZULUI DE NOAPTE (3)

Pentru Gabriela

e târziu, femeie
(nici ceasurile nu se mai aud...)

iar eu te iubesc
te iubesc și sunt singur și fericit

(atât de singur și de fericit
încât de-acum înainte
îmi pot îngădui să apuc orice drum...)

MOARTE ALBĂ

Noapte fără de noapte. Ființă fără ființă. Moarte albă. Poate-ntr-o zi universul va deveni limitat. Atunci îmi vei sta mai aproape. Sau poate că prea târziu înseamnă, într-adevăr, niciodată. Iar la capătul nopții nu va mai fi nicio dimineață. Noroc că viața e doar o maladie pasageră. Apoi privim în urmă pentru ultima oară.

BLITZ

genunchii tăi în semiobscuritatea odăii
ițindu-se de sub fustă insidios
ca două luni gemene de sub pânzele apei

mă bântuie (ori sunt chiar eu)
o veșnică noapte de vară

INTERIOARE METEO

plouă

(cadențe de pantofi cu toc-cui
pe infinit de goalele holuri ale memoriei)

Ioan SMEDESCU

I – Mie

Septembrie pe dealuri, un an își ia adio.

II – Împăcare

O liniște ce curge spre dincolo de noi.

III – Credință

Prin gândul meu și-nalță sfinții ruga.

IV – Sufletul meu

Poemelor luminii e-al rugilor altar..

V – Certitudini

Nu anii te vor pierde, ci clipe ce-au frânt anii.

VI – Pe Olt

Vin lebedele cânduri să nască înserarea...

VII – Pe Olt

Trec umbre plutitoare către apus de vară.

VIII – Despărțire

O barcă rătăcită își duce-n larg tristețea...

IX – Peștii

În salturi de lumină se prind cu solzi de cer.

X – Umbre

Pe valuri legănate, adorm la sânul lunii...

XI – Orașul 1

Pe străzi își rătăcise o umbră de-ndoială...

XII – Orașul noaptea

Pe străzi uitarea-n valuri își crește resemnarea.

XIII – Grădina noaptea
Nu-și mai cunoaște chipul fardat de tenul lunii...

XIV – Seară în grădină
S-a-mpiedicat lumina de-o bancă răsturnată!

XV – În așteptarea ta
Dor palmele în care adun singurătate.

XVI – Ninge
De-atâta alb prin ceruri și lacrimile-ngheață...

XVII – Toamnă
În pântecul luminii-și îngroapă valea dealul...

XVIII – Gândind
În mine-o adiere își leagănă-amintirea.

XIX – Teamă
N-am să cobor în mine să nu-ți trezesc visarea...

XX – Dezamăgire
Nici versul nu te iartă de-ai fi silaba lipsă.....

XXI – Revenire
Odată-am să mă-ntorc și tu-mi vei fi uitare.

XXII – Norii de ploaie
Căzuți din întuneric, o poartă spre lumină...

XXIII – Râul
Tăiase muntelui cărare și-adormise...

XXIV – Marea
Prin valuri urcă peștii prinși în năvodul lunii...

XXV – Țipătul păunilor
O rană se deschide și sângerează luna...

XXVI – Trandafir
În palma ta o lacrimă de sânge-albastru...

XXVII – Țipătul păunilor
O rană se deschide și sângerează luna...

XXVIII – Singurătate
Biserică uitată la marginea credinței...

XXIX – În căutarea ta
Cu gândul lunecând pe- acoperișul lumii ...

XXX – Noaptea
Pe marginea-nserării un gol în mine crește...

XXXI – Izvorul
Mereu acelaș plâns și totuși alte lacrimi...

XXXII – Poem
Din boabele de rouă bea liniștea cuvântul...

XXXIII – Ție,
Între sublim și tragic doar tu ești femeie...

XXXIV – Meditație
În rugă-i Dumnezeu și îngerii veghează.

XXXV – Scriind
Eu te-aș minți dar mâna refuză să m-asculte

XXXVI – Fereastra
Închisă e de tine și-ți văd doar umbra dusă...

XXXVII – Cartea
Tăindu-i filele, ți-am sângerat tăcerea...

XXXVIII – Trădare
La mâna ta pe inelar un șarpe-ncolăcit...

XXXIX – Tablou
O toamnă fără tine; n-am mai pictat grădina...

XL – Norul
Sub streșină de cer o dulce picoteală...

Gheorghe MIHAIL

1. Imensa nadă de ape se ridică spre ceruri...

De oarecând, apele Sudului răzbat,
cu multă voioșie,
către Nord.
Apele Nordului, și ele –
ghirlande de sori lucitori,
se abat lunecând, spre Sud.
Și-n armoniile negării existențiale,
atât apele Sudului cât și apele Nordului,
își fac cuibar albastru sub Soare.
Și unele, și altele,
printr-o ritualică curgere,
destind o uriașă orgă de talazuri,
în armonii lichide, dând sens
pământean curgerii:
ireversibilei curgeri –
înlănțuirii Sudului și Nordului,
în care se prefiră, se contopesc...

Apoi, imensa nadă de ape
se ridică spre ceruri,
ca aburi, plutind...

2. Omenirea, bestializată, lânțezește într-o regretabilă eroare

Într-un punct prin care trece o infinitate
de drumuri –
cu tot atât de multe mișcătoare umbre,
aflate vremelnic în răscruci...

Orbi, paralitici, mutilați în sensurile în care,
bâjbâind, au plecat;
câini, fără stăpâni, ieșiți la promenadă;
spălători de parbrize plătiți

chiar și atunci când plouă;
 milogi așteptând creștari, aruncați pe drumurile
 fără întoarcere ale defuncților;
 săraci oripilați, opriți la vitrine,
 cu privirile goale;
 femei ușoare uitându-și, lamentabil,
 greutatea, menirea;
 bătrâni senilizați rătăcindu-se pe trotuare...
 Puhoie de oameni de-a valma, învântejesc
 viermuirea să nu mai existe...

Astfel, despre esența spiritului uman
 schilodit
 învederez că moare...

Holistic,
 omenirea, bestializată,
 lânzește într-o regretabilă eroare,
 fără jenă și fără remușcare,
 într-un punct, însă, prin care trece o infinitate
 de drumuri...

3. Ca de la nimeni la nimeni...

Prietenilor Caesar Bodic și Constantin Antonovici

— Cine ești, omule?
 Un nimeni, Doamne!...
 — Vorbește-mi, atunci,
 ca de la nimeni la nimeni!...

Mă asuprește, Doamne, dezamăgirea
 c-o incriminatoare teroare,
 căci nu știu dacă mi te asemeni...
 — Asta ne ține, poate, aproape,
 chiar dacă suntem departe,
 ca pe nimeni agățat de nimeni!...
 Fructele necoapte dar,
 omule,
 sunt ca vorbele pentru fapte:
 promisiune...
 Dar, îngrozește-te la gândul
 de ce-ar fi,
 dacă n-ar fi deloc, pentru lume!...

Apropierea, Doamne, însă,
de nimeni
este nălucirea-mi străluminată
din oarba-mi încăierare
cu mine,
nevoindu-mă altfel, neajutorat,
în osânda de-a ispăși
o atavică și epuizantă amăgire...

— Alungă-mi surprinderea
mirării, omule!...
Răspunde ecourilor, apropiindu-te
și îndepărtându-te,
dând ocol ocolurilor!...
Ca de la nimeni la nimeni...

Sunt prea slab,
Doamne,
un nimeni!...

4. Ploi cu sfere de sticlă...

Debordează, de cioburi, răvășite,
vastitatea oceanică...
Pe creste de val, când lichidul,
în fracțiuni de secundă,
scade-n cadență cinetică,
amerizează albatroșii...

— O, se despart și se despică
stropii de apă,
peste imensitatea adâncă,
în rafale de ploi și-n sfere de sticlă
învârtejite de vânt,
pe care Dumnezeu le adună
și le lasă din pumni...

— O, Doamne, însetat,
lasă-mă să beau, din apele Tale,
barim un strop!...

(POEME din volumul *Magnolii și Crini Imperiali* – aflat în curs de apariție)

Contrapunct

Dialogul Eului cu Sinele (III)

Nicolae ROTARU

Cum plângi, c-ai zis c-o faci uneori? • Înfundat, surd, cu ciorchini de lacrimi storși în mine. • *Aha, plâns poetic. Și cum te veselești?* • Mai întâi caut să percep motivația, ca să nu surăd fără înțeles ori să hohotesc prosteste. • *Cum ți se par zilele sprintului spre linia de sosire, domnule bard mai tânăr cu un veac decât Eminescu?* • Sărbători existențiale, aliniamente câștigate într-o ofensivă finală ca un coronat opus. • *Crezi că binele se poate programa?* • Da. E rezultatul a ceea ce se-ntâmplă când îți propui să nu faci rău și reușești. • *Cum crezi că sunt cuvintele tale?* • Și cele corosive, și cele plușate pișcă la inimă. • *Îți plac renunțările?* • Nu, dar sunt constrâns la renunțări... benevole așa cum eram obligat să fac muncă... voluntară. Semantica seamănă cu aducerea abuzivă a manifestanților (a post-ortacilor focosului cireșar!?) ca să se „esprime” contra abuzurilor. • *Poți să-mi spui cum este o liniște asurzitoare?* • Da, e aceea liniște în care-ți țiuie urechile. • *Ce deosebire esențială este între tine și nepotul tău?* • El are toată viața înaintea, eu am toată viața înapoi. • *Ți-ar fi plăcut să ai mai multe capete?* • Defel. Am numai unu și mi-l pierd adesea, darămite să fi avut mai multe. • *Soare, Vântu, Vijelie, Ploae sunt nume de fenomene meteorologice ajunse personalități. Cum ai fi vrut să te numești, în acest context?* • Avalanșă, Chiciură, Brumă, Umbră, Promoroacă, Zloată, Bură, Caniculă, Aversă, Ceață, Rouă, Lapoviță sau pur și simplu Zăpadă.

• *Am înțeles: 13 nume.* • Care se termină cu vocala lui Gură - Cascăăă! • *Ce sunt pamflețelele tale risipite peste tot?* • Plombe pe drumurile privirilor făcute cu bitum sau beton de vorbe contra-făcute. • *Cum ți se pare România curată și educată, în care trăim?* • O țară excesivă. Curat-murdară, cum ar veni! • *Ai vrea să ai calitatea de ales?* • Da, de ales staroste al toporașilor peste cohorta de primăveri. Sau liderul aranșorilor de ploi cu grindină din verile înspumate, lunecoase, torențiale. • *Spune câțiva scriitori pe care-i invidiezi pentru numele lor.* • Țichindeal, Țatomir, Țărnea, Țoiu și Țone, cel dinainte de a se fi... asemuit cu Tzara. • *Te dai curajos, dar nu-ți poți ascunde de frică.* • Da, frica de Dumnezeu. • *Crezi că manuscrisele tale sunt de top?* • Toate manuscrisele ieșite de sub peniță sunt de top. Aparțin unui top de hârtie. • *Te mai consideri un scriitor original?* • Originalitatea scrierilor mele, ca să-l parafrazez pe Grigurcu, șovăie. Mai ales din cauza adverbului mai. • *Cum se poate eticheta regimul în care conviețuim?* • Era ticăloșilor și etapa Țoapelor, din evul desfrâului. Pardon de expresii. • *Se zice că scrii cărți ușoare.* • Din pricina hârtiei cu puțin gramaj, cum e cea folosită de RAO. • *Care e poziția ta față de o cață?* • Poziția mea? Aș pune-o cu gura în jos ca pe-o cană așezată la scurs și la uscat, după golirea de infinitiv lung al verbului a bea. • *Te văd colecționând pietre.* • Nu sunt orice pietre, ci resturi din casa natală, din Zidul

Berlinului, din Marele Zid Chinezesc și, dar să nu se afle, din Zidul Plângerii din Țara Sfântă. ● *De la zidul morții n-ai adus?* ● Din ăla te-aștept pe tine să-mi oferi. ● *Ce mai citești, deși nu-ți place c-o faci?* ● Iată o întrebare bună. Îmi place să citesc conspectele altora despre lecturile lor care, multe, nu coincid cu ale mele, nici conspectele și nici, mai ales, lecturile (autori, cărți, editori, apartenențe culturale). ● *Poe-mele tale, aproape toate, au chenar de doliu, dar nu cred că știi ce e moartea.* ● O simplă resemnare. O moțiune de cenzură care a trecut la vot și-ncepe să-și facă efectele. ● *Și umbra este un... personaj al poemelor tale. De ce?* ● Fiindcă e iluzia misterioasă a omului. ● *Ai invocat votul. Acesta ce este?* ● Minciuni foșnitoare introduse în urna cu speranțe înșelate. La suprafață, e vorba de dreptul omului de a-și exercita orgoliul. Chiar și împotriva sa. ● *Care-s cei mai atipici oameni?* ● Antropofagii pederăști. ● *Poți formula paradoxuri inspirate din lumea celor care nu cuvântă?* ● Găinarii umblă cu porcării, iar curcanii sau sticleții, fac măgării, în timp ce fazanii privesc ca papagalii. ● *Cum erau arborii copilăriei, din pădurile natale?* ● Înalți și drepti cât istoria. Acum, la fel ca acea carte a firii, au ajuns niște relicve, ruine, cioate euro-conforme. ● *Ce părere mai ai despre tine?* ● Trupește, una proastă. Pe unele părți din mine le port și le car degeaba, că și-au trăit traiul. Psihologicește, una și mai proastă. Nu mă mai pot stăpâni, nu-mi mai aparțin, sunt automanipulat. ● *Deci, fosilă vie expirată.* ● Da moaște umblătoare și nesfinte. O entitate umană cu mai multe absențe decât prezențe material-spirituale. O umbră cu memoria aflată la ralanti. ● *Am înțeles c-ai renunțat să te uiți la televizor?* ● Da. De când am citit că e posibil să se uite

el la mine și să... vadă șui, să asculte ce fac, îi dau prioritate la ignoranță. ● *Nu ți se pare că ești cam aerian?* ● Ba da. Plutesc ca un funigel, agățat de nimic. Cum fac toți din stirpea lui Nimeni. ● *Autocritică sau autoflagelare fără niciun efect reactiv.* ● Poate că așa e, dar nu vorbesc pentru alt Careva, ci pentru Cineva care am fost! ● *Mai cânti „La poale de codru des”?* ● Nu. Cânt „La mijloc de codru ras”. ● *Ce iubești să scrii, poeme sau povestiri?* ● Poeziile sunt fetițe, iar narațiunile băieți. Se-nțelege că ambele sunt copiii mei, echidistant și egal iubiți. Întrucât, la propriu, n-am avut fată, e posibil să iubesc în cunoștință de cauză, mai mult epica. Dar, la fel de adevărat și plauzibil este să iubesc mai mult, ceea ce a rămas jind reportat, respectiv lirica. ● *Mă rog, ai sucit-o beletristic, încât n-am înțeles mai nimic. Spune-mi dacă mai claxonezi în oraș, unde acest fapt e interzis.* ● E permis, ca excepție, dar în niciun caz pentru a șicana participanții la trafic cum se-ntâmplă azi. Sunt contrariat că nici câinii vagabondo-comunitari nu mai sunt deranjați de claxoane. Trebuie niște sisteme de avertizare pe bază de lătrături, sirene sau rafale de arme. ● *Cum ți se par cărțile pe care le citești?* ● Orbitoare, ca să folosesc un titlu al celui mai promovat dintre noi, cu numele de împrumut, Escu, sau energizante, ca să spun ce simt pe timpul lecturii. ● *Preferi o țară mare ca Rusia, ori una puternică așa cum e Belgia?* ● Pe cât e de mare și tare țara lui Putin, pe atât pare de iluzorie și debusolată. Prefer o țară medie, ca România, dar nu mereu sub amenințarea ruperii ei în provincii mai mult sau mai puțin... istorice de către forțe revizionist-revanșarde mai mult sau mai puțin... isterice. ● *La urma urmelor, ce sunt operele literare?* ● Niște minciuni credibile.

● *Deci politicienii noștri sunt autori cu asumări beletristice.* ● Desigur. De aceea, atunci când ajung după gratii, se-apucă vârtos de scris. ● *Cum crezi că stăm, ca popor, la capitolul sensibilitate, solidaritate și conștiință.* ● Stăm. Lâncezim. Chiulim. Lenevim. Suntem niște infirmi sufletește, niște insensibili majoritari, niște puturoși cronici. Roși de ură, ranchiună și invidie. ● *Unde crezi că le e locul trădătorilor de neam și țară?* ● La temnița în ars, nedemn pământ, cum spunea genialul armean de Muscel, Ion Barbu! ● *Te tot lamentezi că nu poți să-ți vezi de drumul tău.* ● Da, nu mai pot să slalomez printre atâtea superlative. ● *Care crezi că sunt atuurile tale în a te lipi de o muză tânără?* ● Unul singur: superglue-ul! ● *Se poate vorbi de o fericire a nopților albe?* ● Da, în aceeași măsură în care se poate invoca și nefericirea acelor nopți fără somn. ● *Mai experimentezi dexterități lingvistice?* ● Bine zis. Sunt un vorbitor-scriitor de laborator. Fac experiențe literale, așa zisele noi DEX-terități! Așa s-au născut gurmanditate, imediatețe, graboșenie și alte forțări (violuri) ale Doamnei Limba Română, care n-au fost reclamate. ● *Nu ți se pare că faci pe deșteptul?* ● Mie, da, dar sunt mulți care-mi tot spun că sunt chiar deștept. Pesemne se referă, concret, la faptul că din perioada cazonistă, ca să zic așa, îmi sună deșteptătorul din teastă, la aceeași oră: cinci și jumătate. ● *Dar nu ți se pare că ești credul?* ● Nu mi se pare, chiar sunt. Cred că facerea de bine n-are contraindicații și repercusiuni, deși paremiologia este de altă părere. ● *Crezi că știi totul despre corupție?* ● Eu?! Nici unu la sută, iar cei în drept, în jur de zece procente. Restul e secret de stat! Chiar secret de trei nule, adică strict secret de importanță deosebită, în ceea ce-i privește pe unii

lideri de partid și de stat. ● *Ruleta rusească, în care jocul este moarte/viață 1/6, folosindu-se un revolver cu șase focuri, dar numai cu un singur cartuș în butoiaș, crezi că poate fi înlocuită cu una românească?* ● Epic, a făcut-o Leo Butnaru în cartea cu același titlu. Ar putea să fie un joc cu flacoane amestecate într-o căciulă. Numai unul conține cianură, iar celelalte apă chioară. Se trage și se dă pe gât. La noroc. Românește. Ruleta rămășagului cu moartea. ● *Așa se spune: îngerii n-au sex. Atunci de ce se folosește femininul îngerită?* ● Din același motiv, literar-ludic, al utilizării termenilor elefantiță, fluturoaică, muscoi. În cazul angelic, ca și-n cel diavolesc fiind vorba de virtualități, închipuiri, plasmuri se pot admite și feminine gen înger-îngerită, drac-drăcoaică, dar cele legate de Iisus și martiri, mucenici, cuvioși, ierarhi, apostoli, sfinți nu permit, moralmente, glumele fiindcă au fost și existențe fizice. ● *Crezi în reflexoterapie?* ● Dacă această cură presupune vârâtul lanternei sau a fasciculului reflectorului de anchetă în ochi, da, s-au înregistrat rezultate, ca și-n cazul expunerii la razele soarelui, dar tratamentul prin masaj, presupunând de... reflex este la fel de eficient ca plantele miraculoase care vindecă tumorile maligne de care se moare pe capete de sute de ani, fără să se fi aflat remediul, decât ca subiect de presă. ● *Se zice că ești un scriitor ușor.* ● În comparație cu Alex Ștefănescu, da sunt, la propriu, mai ușor, deși, cu peste 20 de kilograme peste standard. Cât privește greutatea operei, c-acolo bate aluzia, nu se poate pronunța nimeni din varii motive: cine să citească 115 volume, iar dacă n-ai citit nu poți să-ți dai cu presupusul (cum se practică azi, dar eu nu admit așa ceva). Apoi, în asemenea aglomerare de genii pe uni-

tatea de suprafață, ce geniu al criticii poate alege și promova pe cel valoros, în antumitate – și a autorului și a cititorului profesionist? Soluția este și s-a dovedit eficientă: se grupează notorietățile (pe criterii de gășcănism reciproc) și-ncep trocul lustruirilor, superlativelor, promovărilor, în totală ignoranță față de ceilalți. • *Ce-ai face dacă ai afla c-ai luat Premiul Nobel?*

• Atac de cord. Dacă mi-aș reveni aș da în apoplexie, iar dacă i-aș supraviețui aș ceda trofeul celor ce-l merită de fapt și de drept: D. R. Popescu ori Octavian Soviany. • *E bine că trăim în țara lui Popescu?* • Sigur că da. Avem Popești celebri ca invocatul DRP și, desigur, ca alt Dumitru, stigmatizat pe nedrept, zis și Dumnezeu. Mai sunt regretatul Cristian, plecatul Petru, regretabilul Cristian Tudor și intrigabilul Florentin. • *Cum este opera ta epică?* • Textentă. O puiă în care bat apa sau o vâltoare unde se spală rufele murdare ale familiei. • *Dar notele și prozuțele, pe care le lași aproape zilnic pe hârtii sau prin foldere, ce sunt?* • Flecuri beletristice și fleacuri jurnalistice. Nimicuri fără valoare și valori de nimic. • *Mai faci predicții?* • Nu, analizez adevăririle celor vechi, că, har Domnului, sunt destule. • *Te-ai cățarat în staful Filialei bucureștene de Literatură pentru Copii și Tineret.* • Am fost cățarat. Din disputa prezidențiabililor m-am ales eu, reprezentantul... opoziției. Copilăreli! • *Dar ca vice de partid?* • Altă ipostază conjuncturală. Sunt fondator la PNR (Neamul Românesc, nu Nicolae Rotaru) fiindcă-s bolnav de românism și sătul de cosmopolitism. Un Murphi. • *Te-ai hazarda să spui unul dintre cele mai bune prime zece romane din lume?* • Sunt de acord cu Somerset Maugham care așază între cele zece opțiuni și *Frații Karamazov*. Am simțit un refriș profund binefă-

cător amintindu-mi-i pe frații Dmitri, Ivan și Alexei și pe tatăl lor, Feodor. Câteșipatru, Karamazovii lecturilor nocturne ale postliceenizării mele cu epoleți. • *Mai clamezi că nu ai nimic de pierdut?* • Nu. Acum spun și strig ca-n pictura norvegianului Munch, că nu mai am nimic de câștigat. De teamă să nu am, apoi, ce pierde. • *Nu ai impresia că uneori îți ieși din tine?* • Mai bine să am această impresie, decât certitudinea ieșitului din pepeni și din minți. • *Crezi că se mai poate spune, shakespearean sau biblic „nimic nou sub soare”?* • Cred că se poate încerca și cu varianta „nimic vechi sub lună”. • *Tot mai crezi că ai talent literar?* • Da, dar latent. Și din ce în ce mai rar. • *Spune un prenume feminin care te-a marcat.* • Frida. M-a impresionat prin talent, curaj, dezinhibiții și mustață. • *Ce meserie ți-ai alege?* • Cercetând nomenclatorul, pendulez între „șef tură pregătirea personalului feminin la vagon restaurant și de dormit” și „tehnician în industria procesărilor alimentare fermentative.” Sau, poate, „parchetar-linolist”, „ceaprazar-șepcar”, „ungător-gresor”, „sablator produse din sticlă”, „rezonator-rodator”, „corhoniotor”, „ghemuitor”, „fazanier”, „fascinar” și „formator-turnător”. Ar mai fi, în textele noastre occidentalizant-fără diacritice, o profesie tentantă: „trăgător fete pe calapod”. Cred că e de ajuns. • *Tu știi ce e de fapt Coca-Cola?* • Ca entitate, o băutură răcoritoare cu care se curățau bornele oxidate ale bateriilor automobilelor, ca parte din vorbire, o... cacofonie, asemănătoare celei de la Banca Comercială, dar nu și celor (admise) din clasele mele primare: tactica cavalerilor, biserica catolică și Ion Luca Caragiale. • *Ce cărți regreți c-ai scris?* • Pe cele realizate sub... pseudonimat! Adică scrise de mine și iscălite de șefi. • *De ce-ți rezervi atâta*

timp pentru hoinărit pe rețelele de socializare? • Îmi place să fiu răsfoit. Dacă pentru cărți nu mai e timp, măcar autorii să fie luați la refec. Or, autor mă consider și nu mai trebuie să fiu și considerat ca-n cazul statutului de scriitor. • *Văd că ești din ce în ce mai evident, un clocot, de parc-ai fi un Vezuviu retrezit din somnul geologic. Am dreptate?* • Da, sunt victima unei autobiciuiri, a unui război cu sufletul meu, cu neputințele trupului, cu ranchiunile, remușcările și resentimentele, o zilnică încheștare care mă subjugă și mă macină, lipsindu-mă din ce în ce mai evident și fatal de mine însumi. • *Noroc că te-ncredeștezi jurnalului intim de care în ultimii ani te ții cu scrupulozitate.* • Noroc? O simplă oportunitate netrebuincioasă, nici mie care n-am să ajung să-l recitesc, nici celor de după mine care cu atât mai mult nu vor fi curioși să parcurgă banalitățile mele diaristice. • *Te relaxează zborul cu avionul?* • Da, zborul altora, fiindcă în cazul meu, dacă luăm în calcul și vitejia inimii, mă indispoaze și mă înspăimântă. • *Plimbarea cu vaporul te recrează?* • Dac-aș ajunge la bord fără să știu, cu toate că a deveni hrană pentru pești într-un naufragiu, decât praf și pulbere în cazul unei prăbușiri cu avionul e mai omenesc și convenabil. • *Mai citești presa?* • De când cu online-ul am cam uitat mirosul de plumb, cerneală tipografică și foșnet, cu care am crescut în toiul vieții, ca jurnalist angajat în presa scrisă pe hârtie. Oricum, eu prefer istoria în dauna actualității. • *Ca orice scriitor care iubește mai cu seamă ficțiunea decât realitatea.* • Poți să spui și așa, cu toate că nu se recomandă generalizarea acestei observații. • *Te temi de sentimentele tale revanșarde, punitive, belicoase?* • Nu, mă-nspăi-

mântă imposibilitatea de a-mi învinge mila, blândețea și toleranța. • *Ce crezi că se fură cu dibăcie azi?* • Calul de sub călăreț, ideile unuia care și-a pierdut mințile și zahărul din ceaiul neîndulcit. • *Cum ai reacționa dacă ar veni cineva și ți-ar spune și ți-ar demonstra c-ai devenit nemuritor?* • L-aș ucide ca să fac pușcărie pe viață, fiindcă pedeapsa capitală nu mi se poate aplica! • *Dialogăm atunci când țara fierbe. E normal?* • E normal să gândim diferit, căci suntem diferiți, dar e anormal să reacționăm violent fiindcă aleșii ne-au înșelat așteptările. • *Crezi că suntem o țară de hackeri?* • Mai degrabă una de... jmeckeri! • *Crezi c-avem o clasă politică suferindă de maladii incurabile?* • Da, dar cea mai grea este boala pe care o au pe neam și țara lor! • *Crezi în recursuri și apeluri?* • Da, în apelul la trecut și recursul la istorie. • *Crezi în puterea grevelor?* • Eu sunt îndoctrinat comunist din pruncie, așa încât îmi țiue în auz și acum Lupeni din august 1929 cu filmul ulterior al lui Drăgan, ca și Gri-vița din 16 februarie 1933, cu vestitul erou ca un cuțit cu două tăișuri Vasile Roaită. Protestele, grevele, revoluțiile încep bine, dar din pricina manipulatorilor, se sfârșesc prost. • *Care crezi că e cea mai periculoasă apă?* • Fiindcă odată cu desființarea armatei au dispărut și cizmele, locul apei din cizme și al celei de ploaie l-a luat Apa Sâmbetei. Pe această apă curgătoare se duc agoniseliile bețivilor și veniturile credulilor. • *Te întreb, ca dascăl ce ai fost și ești, dacă verbul principal al unui cadru didactic este a preda?* • Verbul principal și continuu al unui profesor, ca al oricărui om, este a învăța. Dascălii, în plus și mai abitir, învață și să-i învețe pe alții.

Proză

Trecere obișnuită

Ioan Corin CULCEA

De ce nu s-ar putea să mergi pe stradă, cu capul în jos, să nu ți se vadă decât capul plutind pe deasupra asfaltului, să îți concentrezi privirea asupra unui lucru oarecare, afundându-te involuntar în istoria aceluia lucru? Oricine trebuie să învețe să plutească astfel prin infinita, miraculoasa materie, dacă vrea să dea la o parte crusta subțire de realitate imediată, să fie târât de adevărul intrinsec și așa destul de relativ! Numai așa poți vedea sinucigașul pregătindu-se să se arunce dintr-un gol în alt gol, poți auzi de departe cântecele fluierate în surdină de inocenții aflați într-o cădere lentă, ambiguă, trezindu-se dintr-o dată singuri, inexplicabil de singuri, nedrept de singuri și neajutorați în mijlocul acestei vieți, descoperind că nu mai știu de unde să o reînceapă, fiindcă le este imposibil să își mai amintească precis de când au încetat să o mai trăiască, apoi încercând disperati să îi modifice povestea, să o îndrepte spre o armonie numai a lor, de falsă tendențiozitate!

Și de ce nu ar fi posibil să îți pui țeava pistolului în tâmplă, să apeși pe trăgaci, iar a doua zi să fii la serviciu, la ora 7, ca de obicei? Iată! În convingerea mea naivă, fără să dau răgaz privitorilor să se dumirească, iau pistolul, mi-l pun pe tâmplă și apăs pe trăgaci... Nu vă mirați! Trupurile lor, cu tot cu cap bineînțeles, se torsionează și își afirmă existența orgolioasă prăvălindu-se cu zgomot pe podeaua lustruită.

Dar, mai bine să privim un personaj obișnuit:

Codin sosi în oraș când luminile stelelor se aprinseră parcă toate deodată, inundându-i sufletul cu nostalgie.

Îi plăceau castanii înșirați de-a lungul bulevardului, se plimbase de atâtea ori prin umbra lor răcoroasă și calmă. Pe cer se conturau siluete negre de păsări. Țipătul lor ascuțit săgeta înserarea de primăvară puțin răcoroasă, pierzându-se încet, încet și reapărând în toată stridența, odată cu apropierea unui nou stol grăbit să ajungă acolo unde instinctul îl mâna zi de zi, toamnă de toamnă, primăvară de primăvară.

Ajunse în fața casei cu numărul 3 și se gândi automat la o corelație între situații și cifre, dar nu găsi nimic, cum nu reușise niciodată să găsească. De fapt, descoperise că nu reținea prea mult timp cifrele, poate pentru că în subconștientul său refuza să o facă, fiind împotriva exactității lor, cronică pentru mulți. Nici măcar anii nu reușea să-i localizeze în sânul unei întâmplări oarecare, cum făceau unii oameni pe care îi auzea de atâtea ori povestind lucruri mai mult sau mai puțin interesante, doar pentru plăcerea de a reda cu exactitate momentul în timp, de a-și etala memoria lor nemaipomenită.

Bătu îndelung în poartă, dar nu îndeajuns de tare și, în cele din urmă ieși o femeie în vârstă, grasă, îmbrăcată destul de îngrijit. Viitoarea gazdă îl studie scurt, indiscret, apoi îl invită să îi arate camera. Vorbea întruna și gesticula: „Uite, mamă, asta e camera, nu e prea mare, da' ai tot ce-ți trebuie: un pat, un godin cu gaze, să ai grijă, să nu

uiți focul aprins când te culci, ca așa a pățit unu' și s-a asfixiat; o masă, un scaun, aici ai priza; uite, pe scândura asta de sub masă poți să îți pui cărțile sau ce ai mai mărunț de îmbrăcăminte; ți-a spus Victor cât costă: 600 de lei, cu două mese pe zi; dacă ai nevoie să faci baie, să-mi spui, că avem și baie acolo, în casa ailaltă, ne-a costat 10 000 de lei ca s-o facem și la ce ne folosește, o dată pe săptămână, sâmbăta, ce-i trebuie omului mai mult, că se albește prea rău... ai și cheie, când pleci poți să-ți încui ușa, dacă vrei, da' ș-așa nu umblă nimeni; dacă ai și tu o fată, nu zic să nu o aduci, că io nu sunt ca altele, înțeleg, că am fost tânără, da' nici acu' nu sunt chiar așa de bătrână, să ai grijă doar să nu te vază vecinii, că știi și tu, lumea vorbește și pe urmă ne trezim cu miliția la poartă și n-ai nici mutație, că ce să mai știe și ei că tu stai la mine, să ne înțelegem noi și e bine... așa, mamă, și dacă ai nevoie de ceva, să spui, să nu-ți fie rușine... eu mă duc, noapte bună, dacă vrei, poți să vii la televizor, că nu ne culcăm așa devreme”...

Apoi închise ușa în urma ei și i se auziră pașii greoi târșâind pe pietrișul din fața casei.

Codin se întinse pe pat, își aprinse o țigară, apoi se răzgândi, se ridică și începu să își scoată fără grabă lucrurile din valiză.

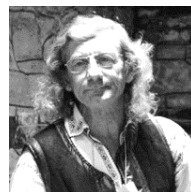
Camera i se părea acum și mai strâmtă, făcând câțiva pași și amin-tindu-și imensul dormitor din cazarmă, veșnic mirosind a motorină și a ciorapi nespălați, care rămăsese gol și inutil, ca o baterie descărcată, așteptând să fie încărcată din nou cu toate acele platinitudini și năluciri, cu trupurile bronzate, lucioase, sănătoase mișcându-se cu siguranța toreadorului din arenă; cu zgomotul rotund al zarurilor rostogolite pe dușumeaua din p. f. l. și privirile cuprinse de febră, ale jucătorilor; cu grupurile ascunse prin colțuri, vocile lor șoptite, disimulate de spaimă din cauza

vinului băut în grabă, cu polonicul, vinul acela adus de la kilometri depărtare, noaptea, orbecăind peste câmpuri, singurul elixir pentru care ei ar fi făcut orice: ar fi furat, și-ar fi vândut bocancii, hainele, pătura cu care se înveleau, pachetul cu mâncare primit de acasă; vinul acela, antidotul uitării, drogul încrederii în fericire, mai puternic și mai înnebunitor decât masturbăția făcută în taină sau decât femeile după care fluierau și urlau disperați, goliți de orice pudoare, din moment ce știau că nu le vor putea poseda vreodată; cu încăierările confuze și tulburi, până la sângele care le incita starea de libertate și stăpânirea tacită, convențională; fuga cu masca pe figură, pe arătură, prin gropi, mărăcini și noroaie, dusă până la epuizare, până la demență și respirația sisifică, amestecată cu sângele țâșnind fierbinte pe nări, lipsită de șansa vreunui ordin de oprire... sau hainele civile, ascunse în podul dormitorului, cu care nu se puteau îmbrăca decât noaptea, tăcuți, cu mâinile tremurând, unite în mișcări iuți, segmentate, străbătând apoi distanțe interminabile până la primul sat, unde se putea dansa la un bal... devenind, în noile haine, ludici, volubili și plini de importanță, ignorând teama că ar putea fi prinși, tunși zero și băgați la arest; sala de mese, plină până la refuz, zgomotul castroanelor de aluminiu, resturile aceleiași mâncări, podeaua unsuroasă pe care alunecau de multe ori, în graba lor înfometată, spre ghișeul bucătăriei; dimineata cețoasă și rece, când comandantul a țipat la el și l-a izbit peste ochi cu cartea pe care o ținea sub braț și i-a smuls crucea agățată de gât, neînțelegând pe atunci de ce ar fi trebuit să le ascundă...

Vedea toate acestea ca pe un spectacol bine jucat, în care actorii se mișcau cu o naturalețe brutală, dar parcă totuși de sticlă și nu vorbeau nimic, ca într-un somn fără vârstă...

Mânza

Teodor LAUREAN

...Pe tata l-au legat de nucu gros și înalt și bătrân din grădina lu Fostoprimar, și mie, unul dintre ei, așa mai tinerel, mi-o dat o mână și, doamne, tare mândră mai era mână, tânără, albă-albă și sprintenă, fornăia și izbea cu copitele aurul drumului, tare mândră era și avea o coamă lungă și mătăsoasă sloboasă pe grumaz la vale, îl pieptănase soldatu chiar în fața me, a scos pieptenele colorat din jebu lui de la piept și, după ce s-a aranjat el, privindu-se, al dracu în ochii mânzei, a mângâiat-o pe frunte, deasupra ochilor unde ave o pată neagră, și-i venea tare bine, era ca o stea pe frunte, îi pipăise, așadar semnul de stea, smocul ăla de păr crescut acolo ca un semn sfânt, apoi își plimbă palma tot mai jos spre nări, alintându-l cu blândețe, și, să-l ia dracu, că io nu pricepeam niica din limba lui, însă calul ședea blând iar io, privind mirat pricepui că îi spune hai, tu Doina, stai blândă, stai cu tata, binișor, hai, hai, fii cuminte, Doina, sau ce dracu de nume îi șoptea la ureche, Lai-ka sau... no, și mă minunai, mă, să orbească dracu, da dăștept cal poa să fie, dacă-i știe limba lu ăsta, căci pe atunci eram un țânc, nu avem mai mult de opt anișori și ce știam io, și soldatu l-a pieptănat cu mare grijă să nu-l tragă de coama încâlcită, no, așa că, după ce a terminat treaba asta, a bătut-o tandru pe grumaz, bogodănundu-i iar nu știu ce mama hibe, o sărută apăsă pe bot, își șterse peptenul cu o nafrămuță și-mi spuse ceva la care io am rămas cu ochii ca la felu doi, și văzând că nu pricep, începu să se fâțâie, să dea din mâini și

din picioare, îi turuia gura, dar-ar dracu-n limba lui, ca mai apoi să pricep io că voia o muieră să... no... săăă... no, iar dacă îi spun unde află muieră să... no, îmi dă mână mie de tot! Uhhhhhhhh...

No, așa... no, da tare faină era mână, albă și cu coama, amu, piaptănată, lăsată pe grumaz la vale, tare mândră cu coada lungă și stufoasă și sprintenă și cu stea neagră pe frunte...

Pe tata l-au legat fedeleș de nucu lu Fostoprimar, iar mie mi-a dat o mână, un soldat care era stătut de atâta război și deșertăciune și voia să se deșerte și el, no, să mai uite necazurile și totul despre viața ce o luase razna de tot, voia o femeie, iar mână-mi plăcea, mă puse călare pe ea și eram ca un căpitan, iar căluțu adulmeca ceriul cu nările și depărtările, așteptând să ne rostogolim amândoi într-o goană liberă, nebună, departe, departe...

...Dar țipătul soldatului m-o trezât și mi-am dat sama că era musai să-i fac pe voie și io voiam mână, da ce muieră să-i dau io, doamne, doamne feri, un biet copilandru mucos și des-cult, pe cine sărăcia me? ce faină era mână!

Așa că, văzând că tac și nu zăc niic, ăla se schimbă la față și nu-ș ce dumnezo o boscorodit, cre că suduia, m-am trezit prins de mijloc, voia să mă asvârle de pe căluț, saliva și înjura, no, sau dracu să-l ieie ce... ce sclifodise iel, mă împrășca cu bale și mână își scutura grumajii și coama bogată plutea în aer albă-albă și mătăsoasă și copitele zdruncinau colbul drumului, mă, da se

schimbasesc urât de tăt la față soldatu, furia îl făcea să tremure și-i simțeam mâinile strângând tot mai tare de mijlocul meu, să mă frângă, și deodată am împântat mântuța me dreaptă în păru lui lung si nespălat, dar aranjat fain mai înainte, boneta îi căzuse în colb, el scoțând un strigăt de durere, schimonosindu-și fața așa de caraghios că am izbucnit în răs, iar el m-a aruncat înapoi în șa, își netezise coama lins cu palma...

No, deodată am început să fac și io semne, să priceapă cam pe une ar gâsi el o muiere de... ca să... no... așe... offfff, numa să nu fie popa acasă, treaba lui, treaba lor, dacă așe o vrut, de une muieri, că tăte s-au tupilat prin bordeie, prin stoguri de fân, prin podu casei sau șurii, cu copchii și bătrâni, că tare spurcat ierauăștia, prăpstenie pe une mereau, baje dracu-n hirea lor de bitangi, no, poate și preoteasa îi ascunsă, no, numa popa sa nu hie acasă...

O priceput și, după ce-și ridică boneta din colb și o scutură pe picior, se mai peptână o dată și o aranjă becher pe frunte, mă bătă pe spate, pupă pe bot căluțu, o apucă pe ulița de care îi spusese și, să fie al dracului ăla care minte, dacă nu o luase la sănătoasa, galopa de-a binelea, zbârâiau picioarele pe uliță, ioioioioio... măăă... de parcă acu-acu se scapă între picioare, pe el, fără muiere ...

...Tata era legat de nucu ăla bătrân și se străduia să le spuie soldaților turbaț că nu-i vinovat de niic, sunt român, pretin, dom ghegeneral, habar n-am io cine mai are vin și jinars, pe aici, că războiu o beut tăt, ne-o lăsat flămânzi, no, auz, hihihih, ce i-o trăznit lu tata, flămânzi, hhehehehe, că tăt îs la oste și cine să facă jinars și să mulgă oile, că la secerat ne-or trăznit bombele, dracu-n el rozboi, și seceta omoară boii și vacuțele noaste, de une, tu-I trăznitul lui!

Unu mai al dracu, al dracu l-a prins de obraji și se uita la el! Îi curau

bale din ochi și fulgera pe gura aia a lui nespălată, boscorodea cu baioneta la gâtă lu tata, ioi, domne! dom colonel, mereț mai gine în satu vecin, acolo numa unguri îs,ăștiaăș tare harnici, de tăte au! La noi niica, de un să știu io, că io n-am, că-s cochil de slugă, nu chiabur, dom sârjent, no, și nu găsît niic, dacă oț afla ceva, al vost să fie, baje, dracu, să fie tăt, că noi suntem sârântoci amu cu totu, tare frică îi era lu tata, io călare pe mântă albă, soldați de jur-împrejur, suduind în limba lor, războiul ăsta, futui cui l-o făcut, ne-o pustit, ne-o omorât neamurile, pretinii, copchii, nu știu niic!

Și ăla, ghegeneralu, sergentu, colonel, ăla ce-o fi fost, o scos pistolu, spumega, răcnea, s-o repezât la tata, l-a zmcuit de păr cu pistolu pe tâmplă, no, că nu o scoate la capăt cu țărănoiul ăsta împutit și fricos, da lu tata numa acuma îi ierea frică, nu era fricos, o fo el în război, în primu, no, le știa firea de fiare aăștora, ce-și zăceau liberatorii neamurilor... no, așa, da tremura, că bolundu ăla cu pistolu putea apăsa pe trăgaci, și a dracului ierea toată viața și zbuciumul și copiii și nevasta, no, să mori chiar așe ca prostu... pentru niște vin... no, că tata știa une este ascuns vinul, băutura, dar nu voia să zică, ierea tare bun prieten cu popa Tuluș, ave teamă de Dumnezo și...

Asta era, că stătea înțepenit de scoarța bătrână cu sergentu ăla ghegeneral apăsând țeava pe tâmplă! apoi altu îl lovi în burtă cu pumnu și auzî icnetu lu tata si m-am încordat și mântă în doua chicioare și nechezând, am zbierat la ăla cu pistolu, mă, bonghine, dracu-n cin te-o făt, tatăăăă, au năvălit ăialalt soldaț și au apucat mântă, vroiau să o sperie, să mă ducă dracu de acolo, no, bată-i Dumnezo, de gândești că nu voiau sa vadă un cochil cum e împușcat tată-so!

Mântă nu se lăsă dusă, zvârlea după ei cu copitele si cu gura încerca

să-i muște, tata cu ochii roșii de furie, lăsați-mi pruncu, tu-vă mama dracilor să vă fu, am auzât piedica armei, doamne, doamne, tataaaaaaaa, ca din gură de șarpe urlam, tatăăă ce vor ăștia!!!????

Și nime nu ierea acolo de ai noștri, nime din sat, toți stăteau ascunși în fundurile pământului închetriți de frică, și soldații degeaba încercau să urnească mânza din loc, fornăia, scotea flăcări, să fiu al naibii, no, scânteii ieșeau din țărâna uscată, parcă presimțea mânza primejdia, parcă simțea mirosul morții plutind pe deasupra nucului ăluia, a copacilor, a ierbii arse de secetă. Ierea senin și soare și miezu zilei, sudoare sângerie cura pe fețele tuturor, iar eu și mânza ne zbăteam în mâinile soldaților, să mă ducă de acolo, să mă ducă departe, să nu văd, să... ghegeneralu bolund apăsa cu țeava tâmpla lu tata...

...După aia, o fost liniște, și-un nor de colb mirosind a benzină a învăluit grădina și văzduhu și am văst un camion și motociclete și mulți soldați, și pe cei care îl chinuiau pe tata drepti ca lemnu aliniați și cu mâinile la bonete, și unul mai rotofei apropiindu-se târșând cizmele prin țărână, deie hiba-n el, ierea plin de zorzoane, decorat mai ierea, și pe umeri stele și hârâia pe sub mustață țipete și dădea din mâini, către ăștia care iereau gata să-l termine pe tata și niic, liniște și no, sigur ășta erea ghegeneral, s-a apropiat de nucul cu tata și au vorovit nu-ș ce în limba lor, naiba, că tata mai brodea câte ceva, no, di ce e legat, că ce, cum, iar tata, trăiți dom colonel, no, mă trăzni-l-ar, colonel ierea, no, dom colonel, să vez, no, așa și pe dincolo, că nu știu, că noi nu avem, no, să caute, să găsească, noi nici mămligă nu avem, războiul, precista lui cu l-o făcut și pe mama lui curvă, taci, câne, cum vorbești tu, câne împuțit, colonelu, scuipând la picioa-

rele desculțe ale lu tata, ia spune unde-i ascuns vinu ăla!!!

No, și l-o dezlegat, i-o tăiat funia tatei, și i-o dat drumu, doamne, doamne ce mai spaimă, doamne, doamne, da nu s-o gătat defel... era gata să fim împușcați chiar de ghegeneral, no, adică nu, colonel, întrucât se întâmplă ceea ce ave să ne salveze definitive, da si să ne ducă în mormânt, adică dintr-o dată un vuiet ne izbise dinspre capătu ălalt al cătunului, un râpăit de împușcături, de la casa popii, un vârtej de strigăte, fluierături și chiuituri, și focuri de mitralieră! dracu deie-n ei, am auzit pe tata, or găsat chimnița lu popa, și atunci totu o luat-o razna, că s-au întors cu toții și n-au mai ținut cont de niic, au luat-o la goană de de-abia li se vedeau călcăiele, acolo au rămas și mașini și motociclete și bonete pierdute, și geaba încerca, ghegeneralu, drac, colonelu să-i oprească, s-o golit grădina într-o clipită, și atunci, înzorzonatu dracu, ierea să împuște pe tata, porcule, nu-i vin în sat, porcule, acuma te împușc, acuma, dar a luat-o la goană după ceilalti, își cherdu cascheta, da nu s-a oprit, și dusu-s-a!

Eram călare pe o mână albă, pe care mi-o dăduse un soldat și mă uitam după colonel, no așa, colonel, cum se făcea nevăzut, și tata dezlegat de nuc ridică de pe jos, chipuil de colonel și mi-l puse pe cap, no, eram călare cu chipiu, ghegeneral, no, futui, dracu lui, iar eu ieream tare mândru, pe mânza aia albă-albă, care se mai liniștise și dădea cu copita în țărână, no, poate ierea și ea mândră, no, apoi se apucă să rupă din iarba prăfuită, se liniștise și tata, aproape râdea, no, numa no, zăcea, să vez numa ce iasă, să vez numa, c-or dat de chimnița lu popa, hai să vedem, hahaha, trăzni-i-ar, boalele, a răs și am răs și io ș-am apucat-o amândoi spre ulița popii...

Cine oare dintre noi?

Norea DAN

Era o zi frumoasă de toamnă, atât cât poate fi ea de frumoasă într-un oraș de beton și sticlă. Soarele se oglindea în fațadele blocurilor și te orbea pentru o clipă, obligându-te să întorci capul. Pereții de beton încă păstrau urme din dogoarea verii, în așteptarea unei ploii care nu mai venise de mult. Mă întorceam pe jos de la serviciu, bucurându-mă de ultimele zile ale toamnei. De când fusesem transferat la centrală, un efect secundar, neurmărit în mod special, dar la fel de plăcut ca mărirea de salariu, era acela că aveam biroul la zece minute de casă. Mașina devenise inutilă, aș fi pierdut mai multă vreme cu scosul ei din garaj și căutatul unui loc de parcare.

După amiază, în drum spre casă, mă simțeam uneori obosit, așa că lungeam plimbarea până aveam impresia că mi-am revenit, pentru a mă prezenta suficient de proaspăt în ochii soției și ai copiilor. Într-unul din traseele alternative spre casă am descoperit o cârciumioară cochetă. Am intrat să beau o vodcă mică de la gheață. De multe ori, în cantități mici tăria are darul să mă revigoreze. Localul asimetric, în formă de L, afișa o eleganță lipsită de ostentație. Cele cinci mese aveau fețele de masă curate, iar în atmosferă pluteau în surdina melodii ce fuseseră la modă cu douăzeci de ani în urmă. Destul de repede obiceiul a devenit tradiție, ospă-

tarii începuseră să mă salute cu un zâmbet larg, ca pe o cunoștință veche.

Încă din prima zi am observat într-un colț un bărbat singur, neras, îmbrăcat ponosit, care stătea îndelung cu o bere în față fără să bea din ea. Ca o paranteză, totdeauna m-am întrebat cum pot unii oameni să arate tot timpul nerași. Dacă tot neglijează să se radă, normal ar fi să le crească barba. Deși personajul mă intriga, nu doream să-l tulbur. Dar într-o zi, localul era plin și i-am cerut permisiunea să mă așez la masa lui. Părea un tip singuratic și aveam intenția să-mi beau vodca în liniște, dar omul abia aștepta să intre în vorbă cu cineva.

— Văd că aveți verighetă, sunteți însurat de mult?

— Da, de șaptesprezece ani, am răspuns eu mirat.

— Presupun că vă iubiți soția, altfel nu ați fi rămas împreună atâta vreme.

— Așa e, am confirmat eu, total surprins că a intrat atât de brusc în detalii intime.

— V-ați gândit vreodată că, la un moment dat, unul dintre voi va muri și celălalt va rămâne singur și va suferi?

— Nu! mă scuturai eu, cuprins brusc de un frison. Prefer să evit gânduri atât de macabre. Când va fi, va fi și cu asta basta.

Omul căzu pe gânduri câteva momente, apoi se hotărî.

— Soția mea și cu mine ne-am întrebat de multe ori: cine oare dintre noi va muri primul? Pe fiecare ne-a înfiorat ideea că poate rămâne singur într-o casă plină de amintiri. Știți, am constatat că unii oameni trec foarte ușor peste momentele neplăcute, le uită repede, parcă le șterg din memorie cu o radieră. Noi doi nu eram așa, rememoram aproape cu voluptate toate traumele din copilărie, toate dezamăgirile din adolescență, toate eșecurile din tinerețe. Era o ocazie perfectă de a ne plânge de soarta ingrată, de a ne consola unul pe celălalt, de a ne manifesta afecțiunea. Cred că într-un fel, în plus față de dragoste, asta a fost ceea ce ne-a apropiat și ne-a făcut să rămânem împreună. Tocmai din acest motiv, al memoriei noastre perfecte, era de presupus că, după dispariția unuia dintre noi, supraviețuitorul își va trăi ultimii ani într-o suferință teribilă. Fiecare moment al zilei cu tabieturile lui, fiecare obiect din casă urma să devină motiv de durere.

Tăcurăm amândoi câteva minute, timp în care optimismul meu natural se revolta de-a dreptul auzind niște idei atât de morbide. Dar revolta rămânea interioară, consideram că un om tolerant trebuie să-și pună în permanență întrebarea: cine sunt eu să-i judec pe ceilalți?

Totuși, ceva mă sâcăia.

— Văd că vorbiți la trecut.

— Da, pentru că...

Omul mai tăcu trei secunde, după care continuă.

— Ați auzit de accidentul navei de croazieră de acum trei luni?

— Sigur că da, șoptii eu, începând să bănuiesc adevărul.

— Eram amândoi îmbarcați, soția mea dorea demult să vadă Istanbulul. Când nava a început să se încline, ne-am luat de mână și am sărit împreună în apă. Am găsit plutind o bucată de lemn, prea mică pentru a ne susține pe amândoi. Am lăsat-o pe ea să se sprijine, eu știam să înot. Dar apa era rece, mușchii mei neobișnuiți cu efortul și, după un sfert de oră, simțeam că mă duc la fund. În ultimele clipe i-am văzut ochii îndurerați și mi-am imaginat viața ei viitoare, încărcată de suferință. Și atunci i-am desprins cu grijă mâinile, una după alta și am apucat eu scândura. S-a scufundat încet, fără să se zbată și ultimul lucru pe care mi-l amintesc sunt ochii ei mari, plini de lacrimi și de durere, la gândul că voi rămâne singur.

După o pauză scurtă, omul preciză, ca să fie sigur că s-a făcut înțeles.

— Pentru ea am făcut-o, am preferat să fiu eu cel care suferă.

După care își ridică spre mine ochii încercânați, cerșind compătimire. Dar toleranța mea avea niște limite. Am dat vodca pe gât, am lăsat banii pe masă și am părăsit localul fără a privi în urmă. E inutil să spun că, de atunci, m-am întors de la serviciu pe un cu totul alt traseu. Iar păhărelul de vodcă aburindă, scoasă din congelator, am început să îl beau acasă, unde mă așteaptă zâmbitoare soția.

Au trecut cincisprezece ani de la întâmplare. Dar niciun moment nu m-a preocupat problema: cine oare dintre noi?

August

2 august 1941 – s-a născut, la Slatina, coregraful și folcloristul **MARIA CONSTANTINESCU**

6 august 1912 – s-a născut, la Spineni, Olt, prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (m. 9.08.1977, Bughea de Jos, Argeș)

7 august 1946 – s-a născut, la Slatina, tenorul **ANTONIUS NICOLESCU**

8 august 1854 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și publicistul **CONSTANTIN DISSESCU** (m. 8.08.1932, Slatina)

8 august 1987 – s-a născut, la Slatina, actrița **MĂDĂLINA GHENEA**

9 august 1977 – a murit, la Bughea de Jos, Argeș, prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (n. 6. 08. 1912, Spineni)

10 august 1984 – a murit, la București, poetul, eseistul și traducătorul **VIRGIL MAZILESCU** (n. 11.04.1942, Corabia)

14 august 1951 – s-a născut la Râmnicu Sărat, istoricul **PAUL MATIU** (m. 9. 06. 2014, Slatina)

15 august 1900 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **MAURA PRIGOR**, pe numele adevărat **CORALIA COSTESCU**

15 august 1950 – s-a născut, la Albești-Poboru, prozatorul și eseistul **SILVIU GORJAN**

16 august 1903 – s-a născut, la Branet, poetul, prozatorul și eseistul **PAN. M. VIZIRESCU** (m. 27.01.2000, Slatina)

16 august 1913 – s-a născut, la Caracal, publicistul și editorul **FLORICEL SCARLAT** (m. 18.02.1975)

16 august 1977 – a murit, la Mănăstirea Viforâta, Dâmbovița, călugărul cărturar **TEOFIL S. NICULESCU** (n. 23.08.1913, Caracal)

16 august 2010 – a murit, la Slatina, pictorul, sculptorul și desenatorul **NICOLAE TRUȚA** (n. 9.02.1949, Dobrețu)

18 august 1896 – s-a născut, la București, muziciana și poeta **DOINA BUCUR**, pe numele adevărat **FLORICA E. IONESCU** (m. 24. 06. 1940, București)

20 august 1978 – s-a născut, la Slatina, poeta **LUCIA ENCHER-DUMITRU**

20 august 1985 – a murit, la Slatina, compozitorul **THEODOR GEORGESCU** (n. 2.02.1902)

21 august 1967 – s-a născut, la Slatina, cantautorul **MARIUS OVIDIU PREDA** (m. 4.04.2015, Slatina)

23 august 1916 – s-a născut, la Corabia, actorul **THEODOR DANETTI** (m. 16. 01.2016, București)

23 august 1970 – s-a născut, la Balș, poetul **VALI ORȚAN**

24 august 1828 – s-a născut, la Oboga, Olt, poetul, prozatorul și gazetarul **GHEORGHE CHIȚU** (m. 28.10.1897, Bobicești)

28 august 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, prozatorul, criticul literar, eseistul și semioticianul **MARIN MINCU** (m. 4.12.2009, București)

28 august 1913 – s-a născut, la Caracal, călugărul-cărturar **TEOFIL S. NICULESCU** (m. 16.08.1977, Mănăstire Viforâta – Dâmbovița)

30 august 1960 – s-a născut, la Bârlad, gazetarul și poetul **DUMITRU SÂRGHIE**

30 august 2009 – a murit, la București, scriitorul **ȘERBAN MILCOVEANU** (n. 23.12.1911, Slatina)

31 august 1880 – s-a născut, la Caracal, actorul, regizorul și scriitorul **ȘTEFAN BRABORESCU** (m. 4.01.1971, București)

Perpessicius, cronicar al literaturii interbelice

Ovidiu DINICĂ

Perpessicius s-a născut în familia lui Panait Ștefan și al Elisabetei, în Brăila, la data de 21 octombrie 1891. Asemeni unui cruciat cu zale, coif și lance, călare pe armăsarul alb pentru a cânta din penița subțire a liricii potrivită pentru un seducător sedus, cu imparțialitate și gust, „cu dragoste și entuziasm”, precum îl descrie Felix Aderca în „Oameni și idei”, a fost cavalerul literaturii române. Creșterea și formarea sa au cunoscut amprenta evoluției literaturii române sub multiplele ei curente în care a predominat apariția simbolismului, mai târziu a avangardismului, dar și scoaterea de sub influența tradiționalismului promovat de N. Iorga care recunoștea doar meritul educativ al literaturii, negând evoluția stilistică a artei literare.

Liber de constrângeri și preconcepte, fără să lipsească de farmecul lor operele studiate, a știut să se apropie de sufletul autorilor, să-i înțeleagă și să evedențieze fără agresiune, cu respectul cuvenit, fiecăruia în parte, opera sa. *Pe același drum, voi urmări cu egală plăcere o operă naturalistă, cât și una simbolistă, nefiind dintre aceia care zâmbesc de cum văd cartea de vizită...* (În tinda unei registraturi, 1923). El, conform lui Eugen Simion, este adevăratul exponent al impresionismului în

critica românească, programul lui fiind liber de orice constrângere.

A fost elev al liceului Nicolae Bălcescu din Brăila, unde a îndeplinit și funcția de secretar general la societatea culturală *Avântul*, a elevilor din acest liceu. În perioada vacanțelor de vară, petrecute la Agapia prin intermediul lui Titu Dinu, student al lui Ovid Densusinu, este introdus în lumea poezilor simbolști. Disertația la absolvirea Bacalaureatului a dedicat-o lui Ion Minulescu și a fost bine primită.

În 1910 devine student al Facultății de Litere din București. În perioada studiilor universitare au loc „sacrele sale debuturi” sub zodia talentului. Publicistic, în 1911, cu schița „Omida – din lumea celor care se târăsc”, pe care o semnează cu pseudonimul Victor Pribeagu, în revista brăileană *Flori de Câmp*, primește botezul literar. Ca poet, în 1913, cu poezia „Reminiscență” în revista *Versuri și Proză* a lui I.M. Rașcu, semnând D. Pandrea prin anagramarea numelor părinților săi.

Absolvirea studiilor superioare în 1915 la Universitatea București, Facultatea de Filologie, îi deschide drumul spre Biblioteca Academiei, unde va colabora la realizarea catalogului lucrărilor conținute în bibliotecă. Vremurile prevestitoare de război îl găsesc la Școala de ofițeri de rezervă din Dea-

lul Spirii unde obține gradul de sublocotenent. La revista *Cronica*, în 1915, condusă de Tudor Arghezi și Gala Galaction va folosi pentru prima dată pseudonimul Perpersicius pentru publicarea poeziei „Ad provinciale, meum in Gretchen amorem spernentes” cu relatarea idilei petrecute în vremuri de cumpănă.

Tânăr aspirant la gloria literară va primi încurajarea și înțelegerea părintelui Gala Galaction care-i conduce aspirațiile spre domeniul aspru și tentant al literaturii. Părintele Gala Galaction a fost nașul său literar. Rigoarele frontului îl găsesc combatant în sud, în Dobrogea, unde a fost rănit grav riscând să-și piardă mâna dreaptă și ca urmare este retras.

Perioada petrecută pe front va face obiectul primului său volum de versuri la care a început să lucreze în 1918, când realizează împreună cu Dragoș Protopopescu și Scarlat Struțeanu revista *Letopiseți*, unde au colaborat nume sonore: T. Vianu, Ion Pillat, Ion Marin Sadoveanu, Camil Petrescu, Ion Minulescu etc. Volumul, apărut în 1926, se numește „Inscripții pe un scut și o targă” și conține și două poezii dedicate amfitrionilor săi literari, T. Arghezi și Gala Galaction.

Din anul 1919, când își ia capacitatea ca profesor de limba și literatura română, și până în 1922, este implicat în învățământul preuniversitar, profesând la diferite licee din țară, inclusiv în Brăila. În anul 1923 l-a secondat pe Emanoil Bucuța la organizarea și conceperea publicației *Buletinul cărții* și începe activitatea de cronicar literar la revista *Spre ziua* a lui Felix Aderca. De această revistă își leagă debutul de

cronicar literar și pornește cruciada bunului-gust, refuzând în fața prostiei, obrăzniciei, șantajului să facă debușuri. Numele său este echivalent cu calitatea, punând în discuție doar valoarea artistică a operei literare. Crezul său, menționat la rubrica „În tinda unei registraturii”, este: *Însărcinarea mea este în primul rând aceea a unui cronicar... Voi merge în pasul timpului și voi face ca rubrica aceasta să fie cel puțin sucursala unei vitrine literare. Nume și scrieri ce apar în geamul librarului se vor vedea trecând cât mai neîntârziat și-n acest galantar. Voi vorbi de fructul tiparului într-o ordine la voia întâmplării. Voi plivi însă orice judecată sectară (fără apartenența la vreun curent literar) și mă voi sili să comentez orice operă din orice zonă ar veni... Nu voi pretinde nici un certificat cu excepția unui buletin care să arate că opera e vaccinată cu un cât de relativ interes. Deci voi căuta întotdeauna să adaptez entuziasmului meu o cutie de rezonanță în care să vibreze emoția pe care o dă opera literară.*

Petre Pandrea îl consideră pe cronicar având structural vocația de Gnostic și cu siguranță nu greșea. Curiozitatea și dorința de cunoaștere a tuturor aspectelor literaturii contemporane i-au fost cronicarului trăsături principale pe care le-a promovat în toate gazetele la care a colaborat. De altfel, libertatea propriului cuget l-a ajutat și la conceperea lucrării „Antologia poezilor de azi”, la care a lucrat între anii 1924-1928, când, alături de Ion Pillat, poet conservator, va reda imaginea poeziei contemporane acelor ani în două volume incluzând exponenți ai tuturor curentelor literare.

La ziarul „Cuvântul” ajunge în 1927 pentru o activitate rodnică, unde, în intervalul a șapte ani, a susținut foiletonic rubrica „Mențiuni critice”. Materialele prezentate aici fac obiectul a cinci volume, constituindu-se într-o amplă bibliografie a literaturii interbelice, autorul fiind cel mai fin cunoscător și analist al acestei perioade. Cu ocazia apariției în 1932 a celui de-al doilea volum de poezii „Itinerar sentimental”, G. Călinescu l-a considerat un autor intelectualist specificând: *puțini dintre cei care citesc vor fi știind că Perpessicius înseamnă cel deprins cu suferința, adică cel care printr-o reacțiune a spiritului, a subjugat strigătele durerii, ceea ce este însăși definiția ironiei și a stoicismului. Se ghicește o nefericire personală care cere o altă organizare a sufletului și un efort de consolidare prin contemplare.*

Autorul *Itinerarului sentimental* recurge la descrierea lumii în care eul său călătorind întâlnește cu emoție urmele evoluției atemporale, dar și urmele poeziei latine, dovedind erudiție. În poezia „Albumul danubian” din care redau un fragment: *O! cum gemeau prin vânt, plângând cu aspră voce,/ Navarnica Lycorias și Phyllodoce/ Cum alergau de colo—colo despletite/ Prin valuri de furtună biciuite!! Spre ziuă însă crivățul le-a izbit/ Și cu suflarea-i rece toate le-a-mpietrit...*

Urmele elegiei antice sunt prezente în evoluții aspre. În alte multe poezii, sentimentul coroziv al tristeții este redat prin încordare critică și comentariu livresc, dar nu umoristic: *Îți mulțumesc! O, Doamne, că-n fine am o casă!/ Că s-a sfârșit calvarul si pot să intru-n clasă/ Cu-o față mai*

senină, cu zâmbetul amabil/ Al omului ce are un domiciliu stabil...

Corectă este opinia poetului despre creație, astfel: *Fila de hârtie e o celulă ferecată în care nimic nu se pierde, ca într-o disecție, atentă, mergând din nerv în nerv până la stihul final. Important e să elimini tot ce e prea mult, tot ce distonează, tot ce nu se acordă, în timbru și-n registru, cu restul poeziei.*

Colaborarea cu radiodifuziunea a cunoscut două etape: prima este doar de câteva luni în 1929, la scurt timp după data de 01/11/1928 când s-a înființat postul național de radio, a doua, în perioada 1934-1938, când i s-a permis să-și etaleze aptitudinea de cronicar și critic, dând viață emisiunilor *Viața Cărților și Cărți noi*.

Reeditează opera literară a lui Mateiu I Caragiale, cu prefață, note și variante, completând cu analize pertinente aspecte mai puțin cunoscute din viața și opera acestuia.

Odată cu schimbarea orientării politice ce deviază spre extrema dreaptă, Perpessicius își încetează colaborarea la ziarul *Cuvântul*, în 1933, și începe o muncă de reconstituire și editare a operelor critice ale lui Eminescu, ediție programată să aibă 12 volume. Primele șase volume apar în timpul vieții sale cu mari dificultăți la Editura Fundației pentru Literatură și Artă Regele Carol al doilea. Întreaga editare a operei critice eminesciene a durat 59 de ani și a fost finalizată cu volumul al XVI-lea în 1998 la Editura Academiei Române, în colaborare cu Muzeul Literaturii Române, sub coordonarea lui D. Vatamaniuc și Petru Creția. Referitor la abilitatea de a recupera opera eminesciană,

întemeietorul ediției integrale recunoaște: *Fiecare vers abandonat sau șters dintr-o pagină de Eminescu e o rană sângerândă, ce întârzie să se cicatrizeze.*

Pentru meritele sale Perpessicius a primit Premiul Național pentru Literatură în 1940 și a devenit membru al Academiei Române în 1955. În scopul consolidării activității de recuperare a operelor literare, a înființat în 1957 Muzeul Literaturii Române, sub tutela căruia a întemeiat și condus revista *Manuscriptum*. La vârsta de 75 ani este sărbătorit la nivel național. Ultimul său volum publicat a fost „Lecturi intermitente”, o paralelă a cronicarului cu observația criticului. O viață petrecută printre cărți și autori cu înțelepciunea intelectualului rafinat a

cărei flacără încă mai arde, deși ea este stinsă din 29 Martie 1971, când Căpitanul cărților, Perpessicius, a trecut pragul nemuririi.

Bibliografie:

Perpessicius – *Mențiuni Critice* – ediție prefăcută de Eugen Simion, Editura Albatros, 1976;

George Călinescu – *Ulysse*, Editura pentru Literatură, 1967;

Vasile Netea – *Interviuri din literatura română*, Editura Junimea, 1983;

George Călinescu – *Istoria Literaturii Române de la Origini până în prezent*, Editura Minerva, 1982;

Lucian Raicu – *Practica scrisului și Experiența Lecturii*, Editura Cartea Românească, 1977;

Felix Aderca – *Oameni și idei*, Editura Dacia, 1983.

Ia – matrice culturală

Claudia BALAȘ

Motto:

„În reliefarea identității unui popor, veșmântul constituie emblema sa, marca apartenenței la un anumit spațiu cultural...”

Maria Bâtcă

Născut din necesitatea de a proteja corpul de intemperii, portul popular, dezvoltându-se odată cu formele vieții sociale, se manifestă ca unul din elementele de bază ale culturii materiale românești. Piesă de rezistență a costumului popular tradițional, ia constituie un document viu al trecutului care, dăinuind peste veacuri, a transmis ge-

nerațiilor mesajul unei creații artistice autentice, cu un conținut propriu, specific, cu o puternică amprentă de originalitate, manifestată în formă, ornamentică, cromatică.

Cu toate că formele specifice etnice ale creației populare românești se conturează odată cu încheierea procesului de formare a poporului român, ia este indisolubil legată de cultura populației băștinașe, geto-dacice, iliro-tracice, pe care o dezvoltă creator. Atestările documentare – arheologice, orale, grafice, plastice, etnografice – confirmă faptul că această piesă vestimentară are o veche tradiție și o necontestată continuitate în evoluția sa, care se afirmă în caracterele ei esențiale, în unitatea morfologică, în concepția artistică, în puritatea stilistică. Pe drept cuvânt ia este un tot sincretic, adaptat la izvoarele noastre daco-romane, îmbogățit la răspântia dintre Orient și Occident, păstrat în formele arhetipale, apoi în variantele locale sau regionale, dar respectând legile unității culturale, ale armoniei cromatice și decorative, ale funcționalității și mesajelor simbolice pe care le include.

Urmărind geneza costumului popular românesc, din vremile tulburi ale mileniului VII a.Chr. până azi, nu greșim deloc dacă luăm ca bază de atestare a vechimii existenței iei, în ansamblul vestimentar specific poporului nostru, figurinele neolitice desco-

perite pe teritoriul țării, apoi acel adevărat „act de naștere” al poporului român, Columna lui Traian, cu extraordinarele metope, „istorii” despre viața, lupta, jertfa dacilor, dar și despre așezări, familie, ocupații, port etc. Cămașa dacică, ițarul tracic, catrința, fuste, brâie, sumane, opinci, căciuli, traiste, glugi, toate piese de port popular imortalizate în piatra acestui monument, ne vorbesc de portul popular existent până în contemporaneitate în toate ținuturile locuite de români. O valoroasă confirmare a păstrării nealterate a iei în componența costumului popular o constituie frescele monumentelor feudale românești, picturile din bisericile de lemn. Un prețios izvor de informații pentru secolul al XIX-lea în ceea ce privește această piesă de port sunt stampele, iar ca exemplu menționăm albumul lui Carol Popp de Szathmary.

Când privim o ie, nu ne aflăm în fața unui obiect vestimentar tradițional care comunică privitorului date exacte despre funcționalitatea sa, trebuie să-i înțelegem semnificațiile utilitară, socială și estetică. Felul cum trebuie să ne raportăm la ie, la costumul popular în întregul său, este pe deplin ilustrat în ceea ce Tudor Vianu a afirmat despre arta populară și îndeosebi despre costum: „Orice om din popor care încreștează stâlpul casei sale povestește un basm sau îmbracă costumul lui frumos împodobit atinge prin aceste acțiuni ființa colectivă a neamului său, comunicând cu ceea ce reprezintă ea ca absolut în timp și spațiu”.

Mărturie privind valorile estetice ale iei stau aprecierile unor mari savanți români precum Nicolae Iorga, Tudor Vianu, George Oprescu, dar și

ale unor specialiști de peste hotare, artiști moderni de prestigiu, precum Henri Matisse, care a realizat 150 de variante de desene și schițe cu subiectul „La blouse roumaine” și o temă celebră, „Visul”, reprezentând o tânără femeie purtând o ie pe care pictorul francez o primise de la prietenul său, pictorul român Theodor Pallady.

De-a lungul timpului, ia a atras atenția artiștilor plastici români și străini care au întreprins vizite în țara noastră. Maltezul Amedeo Preziosi (1816-1882), în călătoriile lui prin România nu avea cum să nu observe și să immortalizeze în desenele sale această piesă vestimentară de o remarcabilă feminitate.

La Muzeul Național de Artă al României se află pânza lui Daniel Rosenthal (1820-1851) intitulată „România revoluționară”, reprezentând o tânără, îmbrăcată într-o ie amplă cu broderii de culoare roșie, care ține

într-o mână steagul și în cealaltă un pumnal. Portretul, realizat în 1850, al cărui model a fost Maria Rosetti este menit să înflăcăreze și să stârneasce sentimente patriotice.

Theodor Aman (1831–1891) a pictat tabloul „Unirea Principatelor”, o alegorie în care două femei, purtând ii întruchipează cele două principate românești, Moldova și Țara Românească.

Nicolae Grigorescu (1838–1907) a pictat și el multe țărânci în costume tradiționale. Cea cu colier albastru, „Țărâncă din Muscel”, transmite aceeași emoție ca „Fata cu cercei de perla” a lui Vermeer.

Fotografiile, cum sunt cele realizate în 1933 de Romulus Vuia (1887–1963), immortalizează iile purtate în perioada interbelică, având o valoare documentară inestimabilă.

Copleșitoarea diversitate a modelelor de ii păstrate și purtate în diferite momente, chiar dacă este oarecum derutantă pentru nespecialiști, dă posibilitatea fiecăruia să se exprime. Cu alțiță sau tăblie, cu umăr, peticel sau lăncez, cu chiept sau platcă, ia are ceva maiestuos și în același timp misterios. Este ca un spectacol în care aștepți cu sufletul la gură deznoământul din altimul act, dar povestea din ea este fără sfârșit. Vaporosă sau dintr-o țesătură mai plină, înnobilită cu paiete, fir metalic și mărgelă, acoperă ori dezvelește sugestiv, în mișcare, feminitatea purtătoarei.

Broderiile, când doar sugerate, când pline, spun adevărate povești încifrate în semnele și simbolurile din care sunt compuse. Indiferent de tehnicile de realizare – cusutul pe dos, la fir, în punct românesc, pe muchiile crețurilor etc. – funcția socială a ornamentației, semnificația elementelor, motivelor sau compozițiilor ornamentale sunt fenomene suprastructurale. În lumina lor, ia reflectă viziunea românului asupra lumii și raportului lui cu ea. Caracteristicile ei nu se reduc doar la funcția utilitară, ci prezintă și o valoare estetică deosebită prin croi, paletă cromatică, exprimând o latură a specificului cultural și artistic al poporului nostru, a modului său particular de a concepe și produce valori decorative, contribuind la cunoașterea evoluției culturii și artei populare a fiecărei etnii din arealul românesc. În ansamblul artei populare românești, ia este un document etnografic de o importanță asemănătoare cu cea folclorului literar, a muzicii tradiționale, a graiului și a altor fenomene culturale și

sociale specifice românilor. Prin acest „document” se relevă multiple căi de dezvoltare materială și spirituală, precum și de exprimare estetică ale popoului nostru în timp. Culorile, ornamentele, calitatea țesăturii și a firelor utilizate la cusut, cantitatea de smerenie sau mândrie, semne și simboluri integrate în compoziție și desigur atitudinea cu care este purtată o ie spune totul despre creatoarea și purtătoarea ei. Ia conservă ceva din spiritul profund al nației române, fiind expresia modului de a fi specific românesc, mioritic.

Oricum ar fi, ia teaurizează parfumul arhaic al satului în care a fost zămislită, se adaptează la vârstă, situație, ceremonial, epocă și este un cumul de meșteșug, artă, măiestrie, originalitate, inspirație și creativitate. Cu asemenea calități, oferă creatorului de modă contemporan reale posibilități de fructificare a propriei sale fantezii și inventivități. Trebuie subliniat însă că lecția artei populare, în general, este foarte profundă, iar problematica valorificării ei destul de complexă. Prin alegoriile pe care cineva le face executând o ie sau doar îmbrăcând-o, se poate situa oriunde, pe orice treaptă între sublim și kitsch. Adevăratul creator de modă începe cu proiectarea și producerea contexturilor textilelor, cu studiul croiului și abia apoi apelează la ornamentare și colorit. De aceea este obligatoriu, pentru cei ce-și propun să valorifice atât ia, cât și costumele populare, în ansamblul său, în creații moderne, studiul atent al contexturilor, croiurilor, al diferitelor tehnici de țesut, cusut, brodat, asamblat, tradițio-

nale, în vederea realizării unor creații noi și originale.

Când Yves Saint Laurent a văzut într-o expoziție câteva dintre tablourile lui Matisse cu tema „Visul”, a fost ca o *coup de foudre*. Colecția lui din 1981 scotea la rampă modele identice cu cele din picturile văzute în acea expoziție, precum și altele, stilizate, propuse pentru ținute de seară în combinație cu ample fuste lungi, de catifea. Acesta a fost începutul, fiindcă aveau să urmeze Jean Paul Gaultier, Oscar de la Renta, Emilio Pucci, Aghata Ruiz de la Prada, Gucci. Le-a urmat Tom Ford care a fost entuziasmat de ia noastră, revista Vogue punând-o pe copertă pe Adele purtând o variantă de ie alb cu negru, care amintește de sobrietatea ținutelor din Mărginimea Sibiului sau Țara Făgărașului. În ultimele decenii ale secolului XXI ia românească apare în toate marile reviste de modă din

lume: *Elle, Votre Beaute, Queen, Jasmin*, prezentată de manechine celebre.

Acest curent a stimulat și în țara noastră dezvoltarea creației moderne inspirate din portul popular românesc. Creatorul de modă Adrian Oianu pledează pentru valorificarea tezaurului nostru național la propriu, colând pe creațiile sale fragmente decupate din ii autentice, aflate într-o avansată stare de degradare.

Occidentul a descoperit odată cu stilul de viață hippie valențele plastice și funcționale ale ieii, considerată de adepții acestuia „o bluză exotică”. Vedete ca France Gall, Jane Birkin, Agnetha Faltskog (ABBA), Brigitte Bardot sau Jane Fonda au introdus-o în repertoriul lor vestimentar.

Am putut vedea ia românească și în producții cinematografice precum „All Good Things”, purtată de Kristen

Dunst, în „The ice storm”, purtată de Katie Holmes, de Liz Tyler în „Robot and Frank” sau de Ioana Crăciunescu în ION – Blestemul pământului, blestemul iubirii”, de Manuela Hărăbor în „Pădureanca”.

Constatăm că ia, de-a lungul existenței ei, a parcurs un proces de reedificare morfologică, structurală și chiar semantică, întrucât, pe fiecare treaptă de evoluție, ea exprimă, într-o formă corespunzătoare mentalității epocii respective, necesitățile practice ale vieții cotidiene, spirituale și culturale. Cu toate acestea, întotdeauna vom regăsi într-o ie veche sau mai puțin veche, unitatea remarcabilă, de principiu, în realizarea ei: tiparul va fi întotdeauna același, țesătura de o preferință fluidă, decorațiunile, câmpii ornamentale plasate în același fel și după reguli nescrise, cu caracter sacru cândva.

Henri Matisse – La blouse Roumaine

Barocul. Între ezitare și siguranță

Silviu GORJAN

*„Lucrurile frumoase nu se găsesc,
ci se fac”*

M. Peregrini

Definițiile date stilului sunt ne-numărate. Două ne-ar putea reține atenția pentru problema care ne interesează.

Prima este cunoscuta afirmație a lui Buffon: „L’homme c’est la style”. Aceasta exprimă libertatea care individualizează în orice domeniu al creației spirituale. Stilul se edifică prin deplina libertate care traduce impulsul interior necenzurat și neînvățat în foruri cu pretenții de perfecțiune. De vreme ce un autor își edifică propria operă, capătă cu timpul și conștiința propriului său stil, prin care își validează temperamentul, afinitățile, gusturile, ideile filosofice, morale, estetice etc.

Prin stil, orice creator își realizează universul său artistic, unic, irepetabil, propriu. De aceea este foarte greu să putem grupa într-o zonă stilistică, precisă, pe toți creatorii de factură barocă. Tocmai această imposibilitate a unității stilistice, diversitatea stilistică ar fi o trăsătură distinctivă a stilului baroc.

„Diversitatea de stiluri reprezintă una din trăsăturile sale distinctive”

(Warake F.J. „Versions of Baroque: European Literature of Seventeenth Century”, 1972)

Stilul baroc trebuie înțeles ca unitate numai în diversitatea lui, îmbrățișând anumite tendințe divergente – clasice, romantice, realiste – care luate împreună contribuie la multilateralitatea sa.

Cea de-a doua definiție a stilului, asupra căreia ne-am oprit, aparține unui artist plastic: „Stilul este o manieră și o măiestrie personală de a picta sau desena, născute din geniul particular al fiecăruia, din modul de a-și exprima și folosi ideile; acest stil, manieră și gust derivă din natură și gust” (Nicolas Poussin). Observăm că punctele care susțin definiția artistului de a se exprima și „măiestria” – adică arta – produsul manierei. La baza lor se află geniul, adică fondul interior, lumea afectivă care se cere comunicată, împărtășită la nivelul literaturii, prin cuvânt.

Ultima parte a definiției, într-o formă puțin modificată, reia afirmația lui Buffon; la baza stilului stă individualitatea artistului. Această individualitate ar constitui nota comună în diversitatea care caracterizează stilul baroc.

Totuși, dacă s-a încercat găsirea unor note definitorii ale stilului baroc,

aceasta s-a făcut și prin antiteză cu Renașterea. Pionieratul în această privință îi aparține lui Jacob Burckhardt în „Der Cicerone” (1855).

Drumul caracterizărilor stilistice ulterioare a fost astfel liber. Toate aceste caracterizări stilistice s-au bazat însă pe afinități, analogii, constante istorico-estetice, așa încât de la sfârșitul secolului al XIX-lea (1881), se afirma că există un baroc antic specific epocii elenistice (Williamowitz – Moellendorff), un baroc indian precum și alte fenomenalități baroce răspândite în timp și spațiu, peste tot.

Un punct de vedere nou aduce teoria evoluției stilurilor; orice stil ajunge la o fază când se eliberează de tradiție, când formele proliferază; astfel se ajunge la o fază inevitabilă – faza barocă.

Această teorie a evoluției stilurilor a fost anticipată atât de Jacob Burckhardt, cât mai ales de H. Wolfflin în „Renașterea și Barocul” (1888) admitându-se că artele evoluează prin uzură și tocire.

În 1939, Henri Focillon publica „Viața formelor” în care reia și sistematizează teoria evoluției stilurilor, într-o schemă tripartită. O primă perioadă a oricărui stil ar fi una arhaică – în care stilul respectiv își căuta echilibrul; urmează o perioadă clasică – dominată de plenitudine și ordine; se ajunge apoi la o ultimă etapă, unde exuberanța și fantezia se impun. Chiar în interiorul aceluiași stil, barocul se impune prin antiteză cu clasicismul. S-a mers mai departe, căutându-se trepte deosebite în etapa barocă a fiecărui stil: manierismul baroc (care ar corespunde unei perioade de căutări) baroc clasic

(triumful formelor și al spiritualității baroce) barocul târziu (primele semne ale unei fantezii debordante, ostentative) și barocul decadent sau barochismul (când ostentația se instalează definitiv).

Primele încercări de stabilire a unor identități specifice stilului baroc s-au făcut asupra artelor plastice, unde se pare că lucrurile sunt mai clare decât în literatură, având în vedere caracterul lor expozitiv. Transferul acestor identități baroce în literatură s-a făcut relativ târziu și cu multă dificultate, deoarece literatura are ca resort de rezistență capacitatea cuvântului care poate transmite atâtea sensuri sau impresii câți receptori se apleacă asupra lui. Și asupra posibilităților de receptare și de decodificare a cuvântului s-a scris o întreagă literatură. Primii care au încercat acest transfer al stilului baroc din domeniul artelor plastice în lumea literaturii au fost Fr. Strich și O. Walzel în 1916.

Mai târziu, Jean Rousset, atent cunoscător al spiritualității și al stilului baroc, reține prin transfer din artele plastice următoarele caracteristici aplicabile operei literare: ideea de mișcare, instabilitatea, mobilitatea, metamorfoza, dominanța decorului („La litterature de l’age baroque en France, Circe et le Paon”).

După opinia noastră, ideea de mișcare în operă literară se poate rezuma la două aspecte fundamentale care se circumscriu trăirii și stilului baroc. În primul rând este vorba despre parcurgerea permanentă a unui spațiu imaginar în care se mișcă personajele eposului; în plan liric, ideea de mișcare se poate referi la treptele pe care le parcurge conceptul transmis de poezie

în procesul edificării lui din partea receptorului. Conceptul în poezie are în vedere atât latura afectivă cât și universul imaginar, metaforic, edificat pe cale cerebrală. Al doilea aspect, pe care îl comportă ideea de mișcare în sens baroc, se referă la anatomia operei, la planurile care o compun, aflate într-o permanentă interferență, depinzând unele de altele, condiționându-se, respingându-se sau creând impresia de non-finit, de posibilitate a continuării, a adăugirii unor noi planuri în serie non-finită.

Următoarea caracteristică transferată din domeniul barocului plastic în cel literar – instabilitatea, sau „echilibrul care se desface”, se referă la un aspect pe care lumea literară îl cunoaște astăzi prin conceptul lui Umberto Eco – „opera aperta”. Opera are tendința de a părea needificată, invitându-l pe cititor la o continuare a ei dintr-un punct de vedere personal sau în strânsă legătură cu spiritul unui grup social, al unui moment istoric, estetic, ideologic. Cunoscând anumite părți componente ale operei, receptorul are posibilitatea să le refacă după propria să putință și să le ordoneze după propriul său gust. În aceeași manieră a procedat și autorul care și-a scris opera respectivă.

Cu aceasta pătrundem în cea de-a treia caracteristică – mobilitatea – referitoare la aspectul compozit al operei. Opera este văzută ca un complex de elemente, de universuri alcătuind într-un sens, consacrat până la epuizare, o frescă. Într-un astfel de climat, opera își capătă mobilitatea prin feliile de viață, văzute în curgere, în succesiune. Impresia este panoramică, de perma-

nență mișcare. O lume care trece și care se schimbă, antrenând destine, caractere, entități cu o multitudine de lumini sau umbre.

Metamorfoza – sau unitatea care se schimbă are în vedere registrul variabil în care se edifică unele opere, părțile lirice pot alterna cu părți dramatice sau epice, urmărindu-se efectul, surpriza, tensiunea; este exact ceea ce se întâmplă cu marile opere, care, într-o polifonie impresionantă, refuză încadrarea precisă într-un gen anume, oferindu-se ca un produs unicat, revendicat oriunde și oricând, răspunzând anumitor idei estetice, filosofice, etice, morale, etc.

Dominarea decorului se referă la jocul de iluzii creat prin fastul, prin abundența unor elemente cu mare putere de mișcare, precum: apa, focul, lumina, elementele onirice, oculte, labirintice, incoerente, capabile oricând să ia noi forme și să invite la refacerea unei lumi nicicând stagnabile, pline de tensiune, embrion al transformării.

Așadar, aceste caracteristici, în sinteza lor, transmit nota definitorie a stilului baroc – tensiunea – predispoziția esențială spre efect de disonanță și contrast, creatoare de impresii instabile, caleidoscopice, efect al unei tendințe de interferență și confuzie a contururilor.

Condiția și tehnica tipic barocă rămân disputa dintre static și mobilitate, dintre stabil și trecător, dintre trăirile sufletești, dintre armonie și confuzie, rezolvate doar pentru o clipă, anulate apoi în confruntarea și suprapunerea efemeră a acestora.

Conținutul operelor baroce se realizează prin propria lor teatralitate și spectaculozitatea pe care o respiră. Opera este instabilă în esența ei, căci paradoxul acestui stil n-are durată, ci numai intermitență.

Se propune o lume care, pentru o clipă, se ia în serios, apoi, după ce s-a convins pe sine, și chiar pe alții de excelența iluziei, își demască jocul, revenind la starea de tensiune. De aici decurge imposibilitatea reprezentării ideatice obiective.

Atmosfera devine flotantă, convulsivă, imprecisă. Planurile și imaginile se desfac, foiesc, realizând ceea ce Lucian Blaga numea „involtul barocului”. Din această cauză, barocul devine decorativ, iar în disputa dintre

afect și cerebral, își asumă supremația afectului.

Bazându-se pe atâta inconstanță, barocul nu poate exista în starea pură, ci se grefează, uneori până la saturație, pe suporturi ale clasicismului, romantismului, simbolismului sau modernismului.

Artiștii baroci dezvoltă, în fond, elementele și temele dintotdeauna ale artei, prin ingeniozități personale așa de mari, încât viziunea barocă dă inspirației atâta lejeritate și tensiune, că efectul obținut este surpriza, tensiunea, noutatea. Pătrunderea într-o astfel de atmosferă înseamnă un excurs într-un labirint în care capătul întrezărit e atât de aproape, încât pare că nici nu există...

Wieskirche

Muzicantu' povestaș

În acte, Crețu Răducan. Brăila, 1 decembrie, 1931. Pe afișe, Johnny Răducanu. Pianist, contrabasist. Compozitor, orchestrator. Om de jazz până-n măduva oaselor. Recunoscut ca atare chiar peste ocean. Fiindcă genul a slujit vrednic și neobosit. Copios l-a propășit, prin el țara și-a fălit...

Cui vrea să-l cunoască mai bine, îi recomand să citească neapărat „Singularitatea... meseria mea”. O carte* din primul an de mileniu. Lucrată echilibrat și ușor de lecturat. Plină de ntâmplări, tablouri, judecăți inerente și adevăruri. Scrisă fluent, curat, colorat. Cu sinceritate, vervă și claritate. Mărturisire povestire despre el și existența-i deloc anodină. Deopotrivă mărturie senină despre locuri și oameni, obiceiuri și moduri de trai într-un veac cu frământările sale enorme. Îndeosebi pledoarie, cu modestie, despre muzică și pruncul ei numit jazz...

În ce ne-a lăsat pe foaie, Răducan s-a spovedit. A vorbit și-a izbutit să nu-l facă, astfel, uitat pe „Giohny de Răducanu”, din neam de Petrea Crețu Solcanu. „Boier din stirpea de mahon a Brăilei”. Nu numai artist vestit, ci și condei iscusit, de Istrati amintind. Cu nesaț eu l-am citit, da` sunt un pic necăjit că textu' mic mi-a ieșit pe lângă ce-a povestit și-a destăinuit bogat, inedit, pasionat. Precum a fost înzestrat și din plin a demonstrat prin ceea ce a creat și în urmă a lăsat. Are dreptate Florian Lungu spunând că Johnny

trăiește în noi și după moartea ce l-a răpit păgubos...

*Johnny Răducanu, Singularitatea... meseria mea, Ed. RHP&P, 2001

Muzica zilelor noastre.

Enescu. Omagiu cuvénit

Era-ntr-o vineri, zi de august, când pruncu' Gheorghe, alintat Jurjac, păși-n viața pământeană. La Liveni-Vârnav, în nordu' nostru moldav. Ca fală s-aducă imens nu doar părinților săi Maria, Costache, ci neamului tot românesc. Țării și lumii întregi. Prin notele așternute cu har pe portative intrate-n tezauru' spiritual mondial...

Enescu, el fiind acela, ajuns-a faimos și nemuritor, chiar dacă la Cerruri s-a dus de peste șase decenii. Lăsând în urmă-i semn vrednic și peren că n-a trăit printre oameni degeaba. Ci a slujit muzica demn, devotat, minunat. Făcând din ea balsam pentru suflet. Înmiresmat, pur, nesecat. Cuvine-se deci a aminti de îndat' că se împlinește un veac și ceva de la nașterea sa, în anu' de grație 1881. Îl slăvim neștrămutat că ni-i falnic unicat. La București și Sinaia, concurs, festival, anual, în ăst nobil scop. Cu nelipsiți soliști, dirijori, renumiți. Diverse orchestre, d-le mari și tari. Și-l cinstim cotidian ascultând neapărat, cânturile-i nestemat...

Adrian SIMEANU

Eroism și eroi în războiul pentru desăvârșirea unității statale (1916–1918)

Doru DINA

În noaptea de 14/15 august 1916, grupurile de acoperire ale armatelor 1, a 2-a și a 4-a (de Nord) au trecut munții în Transilvania. Pentru români începea războiul pentru desăvârșirea unității statale.

Au urmat bătăliile din defileul Merișor și de la Miercurea Ciuc, luptele din Munții Căliman și bătălia de la Odorhei, bătălia de la Sibiu și bătălia dintre Olt și Mureș, cu puternicele lupte de la Hundrubechiu, Porumbacu și Bărcuț-Moha și bătăliile de la Praid-Sovata și Șinca.

În zilele de 7-8 octombrie 1916, pe frontul Armatei a 2-a, s-a desfășurat bătălia de la Brașov, cu eroicele lupte din Câmpia Sâmpetrului și din gara Bartolomeu, încheiate ca și altele cu înfrângerea trupelor române.

O altă luptă sângeroasă s-a desfășurat în ultima zi a bătăliei de la Turtucaia. La 6 septembrie 1916, patru baterii de 105 mm din Regimentul 5 obuziere, comandat de colonelul A. Grigorescu, „Divizionul de 75 mm (...) maior Divari”, „2 tunuri de 75 mm locotenent Pârvolescu”, împreună cu „unități răzlețe de infanterie” din regimamentele 75, 79 și 80 și cu batalioanele de miliții, refuză „să-și părăsească ori să-și predea bateriile” și își adună tunu-

rile „scăpate din pozițiile ocupate de bulgari, în marginea de vest a orașului”. În luptele care urmează, „colonelul Grigorescu este grav rănit” și moare „într-un spital din Sofia”, „Căpitanul Feraru, comandantul unei baterii grele, trage cu tunurile până când puhoiul dușman năvălește în baterie, trage apoi cu revolverul, iar ultimul glonț și-l descarcă în tâmplă (...)”. Un alt ofițer, locotenentul Constantinescu Toma, „fiul generalului cu același nume”, „Ajutat de un plutonier și câțiva soldați cu o mitralieră, trage până ce bulgarii ajung la câțiva metri de tunuri. Somat să se predea, el refuză, trage de la gura țevii în năvălitori și, în cele din urmă, cade masacrat de baionete”.

Alte înclăștări pline de dramatism s-au desfășurat la Bazargic și Arabagi, la Cocargea, Cobadin și Amza- cea, la Topraisar și între Muratan și lacul Tuzla.

După retragerea armatelor 1, 2 și a 4-a (de Nord) în Vechiul Regat s-au desfășurat noi bătălii și lupte: în văile Trotușului și Uzului, la Oituz și la Câmpulung, la Predeal și pe Valea Oltului, la Jiu și în sectorul Bratocea - Buzău, în Valea Prahovei și în Munții Buzăului, în Valea Cerbului și pe Neajlov-Argeș. Ultimele acțiuni militare

din campania anului 1916 s-au desfășurat în cadrul bătăliilor de la Cricov (8 - 11 dec.), Râmnicu Sărat (22 - 26 dec.) și Cașin (22 - 31 dec.), unde „rezistența românilor a fost strălucită”, iar „Eroismul trupei a fost la înălțimea iscusinței comandantului”.

După reorganizarea armatei române, eveniment petrecut în primăvara anului 1917, s-au desfășurat noi bătălii și lupte crâncene, cu zeci și sute de atacuri și contraatacuri. Prima mare bătălie s-a desfășurat în perioada 22 iulie–1 august pe frontul de la Mărăști, unde s-au remarcat unitățile militare ale Armatei a 2-a, comandată de generalul Alexandru Averescu.

Au rămas memorabile luptele pentru cucerirea dealului Mărăști sau a pozițiilor inamice de pe dealurile Cotu Roșca și Teiuș și cele pentru cucerirea satului Mărăști și a obiectivelor militare de pe înălțimile Poiana Încărcătoarea și Fântâna Puturoasa. Iată cum descrie începutul bătăliei de pe acest front istoricul militar Florin Tucă:

„În grupuri compacte, cu o hotărâre de nezdruccinat, ostașii români s-au avântat în asaltul dealului Mărăști. Frontal au atacat militarii Brigăzii 6, din Divizia 3; la stânga au înaintat ostașii din Brigada 6, din aceeași mare unitate, pe axul Mărăști – dealul Mănăstioara au înaintat militarii Brigăzii 12, din Divizia 6, având ca obiectiv culmea Încărcătoarea și dealul Fântâna Puturoasă. Liniile germane, scăpate de iadul bombardamentului de artilerie, se animă. Dau glas de tunet bateriilor, bufnesc înfundat aruncătoarele, tremură pe note sălbătice mitralierele, răpăie îndârjit carabinele, apoi explodează des grenadele. În întâmpinarea asaltatorilor vin, ca potopul, oțelul și plum-

bul. Țândări de metal încins mușcă în carne vie. Plutoane și companii întregi sunt făcute una cu pământul, dar nici un ostaș de-al nostru nu dă înapoi. Niciunul! Soldații Regimentului 2 vânători – urmașii bravilor cuceritori ai Griviței de la 1877 – se avântă prin spărturile făcute de artilerie în rețelele de sârmă ghimpată și ajung la tranșeele dușmane, unde iscă o înclăstare cumplită. La dreapta se reped vulturește argeșenii din regimentul 4. Înaintașii lor se bătuseră cu bravură la Rahova în 1877. Nu puteau fi mai prejos decât ei. Nemții care se apără în prima tranșee nu mai au timp nici să tragă, nici să fugă. Sunt nevoiți să primească lupta corp la corp, din care puțini au scăpat. Lângă argeșeni, apar gorjenii din Regimentul 18. Ei atacă în iureș înălțimile cu cotele 536 și 575. În fața lor se află rețele de sârmă ghimpată pe mai multe rânduri de pari, pe care obuzele nu le putuseră spulbera. Trebuie să-și deschidă singuri breșe. Nu stau mult pe gânduri. Orice pauză le putea fi fatală. Ca atare, din mâinile lor zboară primele grenade. Exploziile doboară parii, rup sârma ghimpată și gata spărtura. Gorjenii trec în fugă prin breșe. Luați la ochi, cad mulțimi de feciori ai României. Mitralierele inamicului nu tac o clipă. Latră de zor. Sfidându-le parcă seceratul, ostașii noștri țâșnesc înainte, mânați de o voință de neînfrânt. Cei care n-au fost găsiți de grenade și schije, reușesc să pătrundă în prima tranșee. Se angajează și ei în apriga luptă corp la corp. Când dau cu baioneta sau cu patul armei în vrăjmaș, icnesc ca la spartul butucilor. Prind parcă mai multă forță.

În timp ce în tranșee se încrucișează baionetele, două companii din

Regimentul 22 Dâmbovița simulează un atac de front, iar două batalioane din aceeași unitate execută o manevră învâluitoare. Românii au o artă anume în folosirea unor astfel de manevre ingenioase. Și astfel, trupele dușmanului sunt lovite acum concomitent din trei direcții: din față, de flanc și din spate. Dar inamicul se apără ferm, profitând din plin de avantajul terenului. Lupta se îndârjește, crește în intensitate, devine o înfruntare cutremurătoare în care atacator și atacat acționează după deviza „care pe care”. Un soldat de-al nostru doboară un vrăjmaș. N-apucă să facă un pas și este și el culcat la pământ. Înainte de a muri mai are tăria morală și puterea de a trimite un glonț în rândurile celor ce i-au cotropit plaiurile. În tranșee lupta este la fel de fierbinte. Încleștați de gât, oamenii își simt răsuflarea caldă. Cei din primele rânduri de atac, aproape epuizați de urcușuri și de trudă, sunt gata să se oprească. Dar vin din spatele lor alții și alții și, luați de elanul lor prind parcă puteri noi și pășesc mai departe. Tranșee după tranșee este

curățată de inamic. În fruntea subunităților românești se află ofițerii și subofițerii, însuflețind trupa, ca înaintașii lor la 1877. Iată-l de pildă pe căpitanul Ion Coravu. E ca argintul viu. Acum îl vedem la plutonul 1, pentru ca după câteva minute să ajungă tocmai la plutonul 3. Pe timpul atacului a mănuit și pușcă și mitralieră, a aruncat grenaada, bătându-se cot la cot cu soldații. La fel au acționat căpitanul Florea Banu, sublocotenentul Gheorghe Popescu și câți alții. Au atacat în fruntea plutonelor, a companiilor, a batalionelor și chiar a regimentelor. I-au urmat cu credință, într-o uimitoare uitare de sine, soldații, truditorii din totdeauna ai acestui pământ care este plin de sudoarea și de sângele lor (...).

Aceste asalturi vijelioase n-au putut fi oprite de nimeni. Și astfel, către ora 6 și 30 de minute, localitatea Mărăști trecu în mâinile românilor (...).

La fel de crâncenă și totodată eroică a fost și bătălia de pe frontul Mărășești, desfășurată între 6-19 august 1917, unde s-au evidențiat trupele Armatei 1, comandată de generalii

Constantin Cristescu și Eremia Grigorescu. Dintre numeroasele unități militare care s-au remarcat în înțeleștările de pe acest front, ne oprim asupra atacului inițiat de Regimentul 32 Mircea, descris astfel de Virgiliu Serdaru: „Deodată un ordin scurt... Un freamăt de bucurie înăbușită... Regimentele bavareze din apropiere se mișcau și ele ca pentru atac... O clipă de liniște, în care inimile băteau să spargă piepturile... și deodată căștile nemțești apar deasupra tranșeeilor. Era al zecelea atac! Dar niciun zgomot... Nemții înaintară în rânduri... Ochii lor noștri scilipeau, ieșiți din orbite... Deodată un fluierat prelung... și, ca înțeleși, ostașii își lepădară hainele și toată armătura și scoțând un ura! formidabil se repeziră la atac în cămăși... Peste o mie de oameni repezindu-se la atac cu pieptul desfăcut în fața morții. Sfidând gloanțele și mitralierele ce începuseră să șuiere... Fu un moment de stupoare!... Și apoi capetele începură să plesnească, baionetele începură să sticlească în mânăuire, ca fulgerele, se auzi strigând de zeci de ori: Kaput! Kaput! Și nemții, în genunchi, implorau mila... Într-un loc unul se rugă plângând... Într-altă parte alții încremeniseră de groază, cu mințile pierdute... Și oamenii aceia înarmați până-n dinți o luară la goană... fugiră ca în fața unei arătări de basm, speriați de simplii țărani români, care n-aveau ca pavăză decât cămășile românești de cânepă, dar aveau ceea ce armata împărătească nu avea: aveau sufletul, aveau în fața ochilor vatra părintească și Ardealul... Mergeau drept înainte... Cu capetele goale, cu cămășile desfăcute, cu mâinile înțelestate pe arme, cu ochii ațintiți asupra dușmanului mergeau drept în-

inte, fără să le pese de moarte... Nici focul năprasnic ce începu să se reverse asupra lor nu-i opri, nici mitralierele ce trăncăneau lugubru... Nimic...

În bătălia soarelui strălucitor de vară, cu fețele luminate, cu razele în părul aureolat, ostașii Prahovei păreau niște frumoși cavaleri medievali, care nu cunosc împotrivirea... Rândurile se răreau, feții-frumoși erau mai puțini, dar, atâția cât rămăseseră, fugăreau pe dușman dincolo de liniile sale. Il fugăreau încununați de gloria de a se vedea unul pe altul eroi...

Trecuse de miezul zilei... Soarele ardea ca o gură de cuptor și obuzele dușmane cădeau ca ploaia, sfredelind pământul și făcându-l să țâșnească în mii de părți ca fântânile arteziene... Iar iarba arsă de explozii și de gazele asfixiante nu se mai vedea de cadavrele bavarezilor răpuși în luptă... Din eroicul Regiment 32 Mircea rămăseseră puțini ca să povestească măreția luptei... Toți ofițerii pieriseră afară de unul, care întreat mai în urmă ce impresie i-a făcut lupta, a răspuns calm și cu vorba cumpănită de muntean:

— Cei mai mulți nemți au murit de spaimă... decât de armă...”

La fel s-au desfășurat acțiunile militare și în „Bătălia de la Oituz” (8-28 august 1917), unde s-au acoperit de glorie unitățile militare ale aceleiași Armate a 2-a, comandată de generalul Alexandru Averescu. Atacul declanșat de români asupra Cireșoaiei (12 august) a fost extraordinar. „Vânătorii de munte – relatează un contemporan – trec ca vârtejul printre rândurile dușmanilor, le împrăștie și le spulberă, fără să le dea măcar timp să se împotrivescă (...). Mereu înainte, neobosiți, parcă n-ar fi fost după patru

zile de neîntrerupte marșuri, vânătorii urmăresc pe dușmanul care fuge acum, surprins și cuprins de panică în fața acestei năvale”.

Au urmat contraofensiva română de la 13 august, „Marele atac de la 19 august” și, în sfârșit, „Bătălia de la Coșna” (20 – 22 august), „ultim ecou al marii bătălii de la Oituz” cu care „se stinge definitiv (...) nădejdea străpunerii frontului românesc din Munții Oituzului și a cuceririi Văii Trotușului”.

În memoria zecilor de mii de militari morți în campaniile desfășurate în anii 1916-1917, în perioada interbelică, și după aceea, au fost ridicate numeroase monumente. La București au fost construite „Arcul de triumf”, „Statuia infanteristului” și o serie de monumente dedicate eroilor companiei a II-a sanitară, geniului,

eroilor C.F.R., eroilor din Primul Război Mondial și aviatorilor. Tot în Capitală au fost construite „Monumentul Avântul țării”, „Monumentul Eroilor Sanitari” și „Monumentul Ultimului Străjer al Capitalei”. La Brașov au fost construite două monumente și un mausoleu. La Cluj a fost realizat un însemn memorial „în formă de troiță”, iar la Iași două monumente: unul dedicat militarilor eroi din Divizia 2 cavalerie, care s-au remarcat în lupta de la Prunaru, iar al doilea, eroilor din Regimentul 7 roșiori Cuza Vodă.

La Mărășești a fost construit un mausoleu „după proiectul arhitectului Pandele Șerbănescu”, care „se întindea pe o suprafață de 1.000 m²”.

„În interiorul mausoleului, la subsol, se află osuarul ostașilor și građilor, criptele ofițerilor români căzuți pe câmpul de luptă”, „sarcofagul mare-

șalului Alexandru Averescu”, „criptele generalilor Arthur Văitoianu și Alexandru Mărgineanu”, „și un muzeu în care se păstrează trofee militare, hărți, documente, fotografii (...)”.

Un alt mausoleu, „din beton armat, placat cu blocuri de andezit de Deva”, a fost construit la Mărășești între anii 1923-1938, „după planurile arhitecților George Costinel și Constantin Pomponiu”. Mausoleul (30 m înălțime, 40 m diametru) este de formă circulară și are la parter „criptele care adăpostesc osemintele a 6.000 de soldați și ofițeri români (...)”, morți în încleștările teribile de pe frontul Mărășești. În centru se află „sarcofagul generalului Eremia Grigorescu”, mort în anul 1919.

Un alt monument a fost realizat la Oituz de către sculptorul Vasile Ionescu-Varo (1942), în memoria celor 2566 de militari uciși pe acest front.

Alte monumente au fost ridicate la Botoșani (1117 morți) – jud. Botoșani, Constanța (552 morți) – jud. Constanța, Slănic Moldova (1600 morți) – jud. Bacău, Dragoslavele (94 morți) și Rucăr (214 morți) – jud. Argeș, Mizil (1135 morți) și Pogoanele (228 morți) – jud. Buzău, Prunaru (aproape 200 morți) și Roșiorii de Vede (363 morți) – jud. Teleorman, Soveja (2000 morți) și Vidra (1414 morți) – jud. Vrancea, Tecuci (972 morți) și Tg. Bujor (150 morți) – jud. Galați, Băilești (300 morți), Calafat (172 morți) și Plenița (400 morți) – jud. Dolj, Olteni (93 morți), Puchenii Moșteni (197 morți), Telega (178 morți), Urlați (154 morți), Ungureni

(93 morți) și Slănic (203 morți) – jud. Prahova.

Au mai fost realizate statui, busturi și însemne memoriale pentru generalii David Praporgescu (Turnu Măgurele), Ion Dragalina (Caransebeș, Lugoj) și Eremia Grigorescu (Slatina, Târgoviște), pentru colonelul Gheorghe Poenaru Bordea (Fundata, jud. Brașov) și locotenentii Ivan Petre Oașia (Sibiel), Alexandru Zagoriț (Ploiești), Emil Rebreanu (Palanca, jud. Bacău) și Nicolae Stoleru (Baia, jud. Suceava), pentru sublocotenentii Ecaterina Teodoroiu (Muncelu, Tg. Jiu, Caransebeș, Brăila, Slatina), Gh. Donici (Bogdana-Dej) și Gabriel Pruncu (Mărășești) și pentru caporalul Constantin Mușat (Brăila, Bușteni, Bârlad).

La nivel de țară au fost realizate peste 200 de monumente, statui, busturi și însemne memoriale, dedicate unor militari morți în războiul pentru desăvârșirea unității statale.

BIBLIOGRAFIE

Istoria militară a poporului român, vol. V, Editura Militară, București, 1988.

Kirițescu, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. I, II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

Ministerul Apărării Naționale, Marele Stat Major, Serviciul Istoric, *România în războiul mondial 1916-1919*, vol. I, Monitorul oficial și Imprimeriile Naționale, București, 1934

Tucă, Florian, *Triunghiul eroic Mărăști-Mărășești-Oituz*, Editura Junimea, Iași, 1977.

Tucă, Colonel dr. Florian, Cociu Mircea, *Monumente ale anilor de luptă și jertfă*, Editura Militară, București, 1983.

Interviu

Cultura este formativă prin însăși menirea ei

Ioan Florin TUINEA – de vorbă cu Ion LAZU

Ioan Florin Tuinea: Aventura Dv. existențială a început sub pecetea unui spațiu mirific românesc – Basarabia. Cum v-a marcat copilăria și prima adolescență această vecinătate spirituală de înaltă calitate?

Ion Lazu: M-am născut pe malul drept al Nistrului și pe tărâmul magic al limbii române – acestea sunt primele lucruri pe care le-aș spune atunci când sunt întrebat despre baștina mea (o altă exprimare basarabenească). Dintr-o familie de români cu rădăcini adânci în trecutul neamului nostru – părinții mamei mele veneau din familii cu numele Ciobanu, Bordeianu – cum nu se poate mai grăitoare în sensul acesta. Am părăsit comuna natală Cioburciu la mijlocul lunii martie 1944, cu Ordin de Evacuare emis de administrația antonesciană, care întocmise o listă cu fruntașii satului, căci frontul se apropia – și era deja știut care vor fi primele victime la venirea sovieticilor, căci exista precedentul Cedării din 28 iunie 1940; în acel caz, (satul nostru fiind ocupat peste noapte, încât absolut nimeni nu s-a putut refugia), tatăl meu a fost recuperat din convoiul deportaților de către noul primar, care a insistat pe lângă autoritățile rusești că, pentru cooperativa sătească, are nevoie expresă de numitul

Grigore Lazu, fără de care nu se va putea descurca.

În momentul refugiului din 1944 eu nu aveam decât 4 ani și două luni, însă ceva din mine, poate o străduință recuperatorie, m-a ajutat să refac niște imagini și amintiri din acea fragedă primă copilărie: satul de pe malul fluviului, casa noastră, familia, curtea școlii de sub noi, alte imagini și senzații începătoare – imagini de mare preț și, pentru mine, cu funcție identitară, în contextul dat, și care altfel s-ar fi risipit în neantul uitării. Cândva, cu oricâte eforturi, le-am recuperat și după aceea n-am mai vrut să le pierd niciodată. Am avut la mine mica-mi colecție de imagini la purtător, dacă se poate spune asta. Și mai este ceva care musai să fie punctat aici: refugiul în sine, această rupere de baștină, părăsirea locului natal și continuarea vieții în cu totul alt context, la vreo mie de km distanță, printre străini, fie ei și tot români, este o traumă prea mare, practic fără egal într-o viață de om. Răni pe veci nevindecate, amintiri asupra cărora eu și ai mei am revenit iar și iar, ca într-o obsesie. Nu mai e cazul să adaug: toate micile și mai marile nemulțumiri ale vieții, chiar și cele inevitabile, indiferent de locul unde te-ai afla, capătă în sufletul refugiului o conotație

anume, se transformă în frustrări venind toate dinspre motivul refugiului. Nu neapărat ca o răstălmăcire, spun acum, ci ca o potențare a nedreptăților vieții. O parte din aceste adevăruri și oprimări sufletești fac obiectul romanului meu *Veneticii*, aflat acum la a patra ediție – și pentru care am primit Premiul Opera Omnia, 2014.

I.F.T.: Există uneori impresiuni de istorie literară în ceea ce privește debutul unui scriitor. Dv. ce ne puteți preciza în acest sens?

I.L.: Da, debutul scriitorului, vocalizele necesare pentru a-și dreg glasul (pe hârtie)... În ce mă privește, a fost vorba de un debut mai amânat, prin comparație cu al colegilor de generație. Sunt mai multe explicații, de fapt un context care a gestionat amânarea afirmării mele ca scriitor. Poate cel mai important ar fi chiar tipul meu de personalitate, firea mea introvertită, poate o autoexigență anume, ceva plasat între neîncrederea în propriile forțe și puterea de a aștepta ca lucrurile să se limpezească în mod firesc (și favorabil). Era deci în primul rând dorința de a-mi cunoaște disponibilitățile, mai înainte de a mă prinde în competiția cu ceilalți.

I.F.T.: Orice om, se apune, are un Destin. Uneori se întâmplă ca acesta să nu poată fi urmat datorită conjuncturilor (sociale, familiale, economice etc.) Aici intervine opțiunea. Ce rol a jucat (joacă) aceasta în viața Dv.? Vă pun această întrebare pentru că, deși Dv. erați răscolit de „morbul” literaturii, ați optat pentru o pregătire în domeniul geologiei.

I. L.: În fapt, opțiunea mea la terminarea liceului a fost nu neapărat

geologia, ci o viață în mijlocul naturii, în mod expres la munte, care mi se păruse raiul pe pământ. Am mai explicat asta, în *Himera literaturii*, 2007: în vacanța clasei a IX-a, directorul de atunci, dl Gh. Ungureanu, care îmi era și profesor de română, m-a inclus într-un grup care a mers în tabără în zona Iezer-Păpușa din Făgăraș. Mă remarcasem la orele de literatură, asta ar fi o posibilă explicație a selectării mele; confirmată de faptul că la focul de tabără din final am fost rugat să citesc un text despre vacanța noastră la munte. Succes îndoielnic, mi s-a părut, căci eram emoționat de prezența unor colegi de la liceul de fete; și citisem cu dificultăți, la lumina focului de tabără. În schimb, trăirile mele la nivelul golului alpin, cu creasta Făgărașilor sub priviri, fuseseră fără egal. Nu mi-a mai trebuit nimic altceva ca să optez pentru geologie, despre care în realitate nu știam nimic precis. Și cum să fi aflat, în cei trei ani de liceu de tip sovietic (nici nu se mai numea liceu, ci Școala medie), în care nu am învățat Geografia României, ci pe a URSS, nici Istoria României, ci Cursul scurt de istorie a PC(b)US, nu Zoologia, ci Bazele Darwinismului?! Este strictul adevăr – dar cine își mai aduce aminte?

I.F.T.: Bănuiesc că ați făcut un lung „antrenament” al scrisului. Care sunt primele dv. încercări literare?

I.L.: Primele încercări literare au fost după terminarea facultății (pe cele din liceu și din studenție nici nu le iau în calcul: epigrame, șarje amicale, poezii ocazionale, ori compuneri precum cea de la Cabana Voina-Făgăraș, sau o lucrare tematică pe care după ani de zile am zărit-o într-o vitrină a

liceului...). Am trimis câte o poezie sau două la Luceafărul și la Gazeta literară, la revenirea din prima mea campanie, 1961 - erau pe atunci singurele reviste de profil - și am primit bune încurajări de la Mihai Dragomir și de la Geo Dumitrescu, renumiții deținători ai respectivelor rubrici, spre care se îndreptau toate speranțele și disperările aspiranților la Muze. Mi s-au reprodus poeziile cu pricina. Erau ca și publicate, însă la Poșta redacției... Am considerat că e de bun augur și am perseverat, în stilul meu: scriind și amânând. Iar la sfârșitul anului 1964 am debutat cu două poezii în nou-apăruta revistă Ateneu, de la Bacău. Și a început o mai lungă colaborare cu echipa de la Ateneu, unde îmi erau favorabili scriitorii Radu Cârneli, G. Bălăiță, Ovidiu Genaru, Sergiu Adam, și unde i-am cunoscut pe alți câțiva actanți precum Ioanid Romanescu, Horia Gane, Constantin Călin, Calistrat Costin.

I.F.T.: Prima carte înseamnă prima victorie decisivă pentru cel care are aplecare pentru scris. Care a fost drumul Dv. până la debutul editorial?

I.L.: Lucram ca geolog în Subcarpații Moldovei, din Bucovina până în Vrancea. Am continuat colaborarea la Ateneu în anii următori, poate am trimis și pe la alte reviste din țară; m-au publicat și revistele bucureștene. Pot să spun că în acei ani eu ca poet în pragul debutului editorial mă grăbeam și nu prea; am depus un manuscris la Editura Eminescu, prin 1966, dar acolo era înghesuială mare, zeci de poeți la debut sau deja cu 2-3 volume publicate, dornici de afirmare, mereu grăbiți să ocupe prim-planul

vieții literare. Nu mai dau numele lor, îi cunoșteam pe mulți dintre ei, căci participam la Cenaclul „Nicolae Labiș”, unde se lansau săptămânal mari poeți: Ion Gheorghe, Păunescu, Alexandru, Pituț, Mălăncioiu, Melinescu, Buzea și mulți-mulți alții.

În așteptarea de care aminteam, căci geologia relativizează lucrurile, continuând să scriu poezii și să particip la cenaclul Labiș, în perioadele când mă aflam în Capitală, m-am încercat și în proza scurtă, la îndemnul lui George Bălăiță, redactorul meu de la Ateneu. Mi-a publicat 2-3 texte și așa se face că în anul 1968, într-o campanie în depresiunea Bihor, departe de familie și de toți, am scris un număr de proze și la revenirea în București am depus la aceeași editură un volum; acesta a fost bine primit în redacție și chiar a apărut, în 1970: *Ningea în ochii ei albaștri*. Rămânând ca poeziile să-mi apară la anul. Nu au apărut decât după 13 ani... Iar în 1971, tot la Eminescu, mi-a apărut al doilea volum de proză, scris în siajul primului: *Despre vii, numai bine*. Mă consideram poet, toată lumea mă lua de poet, iar mie îmi apăruseră două volume de proză! Nu mai spun că la finele lui 1970 obținusem marele premiu la primul (și singurul) concurs pentru subiecte de film, cu *Vestea*. Un film care nu s-a făcut niciodată. În anii și deceniile ce au urmat, am mai prezentat câteva scenarii la Casele de Film, erau vreo patru, tot cu amânări, tot fără finalizare. Dar pentru că nu ardeam de nerăbdare să obțin succesul, ci doar scrâșneam din dinți și mergeam mai departe, aceste scenarii respinse mi-au folosit la scrierea unor romane, care și ele au apărut abia după vreun

deceniu sau și mai târziu. Acest decalaj aprig între momentul scrierii și cel al publicării a funcționat mereu în cariera mea literară...

Ce se întâmplase, de fapt, un lucru pe care nu aveam de unde să-l știu. La apariția romanului *Despre vii...*, s-a vorbit foarte elogios, la Europa liberă, pe tema: „iată cum stau lucrurile în România, nu așa cum vreți voi să le prezentați!” Nu ascultam postul respectiv, nu am știut de laudele lor care mi-au cășunat cel mai mare rău posibil. Căci am fost trecut pe o listă neagră și toate redacțiile mă primeau cu refuz, cu amânări nesfârșite, totuși fără să-mi spună care era motivul real al nepublicării.

Și de-abia în 1979, la Cartea românească, cu ajutorul nesperat al lui Mircea Ciobanu mi-a apărut volumul *Blana de viezure*. Tot la Cartea românească mi-au apărut și următoarele romane. *Rămășagul*, 1982 și *Capcana de piatră*, 1987. Poeziile îmi apăruseră și ele, în 1981, desigur doar o parte din ele: *Muzeul Poetului*. Așa se face că la nivelul lui Decembrie 1989, deci în 20 de ani de la debutul editorial, reușisem să public, oricât ar părea de ciudat, un număr de 8 cărți. Mă minunez eu însumi, uneori. Dar se vede treaba, ce nu reușește omul, reușește răbdarea lui.

I.F.T.: Se vorbește despre mentori – discipoli (epigoni). Ce personalități v-au marcat calea literară?

I.L.: Nu poate fi vorba de mentori, în ce mă privește, din păcate; spun asta cu oarecare îndoială, ca în orice domeniu delicat, unde nu înțelegi bine nici ce se întâmplă cu adevărat, cu atât mai puțin ce s-ar fi putut întâmpla dacă s-ar fi ivit un factor stimulator, în cazul

acesta un mentor. La școala Ionașcu l-am avut bun profesor de română pe D. Călniceanu, care mă aprecia îndestul. Idem, la liceu, cu dl Ungureanu și cu dna prof. Maria Ungureanu. Dar nu mai mult. Nu am avut discuții în particular cu acești respectabili dascăli, nu am primit îndrumări etc. Și vreau să spun cu obidă că am făcut liceul într-o vreme neprielnică emulației, așa că nu am participat la vreun cenaclu literar, la alte forme de manifestare literară, de vor fi fost, în Slatina. Foarte trist. Desigur, citeam tot ce se putea citi pe atunci, fără alegere, fără îndrumare, ca să nu mai spun că, în anii 50, dirijismul cultural era la cote criminale; biblioteca liceului era sigilată, de nu știu când... Nici în anii studenției n-am participat la cenecluri literare; dar de data asta aveam librăriile, bibliotecile, revistele literare, câte și cum apăreau pe-atunci. Și am avut norocul să-i zăresc pe stradă pe Cezar Petrescu, pe Sadoveanu, pe Ion Barbu, iar pe Păstorul în aula de la Drept, conferențiind despre Topârceanu. Apoi pe G. Călinescu, la Ateneu, pe catafalc, la fel pe Tudor Arghezi. Nu am uitat acele momente.

I.F.T.: Mai este nevoie astăzi de o atitudine civică a literaturii?

I.L.: Răspuns subînțeles: Da, mai este nevoie de atitudine civică, nu numai în literatură, ci în toate formele de cultură. Cultura este formativă, prin însăși menirea ei, în orice etapă a evoluției sale, de la începuturi și mereu, în continuare. Generația de azi și de mâine se formează într-un mediu cultural care depinde nu doar de produsele culturale ale momentului, ci și de moștenirea pe care au edificat-o antece-

sorii. Acestea toate se regăsesc în mesajul umanist, pozitiv, constructiv al culturii unei națiuni. Din păcate, evoluăm spre supra-producție, spre o societate consumistă, unde precumpănește publicitatea, fapt care duce la scăderea nivelului cultural general. Nu spun mai mult, însă îngrijorarea noastră e la cote maxime.

I.F.T.: Care este raportul dintre cetățean (cititor) și scriitor? Dintre scriitor și autoritate?

I.L.: Aceste raporturi, cum le numiți, s-au disipat sau poate s-au abstractizat cumva. În prim-plan s-au instalat mijloacele de comunicare în masă; televiziunea, internetul, ele ocupă atenția cetățeanului, a fostului nostru cititor. Cu autoritatea ca atare s-au întrerupt toate legăturile, inclusiv susținerea financiară. Uniunea Scriitorilor, care pe vremuri avusese o substanțială susținere din partea statului comunist, care își răsplătea condeierii „angajați” pe linie, iar celor nealiniați le dădea drepturile de autor (nu aduc vorba de cei vreo 400 de scriitori care au făcut detenție politică! Unul dintre Proiectele mele culturale, asumate de Uniune se numește: Memorialul scriitorilor români încercerați sub regimul comunist, aprobat în 2008 și aflat de atunci în suspensie...)

I.F.T.: Au trecut, iată, aproape două decenii din mileniul trei. Ne aflăm deja în epoca post-informațională. Ce rol mai are literatura în general acum, literatura română în special?

I.L.: Cu numai 2-3 decenii în urmă, cartea reprezenta un mijloc foarte important de comunicare a mesajelor personalizate. Cartea unui autor de oarecare prestigiu, (cucerit prin cărțile

deja publicate, trase în tiraje de masă, deci în mii și sute de mii de exemplare, în cazul României), apărea în librării și pe toate tarabele, ajungea în absolut toate bibliotecile orășenești, comunale, școlare etc.; luai cartea, o citeai în tihnă, te pătrundeai de frumusețea artei, de mesajul ei umanist. Acest privilegiu a dispărut, fără urmă și fără întoarcere, din păcate. Cărțile unor autori importanți apar acum în tiraje de câteva sute de exemplare; ele nu sunt de găsit în librării, care și ele sunt pe cale de dispariție; cărțile noi nu se citesc, nu se referă despre ele, trec absolut neobservate, mesaje lansate în pustiu... Putem să ne prefacem că nu vedem aceste lucruri? Despre ce influențare a cetățeanului mai poate fi vorba, când cartea nu mai are nicio șansă să ajungă în mâinile cititorului, care poate nici nu și-o mai dorește, iar de-ar avea-o în față, printr-o minune, ar împinge-o deoparte, cu ochii pe sticlă, cu o mână pe mobil, cu cealaltă pe tabletă? Poate în ideea că o carte poate să mai aștepte... Da, cartea are această putere: să aștepte. Cu precizarea: pe alții...

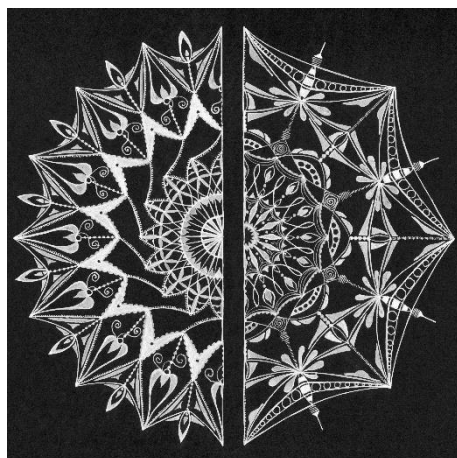
I.F.T.: Sunteți, încă, bănuiesc, un mare iubitor de parfum de carte proaspătă. Ce ne pregătiți în acest sens, stimate Domnule Ion Lazu?

I.L.: Poate s-a înțeles acest lucru simplu, sau măcar el este de bănuț, din cele ce am spus până aici: că în cazul meu anume, scrierea unor poezii, a unor romane, a cărților de eseuri și de memorialistică (inclusiv apariția unor albume de artă fotografică) nu reprezintă încercări disperate de a ajunge la faimă, la glorie etc.; m-a ocolit ambiția de a-mi face un nume de neevitat în

literatura română. Știu prea bine ce înseamnă și gloria momentului, dar și uitarea care șterge totul în urmă. Erele geologice vin de foarte departe și merg înainte, cu sau fără noi... Literatura mea a fost și este în continuare mai ales o modalitate de a mă dumiri eu însumi în legătură cu misterele firii umane îndeobște, în care caz persoana mea nu reprezintă decât terenul unde îmi exercit cercetările, tatonările, întrebările. Mă interesează misterul firii umane, în general, acest miracol pe care l-am admirat din toate puterile. (Alții nu scriu decât despre mizeria ființei umane. Or, „eu sunt de cealaltă parte”, cum sună un vers al meu, din tinerețe.). Sunt multe alte mistere pe care aș fi vrut să le descifrez, cel al cosmosului, al materiei, iar mai cu deosebire cel al oricărei ființe însuflețite de viață. Poți spune că știi și înțelegi ce se întâmplă cu peștii, cu păsările, cu viețuitoarele pădurii, cu insectele fără nume și număr? Am hălăduit vreme de patru decenii pe dealurile, prin munții și pădurile țării și nu m-am săturat să privesc cu o mie de ochi în jurul meu. De m-aș fi întâlnit cu

vreo fiară spăimoasă a pădurilor noastre, nu cu groază aș fi privit-o, ci cu imensă curiozitate. Numai că fiarele pădurii îl simt de la mari depărtări pe om și se feresc din calea lui...

Ce pregătesc, ce cărți am în proiect? Poate ar fi mai potrivit să evit această întrebare. Pentru simplul motiv că răspunsul ar putea să pară nerealist, de nu chiar neverosimil. Totuși, pe site-ul Uniunii Scriitorilor sunt postate linkurile a vreo 5 proiecte culturale ale subsemnatului. Vă veți dumiri singur dacă sunteți curios. Și am finalizat un număr de 4-5 volume memorialistice, care ar putea să apară în următorii ani, după împrejurări, după puterile financiare ale familiei, cum altfel? Iar în rest, țin câteva rubrici culturale pe blogul meu de scriitor și fac acest lucru zi de zi, fără o singură întrerupere, de vreo 7 ani, deja. Printre altele, din această stăruință a mea a rezultat Calendarul scriitorilor români, 3 volume, cca 2000 pagini, format academic. Despre Proiectele mele culturale am amintit, nu mai insist.

Meridiane

Arta stradală flamandă

Marian GANEA

Nu știu cum să încep acest material, mă tot foiesc de colo-colo, caut motive să amân, ba mă joc cu Max, ba pun muzică interpretată de tenori celebri, ba caut prin frigider ceva rece. În fine, ca să nu mă fac de râs față de domnul profesor Voinescu, trebuie să-mi iau inima-n dinți și să scriu ceva despre „Belgia cultural-artistică”. Pentru că eu n-am venit în această țară trimis de ICR, ci ca muncitor pe șantierele Flandrei, sunt prea puțin îndreptățit să-mi dau cu părerea, doct, despre ce se întâmplă în viața subțire a elitelor de aici. Dar pot, i-am răspuns dlui Voinescu, să spun ceva despre ceea ce se întâmplă la un nivel mai de jos, acolo unde poporul de turiști și de simpli cetățeni autohtoni face audiență trupelor ce se manifestă pe stradă, unde monumente mai simple sau mai elaborate umplu spațiul public cu idei care mai de care mai direct exprimate sau mai subtil-inventive, dar întotdeauna prietenoase, unde festivaluri trăsnite adună lume de toată mâna într-o dezlănțuire paroxistică de culori și costume fistichii. Despre toate acestea mai că m-aș încumeta, domnule profesor! Hai, fie, mi-a răspuns! Ei, abia de aici încolo au început frământările. Cum să îmbin experiențele punctuale din zona flamandă a Belgiei, legate de arta stradală, în așa fel încât să reușesc ceva inteligibil? Ce poze să aleg din arhivă

pentru a ilustra un „tot” coerent? Că eu aveam liber doar două-trei ore dintr-o zi de lucru, când făceam cumpărături la supermarket, iar în weekend găteam. Și m-am gândit că fotografiile alea ar putea fi șansa mea de a broda un text pe lângă ele. Ca preambul, să încep cu chestiile clasice, curățenia pe spațiul public, civilizația persoanelor pe stradă, dezvoltarea biciclistului, respectul șoferilor pentru reguli scrise și nescrise etc. Ah! să nu uit, poliția își face treaba foarte discret și eficient, adică nu se bagă în seamă pentru toate prostiile și nu tratează diferențiat cetățenii. Că tot începusem să vă spun de carnavalurile ce se țin aproape de intrarea în Postul Mare, eu am fost martor oarecum amuzat al celui din Aalst, o adevărată nebunie colectivă ce lovește ca o furtună blândul oraș flamand.

Zeci, chiar sute de echipe fac combinații de costume dintre cele mai trăsnite, încalecă pe care alegorice în

haine ciudate, răcnesc, dansează, aruncă bomboane spre publicul spectator. Timp de trei zile, străzile sunt invadate de personaje din povești de groază, n-ai loc să te deplasezi decât cu încetinitorul, oamenii își iau liber de la muncă și băntuie din bar în bar, fac beții la grămadă din care se trezesc spre dimineață înfrigurați, merg acasă să se culce, apoi revin cu forțe noi după-amiază. Ce ar fi de remarcat în cele trei zile de sărbătoare: toți se distrează fără rezerve, fiecare râde, bea bere, vorbește singur sau cu piticii imaginari, aruncă confetti și doze de bere unde-i tună (chestie de neimaginat în zilele obișnuite). Un zgomot asurzitor de tobe, motoare și strigăte în megafoane dă măsura întreagă a carnavalului, plus o mizerie răspândită generos peste tot. Ah, dar nu durează dezmățul peste zilele stabilite! În cea de-a patra zi e iarăși curățenie lună, cetățenii se duc la muncă și copiii la școli, carele alegorice merg în garaje pînă anul viitor.

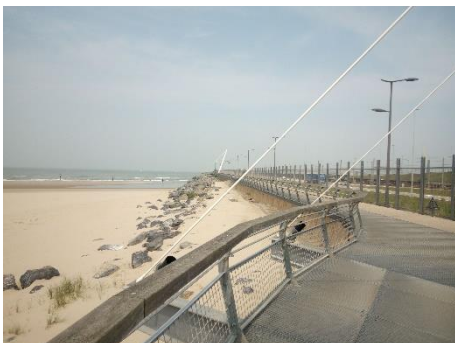
Aș putea spune câte ceva și despre forfoteala de weekend în Bruxelles, îndeosebi în centrul supraaglomerat cu turiști, localnici veniți să se relaxeze și alți gură-cască ce-și fac selfiuri cu monumente sau prieteni. Și acolo am găsit, pe lângă statuile oficiale ale regelui Albert călare sau pedestru pe platouri vaste, diverse sculpturi ghidușe cu simbolistică popular-satirică, ascunse după colțul unui magazin de cartier. Poți vedea câțiva oameni mergând încolonați, legați unul de altul cu un lanț gros, mânați ostentativ de un polițist cu baston, apoi să constăți, după ce au trezit curiozitatea plimbăreților prin zonă, că-s membrii unei formații foarte bune de country-jazz. Lasă o valijoară

în față, cântă cu foc și cine vrea depune un euro, cine nu, nu, dar toată asistența se simte bine. Mai încolo, fac pe artiștii niște tineri care-l imită pe Ed Sheeran, nu așteaptă atât mărunțiș, cât aplauze. La doi pași de ei, o tânără drogată stă tolănită pe asfalt și râde singură, cere o țigară amicului meu, apoi și un foc, revenim peste vreo oră, dormea profund, mai încolo, câțiva tarabagii vindeau fructe, cireșele erau 25 de euro kilogramul (!!!). În altă intersecție, niște contorsioniști se așază în poziții imposibile, alți artiști fac percuție pe cele mai neobișnuite instrumente, tigăi, sticle, calorifere, se adună lumea ca la urs.

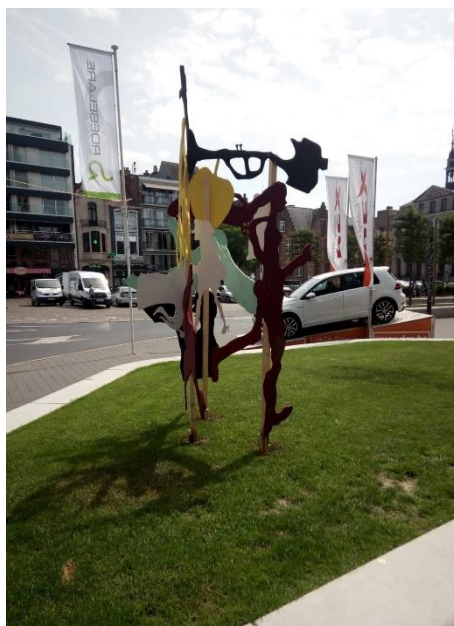
Lăsăm Bruxelles pentru Zeebrugge, apoi Knokke-Heist, lângă Marea Nordului, unde-s plaje largi, curate, străzi aproape pustii. Lângă gara din Zeebrugge, puțin circulată, își adună câteva măsuțe băbuțele din cartier și stau la cafele. În Knokke, aproape toate blocurile dinspre mare au la parter galerii cu sculpturi și tablouri. În față

unora sunt „plantate” opere de artă stradală, de pildă un cal alb din plastic lucios în mărime naturală. Nici nu vreau să mă gândesc cum ar fi arătat armăsarul ăla după o săptămână în Galațiul meu.

Ajungem la Roeselare, oraș măricel din vestul Flandrei, peste 60 de mii de locuitori (plus vreo 7-8 mii români, dacă nu chiar 10, zic unii). N-aș putea spune că e ceva ostentativ în stilul clădirilor din oraș, poate doar bisericile ce aruncă spre cer turle ascuțite foarte înalte. Am pozat un impozant Crist răstignit pe cruce, apoi, într-un părculeț, statuia pitică a comicalui roeselarian Juul Plastiek (Roger Slosse), care cam aduce, după nasul impresionant, cu al nostru Constantin Tănase. Lângă zidul bisericii Sint-Michielskerk, în care se odihnesc un erou local, Jan van Kleef și soția sa Johanna van Lich-

tervelde, se află un bust al compozitorului și dirijorului Adriaen Villaert, născut în Roeselare la 1490 și trecut la cele veșnice în Veneția (1562). Cîteva zeci de metri mai sus, alte monumente urbane relativ simple și, așa cum am mai spus, prietenoase cu trecătorii, cam în fiecare intersecție e la fel. Peste tot e curățenie, oamenii nu vorbesc cu voce tare, nu înjură, sunt amabili și zâmbitori. Mii de români muncesc și locuiesc în acest oraș flamand și în împrejurimi, ceea ce spune ceva pozitiv despre noi. Sau nu?

Poezie

Violeta PINTEA

plânge-mă mamă
 plânge-mă tată
 sunt vie și sunt vătămată
 plânge-mă ploaie plânge-mă vânt
 sunt moartă și sunt pe pământ
 plânge-mă drum neumblat și străin
 sunt fir de pelin sunt fir de pelin
 plânge-mă îngere săgetat pe nedrept
 sunt lună și soare
 la mine în piept
 lasă-mi un mâine neatins pe pervaz
 din astăzi să plec
 fără să-mi iau bun-rămas...

nu vă mai amăgiți
 dragostea este un război cu răni și răniți
 o linie întâi permanentă
 dezertorii sunt condamnați la uitare trimiși acasă
 în plicuri netimbrate cu mențiunea: mutilat
 ceilalți
 vor trebui să-și facă un cuptor de pâine
 o fântână
 o pasăre cântătoare
 o noapte de-nceput
 o viață de trăit
 un măr de-mpărțit
 o oglindă în care să încărunțească
 și două lumânări
 ...și două lumânări...

în duminica asta grăbită
 nu mai întinde mamă masa
 lasă-ne așa descărnați să stăm
 viii cu viii
 morții cu morții
 de-o parte și alta a pâinii
 de-o parte și alta a apei
 de-o parte și alta a vinului
 au început să-mi crească pene de corb pe umeri
 azi beau din vinul botezului meu
 nu întinde mamă masa în ziua aceasta
 eu oricum am venit doar cât să vă spun că
 mi-e bine și poate
 că nu veți observa că
 voi fura bucata aceea de pâine
 să-mi miluiesc îngerii
 și să-i întreb
 de care parte a apei să stau...
 a viilor
 sau
 a morților...

uneori se moare parțial așa cum
 uneori doar se trăiește parțial
 respirăm cenușă între
 cele două jumătăți de cerc nici nu mai știu
 în care închisoare să rămân
 ambele sunt văruite în alb
 în mine a fost exorcizat un înger până la
 urmă oricum s-a sinucis
 mi-am grefat o fâșie din jalea lui pe ceafă
 de-aceea am insomnii
 își re trăiește moartea în visele mele
 și
 atunci prefer să scriu cu ultimele lui pene
 poeme de dragoste
 dragostea este o anticameră a morții, avem
 dreptul la douăzecișuina de iubiri
 un gram pentru fiecare
 apoi
 putem reîntregi cercul
 cu noi în mijloc
 sau
 în afara lui...

la masa aceasta au stat regi
 ne-am privit minciuna în ochi
 ne-am zâmbit indiferența și am făcut schimb de inele
 sângele nu ni l-am schimbat al meu era mult prea albastru
 minciunile mele erau mult prea adevărate
 nediluate în vinul acela mai prețios
 decât sigiliul regal
 pe podeaua aceasta au stat săraci
 ne-am privit bucuria în suflet
 am făcut schimb de dureri
 de foame
 de neputință
 de nenoroc
 de sete
 de nesomn
 de vise
 am tăiat monedele în două și le-am împărțit
 între noi
 să nu ne pierdem
 și am făcut jurământul de sânge
 apoi am mâncat din aceeași pâine...

am obosit
 de mâini fără palme
 de palme fără degete
 de atingeri fără atingere
 îngerul meu îmi tot promite o
 mare iubire
 îngerul meu e nebun și-mi dă de deochi
 a adormit așa dezgolit cu degetele înnegrite de cărbune
 îi fur atingerea îmi împletesc degetele mele cu
 degetele lui
 oftează în sufletul meu îngerească dorință
 e greu să fii înger
 am obosit
 mă întind pe podea
 și-mi scot singură deochiul din carne
 și el plânge
 lacrimi de cenușă...

Iulia Pațiu ROGVAIV

lucrurile nespuse Țes o altă aură
neviul crud se mișcă bea liniștea apei
în pumni singurătatea râului
conturul absenței proaspăt de boare
din cercuri verzi
mă paște nemărginit cu lumină
proprietarul ei aleargă
aleargă să prindă ultima cursă
calea lactee
tango și vals
într-un domino cu pașii complet desculți
un poem
un incendiu alb

nu pot opera în adevăr
dar adevărul mă operează
sunt ziua și noaptea
sunt începutul și sfârșitul
sunt vizibilul și invizibilul
și-n mine însămi există o cuprindere
o îmbrățișare
liniștea mea nu domnește
ea există
cu partea frumoasă a cărbunelui mă schițează
zbor de pe tâmplă

preț plătit pentru înțelegere
nu condamn
dar constat
vorba Ta se scurge... în jos... pe piept...
lumina cerească mă străbate
tulbură inima

performance
 trec cu râvnă prin anotimpuri neschimbătoare
 și mă întreb în cuget de ce se moare
 ce este un pumn de semințe și care-i viața
 trupul mintea inima sau fața
 și iată o ceață de copii îmi inundă verdeța
 cu candoare privesc vlăstarele crestele dimineța
 trec cu râvnă prin anotimpuri neschimbătoare
 și mă întreb în cuget de ce se moare
 cum să arăt ce simt – de ce nu scrie în abecedare
 pietrele lăcrimează strigă dar n-am hotare
 doar zbuciumul mă strânge câteodată
 caută cheia să se elibereze când cuantificată
 trec cu râvnă prin anotimpuri neschimbătoare

sunt la pământ
 jumătate în iarbă
 jumătate subpământ
 jumătate drum în cer
 și
 nu mai confund credința cu constatarea
 după cum iubirea nu este așteptare
 cum să vă spun?
 în viața asta n-am reușit
 dar după viață
 voi fi mai mult decât atât
 da
 am citit fericirile biblice și chiar sunt fericită

rămîn mister
 cuprinsă-n raza de lumină
 rămîn mister
 deși aprinzi
 lumina

dincolo de viul din natură
sângele
cedat tăcerii cedat istoriei și întâmplării
ridică suferința la cer
dincolo de bătăile inimii
ceva-ul în ceva uneori

libertatea de gândire dreptul la determinare
când speranța moare
atunci când Dumnezeu vulnerabil o ia la El
rămân cu mine
pierdută-n sine
bat câmpii cu mieii

la celebrarea primăverii
plouă cu gheața mielelor
în această lume peste drobul de miel
de altfel e prea multă lună
prea multă pocăință de sărbătoare
și ana-i zidită de cocori

știi?
inima se revarsă acolo
unde lumina răsare
atunci când soarele caută apele
mării
și nu-i mare

Ioana CÎRNEANU

DEFINIȚIA FERICIRII

Tumult încolțit,
 dans amețitor
 Zbor de fluturi
 răsfirat în timpul ce ne-atinge,
 Hohote de lumină
 ce înalță curcubeie nestingherite
 Flori ce sărută prin muguri viul soarelui,
 Aerul ce ne îmbracă
 și ne respiră împreună,
 Simfonia ta albastră, înaltă,
 puterea sacră a iubirii tale
 ce pune în mine catedrale de fericire
 Toate desăvârșite ca dar Dumnezeiesc,
 Între noi
 duioșia îmbrăcată în forța unui infinit
 de Te iubesc...

DEFINIȚIA LAICITĂȚII

Mi-am închis lacătul simțirii
 cu o cheie hermeneutică
 Și grafemele ce simbolizau infinitul
 le-am lăsat să se odihnească
 la începutul Cărții Sfinte
 Din neputința mea
 de a înțelege laicitatea sfârșitului.....

DEFINIȚIA UNEI ZILE

În fiecare dimineată
 îmi ridic diploma în profesia de a trăi,
 mă închin cu lumina ce trezește zorii,
 privesc arhitectura fragilă a unui zbor de fluture,
 de doar o zi,
 cu perplexa mirare a firului ierbii
 de a descoperi cobaltul cerului,

apoi soarele se așază în capul mesei
 și reflexia lui privește în interiorul meu
 ca o oglindă,
 un surâs înlăcrimat,
 o rană amuțită,
 un sărut nedat,
 clipele ofilite se prefiră în înserare,
 fermoarul melancoliei cade
 și sufletul rămâne îmbrăcat într-o tristețe castă,
 îmi rămâne pe buze grimasa agonică
 a încă unei zile ce trece, fără tine
 Atâta noapte....

DEFINIȚIA ZORILOR

E ca atunci când așteptarea
 sparge clipele în pendul
 ștergând interiorul sufletului
 populat cu prea multe vise,
 rămâne din tot
 raționalul
 cavalcada de idei,
 apoi noaptea
 răstimp anevoios,
 zorii zilei
 și eu foc ce arde și-n ploaie
 și doare
 nu pot să plec
 te iubesc.....

TOAMNĂ

Azi greierii îmi descântau a toamnă
 Și crengile trosneau în vânt,
 Copacii încărcăți de a lor poamă,
 Plângeau că frunza li se fură în curând,

Și trandafirii, capul l-au plecat pe fir,
 Privind a trist ca pe sub gene,
 Cum crinul și-a pierdut al său potir
 Și galbenul în verde se așterne.

Mi se arată toamna ca o taină nouă
 Și iar mă minunez de câte sunt,
 Sub gene am un bob de rouă
 Și-aștept copacii verzi și sufletul cântând.....

CELOR TRIȘTI...

În fericirea celor triști
Râd amintirile de-odinioară
Și timpul e prins în povești
Ce și le deapănă, a câta oară,

Din nostalgia visului de îi trezești
Timpul prezent o să îi doară
Și-adânc în ochi de îi privești
Aminte ia, o scară urcă și coboară!

SFÂRȘIT DE TOAMNĂ....

Curgea cărămiziu-n toamnă,
Pădurea o-mbrăca deplin,
Cu plete-n vânt ca de castană
Și-un galben ce zâmbea senin.

Un clinchet de lumină plumburie
Tăcut sărută vârful brazilor prea verzi,
Rămași pictați ca o melancolie
A timpului ce a trecut, ce nu îl pierzi.

Și martoră e toamna iară,
La toate câte-au fost și câte sunt
A amintirii prinsă-n vis de vară
Cu iluzoriu și real, pus într-un gând.

LUMINĂ

Mă spăl pe față cu lumină
Și dimineața-n raze o-mpletesc
Sărut un soare prins în zi senină
Și viața o primesc ca dar Dumnezeiesc,

Apoi trimit un gând de bine înspre cer
Să se întoarcă plin de curcubee,
Iubirea colorată întoarsă din eter
Să-nalțe-n noi simțiri ca zmee,

Și când albastru cerului privim
Să ne-amintim că viața e speranță
Și veselie sau tristețe de simțim
În inimă e șansă, nu-i de gheață...

Ion CALOTĂ

scrisoare Oltului

cum se dezvelește ziua dintre nori
așa mi se perindă copilăria
prin malurile Oltului
prin apele grele de gânduri

dupa 50 de ani încep să înnod zilele
ca pe o frânghie de salvare

i-am scris cândva Oltului
o scrisoare
și apoi am rămas așa
toată viața
prins în ea

mersul în mâini

merg în mâini
pe scheletul tău
Oltule
nu-mi pasă de valurile-ți tinere
care mă macină
ca o moară din apă
cămășile ți se desfoaie
în timp ce
rostogolești soarele
în drumul tău
strălucești ca o centrală
anatomică

valuri astronomice

când mă lași
să te explorez
Oltule
ajung atât de departe
încât descopăr

noi americi
desenez pe pielea ta
hărți exacte
ale vocilor tale
iar uneori inventez
planete noi
doar pentru tine
fac zilnic drumul
până la ele
și înapoi
ca să ai mereu
locuri
fragede
de adăpat

niznam

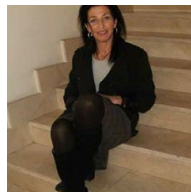
infinitul presupune
că toate posibilitățile există
în același timp
undeva
o copie de-a mea
șterge valurile
pe care ți le-am provocat
cândva

pământul mișcându-se

mă grăbesc
inima scurtează secunde
zăpăcit Oltul se revarsă
mi se lipește de piept ca un scut
nici nu mai văd
nici nu mai aud
simt pământul mișcându-se
în jurul soarelui

absența ta dându-mi foc

Norica ISAC

scrisoare dintr-o eră postumă

de când ai plecat
furtunile au mutilat pacea
și-au purtat cu ele semințe mutante

îți scriu
să știi unde să mă cauți
și cu ce nume să mă chemi

când te vei întoarce
mă vei găsi schimbată –

un fir de iarbă
hrănind o pășune
pe tărâmul în care
vacile au gusturi carnivore, devorând leii,

dacă pe culmea timpului va mai trece vântul,
cândva le vei zări coama...

poem desenat

respir pe fereastră
te aburesc
și-ți desenez pe față
chipul meu
cel dintr-o altă vreme
când te căutam
iar tu nu credeai
în transparența păpădiilor
acum
te port la braț
ca pe-un stâlp
de care să-mi sprijin
gândurile
obosite

te desenez cu degetul
pe aburul respirației
cât încă mai ești

mi-e teamă de-acea dimineață
când fereastra
va avea obloanele trase
și nimeni nu va mai cânta.

atunci
voi scrie
un poem modernist
despre o fereastră
cu becul verde
întotdeauna aprins

femeia-iarnă

o iarnă năpraznică
vine pe urmele mele
și-mi culege roadele
câte-odată mi-o ia înainte
unde știe că plec
și-mi usucă pădurile
îmi pârjolește lanurile
îmi seacă râurile
mă-ntâmpină cu pustiul
ridicând oștile unui regat subteran
să-mi verse sângele
dar iarna asta e oarbă
prin vise mă caută
trece pe lângă mine
și nu mă poate vedea
și nu mă poate-ngheța
ultima oară-am zărit-o
într-un oraș deșert

din ea rămăsese
doar un fuior de negură

animale urlau

nicio dramă

îți brodezi săptămânal
 ziua liberă
 pe iluzia unui zbor compensator planificat în prealabil
 în corespondența virtuală

dar strada
 pe care-ai uitat cum se calcă
 la pas nu în goană
 îți claxonează la prima intersecție
 tivul iluziei
 cu fiecare mișcare
 ți se deșiră broderia
 într-un ritm existențialist

nicio dramă,
 obișnuitul cotidian
 pe fondul unei zile anoste de vară

într-o alta, caniculară
 îți vei aminti răcoarea zilei de azi

celor neiușiți

iartă fețele ascunse
 ale gurilor asatine

(s-ar putea ca lumina
 să cadă pe chipuri cunoscute
 și nu vei mai avea timp de iertare
 vei muri de durerea neiușirii lor)

actele lor de vânzare
 te-au descompus
 în bucăți
 și umblai putrezind prin lume
 căutându-ți casa... tu

melc strivit sub propria-i cochilie

Contra-binele, necesitate a desăvârșirii

Liua SCARLAT

MOTO: Unii spun că binele este un dat. Dar dacă este o trudă?...

Ce este binele?

Ca și normalitatea, starea de bine pare a fi una convențională, neexistând o definiție, o formulă concretă din care să reiasă autenticitatea incontestabilă a ceea ce numim „bine“. La nivel socio-uman imaginăm o serie de criterii prin care se evidențiază un anume indice al binelui, mai lesne de enunțat dacă avem ca etalon o comunitate extinsă în mijlocul căreia oamenii viețuiesc la un anume standard cultural, dezvoltare tehnologică, libertate de opinie, moralitate etc., toate sub cupola păcii.

Marele FAUR a închipuit lumea într-o inefabilă simetrie, iar ceea ce se etalează drept antagonic, reprezintă, de fapt, cifra echilibrului sub a cărui pecete se află întreaga creație.

Fără a ne propune analize-comparații în genul: lumină-întuneric, liniște-neliniște, ne vom opri fulgurant la conceptul binelui și la contrariul său, dar nu într-o defăimare a celui din urmă (contra-binele), ci într-o susținere a acestuia cu argumente (desigur, contra-argumentabile).

Dacă protopărinții stirpei umane nu ar fi evadat de sub semnul ascultării, făptura omenească nu ar fi cunoscut

binele și răul, prin urmare în lumea terestră nu ar fi existat păcatul, adică, omul nu ar fi ieșit din veșnicie.

Măsurat fiind de timp, fiul omului a învățat, a trebuit să măsoare – de aici zbuciumul, întru-necunoscutul de care se teme căutându-l cu obstinație.

Ieșind de sub ascultarea Tatălui, Adam cel perpetuu și Eva sa au înțeles, totuși, atotputernicia Lui și, mai presus de toată cunoașterea, au pus ÎNTOARCEREA omului la starea de bine, angajându-se astfel într-o neconținută dispută cu păcatul: a vieții cu moartea, a binelui cu răul.

Astfel, cerul infinit al lăuntrului uman s-a aflat populat de multe găuri negre.

Foarte de timpuriu, înțelegem din povești că drumul SPRE nu este unul facil, iar pentru a ajunge este nevoie să înfruntăm Contra-binele, în multitudinea ipostazelor sale.

Fie că ne numim Făt-Frumos, Harap-Alb, Greuceanu ori Pipăruș-Viteazul, suntem protagoniștii vieților noastre căutând apa vie, tinerețea fără bătrânețe ori iubirea absolută – o ascensiune asiduă este CALEA, iar pe drum vom întâlni scorpia renunțării, ghionoia neliniștii, spânul lăcomiei, ispitele vicleniei, zmeul înșelăciunii ori balaurul cu multe capete locuit de invidie, minciună, răutate extremă, ga-

ta să piardă în întuneric pe acela ce nu crede într-o înțelepciune, nu caută într-o NĂDEJDE.

Toate asalturile existenței umane au loc pe un alt tărâm, adică nu în lumea văzută, pipăibilă, cognoscibilă fizic, ci în lumea nevăzută din lăuntru fiecăruia.

Oamenii se lasă asediați de stările mai sus amintite, iar inima lor devine: tenebroasă pădure, munte străjuit de monstrul egoismului ori de năpârca invidiei. Viețuitoarele întâlnite pe cale îl ajută în luptă pe acela care săvârșește binele, animat de iubirea de aproape (chiar dacă aproapele este o gâză neînsemnată) aportul său este de multe ori decisiv în adjudecarea biruinței – semn că există o tainică armonie între văzute și nevăzute, mari și mărunte, între sus și jos, lăuntru și afară. Poveștile copilăriei ne învață că totdeauna înving dragostea și lumina; crescând, oamenii uită poveștile, nu se mai identifică de fel cu personajele pozitive; ignorând turnirul de încercări la care sunt supuși, ei contestă tot ceea ce este în neconcordanță cu percepția proprie.

Parcursul lor este atribuit hazardului, raportarea la evenimente se vrea în timp real, omul modern nu mai pleacă pe celălalt tărâm ori peste nouă mări și nouă țări pentru a lua apa vie, el o caută la robinet.

Totuși, fascinant leitmotiv, de-a lungul întregii vieți ne însoțește basmul „Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte”. Desprinsă din basm, expresia „tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte” se propagă în inima noastră aidoma unui himeric deziderat, ca un fantastic grăunte din care descinde copacul prin care viem.

Nenăscutul plânge neconținut în pântecul maicii sale, nu se oprește decât atunci când i se promite inefabilul (de aici începe „lupta”). Plânsul pruncului nenăscut reprezintă poate ancestrala căință, promisiunea „utopică”; nemurirea este, de fapt, năzuința omului într-o desăvârșire.

Acelora care viețuiesc sub auspiciile creștinismului, ceea ce părea utopic (viață fără de moarte) le-a fost adevărat prin Hristos Cel mort și înviat.

„Fantasticul” basmului, dimensiunea lui alegorică prinde materialitate, îl reconfigurează pe omul terestru, Făt-Frumos (Iisus) fiind exponent al lumii palpabile (fiul Fecioarei Maria și al NEVĂZUTULUI ÎMPĂRAT), prin El revelându-se Taina cea din veac ascunsă.

Astfel, „Cele ce sunt cu neputință la oameni, la Dumnezeu sunt cu putință.” Luca/18.27

Părinții nenăscutului nu i-ar fi promis nemaiauzitele daruri dacă ei înșiși nu ar fi jinduți a le avea. Extrapolând, am putea spune că promisiunea făcută pruncului nenăscut reprezintă, de fapt, o devoalare a dezideratului omului lăuntric, caricaturizat de către omul din afară, pentru care există doar cele ce pot fi demonstrate, pipăite, construibile rațional – cuantificate de „logică”.

Iată exponentul material restaurat prin nașterea lui Iisus care S-a dat pe sine drept jertfă.

Fără antagonismul din existența umană, periplul său pământean și-ar pierde coordonatele: omul nu ar mai avea percepția alunecării din starea de BINE, nici a incommensurabilei pierderi, dacă raportarea sa la veșnicie ar fi din afară.

Cine ar putea percepe: ecoul fără strigăt, bucuria fără tristețe ori, cel puțin, diminețile fără seri?

Experimentând contra-binele, te ancorezi în concret, chiar dacă prin luptă. Fiind lovit de satârul răului, înoți prin mustul calduț al rănilor tale, trăind pe rând tot ceea ce este menit să îndurereze, să înfricoșeze, să descumpănească. Având ca scut răbdarea și ca armă înțelepciunea credinței, urci în tinele tău până hăt în vârf, acolo unde este CREATORUL binelui pe care l-a dat în stăpânire, iar creatura a făcut din el semn al dezechilibrului, exersând mersul pe poante în loc să pășească temerar, având ca reper DESĂVÂRȘIREA – reconfigurare sub pecetea iubirii prin care a avea prezent devine a fi perpetuu.

Omul material: face, între-prinde, împlinește, construiește, uneltește, făurește, săvârșește pe ale sale între zi și noapte, luminează și întuneric, pendulând între A AVEA și A FI; purtând ca semn al echilibrului (straniu) contra-binele, omul își face apariția în lume ca exponent al lui A FI, din zorii timpului său pământean îl cunoaște pe A AVEA; odată cu acest simțământ (al posesiei) se deschid către lume cele dintâi ferestre obscure prin care pătrund: lacrima, îndoiala, căutarea, neînțeleșul, urâtul, nemulțumirea, egoismul – toate, elemente ale contra-binelui.

Acest amalgam catalizat în creuzetul sufletelor, numai și numai în prezența Luminii poate deveni roada duhului: „iubire, bucurie, pace, îndelungă răbdare, bunătate, facere de bine, credincioșie, blândețe“. Galateni 5/22-23.

Numai o țarină bine lucrată va zămisli aceste mirifice roade, iar lucră-

torul are de înfruntat, în aprige lupte, neghina, rugină și furii. Pentru a-i combate, este necesar să le cunoască: le va cunoaște suferind, iar suferința îl va face pe lucrător să înțeleagă unde nu a lucrat cu inima întreagă.

Se va ridica, va stropi cu lacrimi ogorul, iar acesta va da roade duhovnicești. Din ele se va îndestula toată obștea, bucurându-se „de tot binele“.

Elementul primordial (apa) transcende în lacrimă, care, izvorâtă din lăuntru, este singura în stare să spele cele lăuntrice.

Dacă în plan terestru apa în exces are urmări distructive, la nivel profund, intim, aidoma potopului biblic, ea, lacrima, are darul reconfigurării.

Este bine de arătat că ne referim la plânsul gnostic, prin care omul lăuntric se dă jertfă de ispășire trăind o spălare-de-tot, așa cum omul Vechiului Testament se curăța de păcatele sale prin ardere-de-tot – jertfă de ispășire întru miros de bună-mireasmă lui Dumnezeu.

Spălarea-de-tot sau Botezul pocăinței, spre deosebire de jertfele Vechiului Testament, nu este una impusă, aceasta vine din subinconștientul fiecăruia, în urma unei autoevaluări în deplină sinceritate – stare declanșată de un boom lăuntric prin care egoul se rupe de sine, iar sinele îl urmează pe El. Din arderile-de-tot rezultă cenușa; după o spălare-de-tot rămâne lumina oglindită în lacrimă. Această lumină îl urmează pe El, Acela Ce Este izvor a toată lumina. Atunci, omul cel din lăuntru se va odihni de „luptă“ sa în METANOIA.

Calendar

Septembrie

- 1 septembrie 1952 – s-a născut, la Călinești, Argeș, istoricul **AURELIA GROSU**
- 2 septembrie 1916 – s-a născut, la Potopinu - Dobrosloveni, Olt, poetul **ION POTOPIN**, pe numele adevărat **ION MAGNEA**, (m. 10.05.1998, București)
- 3 septembrie 1954 – s-a născut, la Pleșoiu, Olt, poetul **IOAN SMEDESCU**
- 5 septembrie 1951 – s-a născut la Sighetu Marmăției, istoricul, editorul și publicistul **DORIN TEODORESCU** (m. 10. 09.2015, Slatina)
- 6 septembrie 1906 – s-a născut, la Corabia, compozitorul **NICOLAE BUICLIU** (m. 18.04.1974, București)
- 6 septembrie 1962 – s-a născut, la Optași-Măgura, Olt, prozatorul **DUMITRU BALABAN**
- 8 septembrie 1981 – a murit, la București, poetul, prozatorul și eseistul **SMARANDACHE (SMARAND) VIZIRESCU** (n. 24.03.1901, Bârza)
- 8 septembrie 1954 – s-a născut, la Dobrotești, Dolj, istoricul, criticul literar și publicistul **MARIA IONICĂ**
- 9 septembrie 1972 – s-a născut, la Caracal, regizorul **ANDI TUINEA**
- 10 septembrie 2015 – a murit, la Slatina, istoricul, editorul și publicistul **DORIN TEODORESCU** (n. 5. 09. 1951, Sighetu Marmăției)
- 11 septembrie 1918 – s-a născut, la Rafaila, Vaslui, prozatoarea și folclorista **ANGELA DUMITRESCU-BEGU** (m. 1997, București)
- 13 septembrie 1934 – s-a născut, la Slatina, pictorul și desenatorul **SPIRU VERGULESCU** (m. 8.05.2007, București)
- 15 septembrie 1999 – a murit, la București, istoricul **NICOLAE STOICESCU** (n. 30.11.1929, Slatina)
- 18 septembrie 1924 – s-a născut, la Izlaz, Teleorman, poetul și publicistul **STELIAN FILIP** (m. 2. 01. 2010, Tuzla, Constanța)
- 22 septembrie 1914 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **ALICE BOTEZ** (m. 27.10.1985, București)
- 23 septembrie 1950 – s-a născut, la Corabia, actorul **ȘERBAN IONESCU** (m. 21.11. 2012, București)
- 23 septembrie 1962 – s-a născut, la Osica de Sus, poetul **NICOLAE COANDE**, pe numele adevărat **NICOLAE BOANGIU**
- 27 septembrie 1913 – s-a născut, la Oprelu, Olt, poetul, prozatorul și folcloristul **ION NIJLOVEANU** (m. 26. 06. 2000, Craiova)
- 28 septembrie/ 10 octombrie 1864 – s-a născut, la Floru-Icoana, Olt, prozatorul **ION S. FLORU** (m. 1950)

In memoriam

La Adio. ILIE GHEORGHE

Dan LUPESCU

Nu credeam să învăț a muri vreodată – scria, răspicat și cu o disperare senină, Mihai EMINESCU.

Nu credeam să fiu nevoit a mă despărți vreodată de Marele Om și de Urișul Actor ILIE Gheorghe. Dar iată că, în a treia Săptămână după Paștele 2018, Prea Bunul Dumnezeu se hotărî să curme suferințele cumplite, din ultimul an, ale robului său Gheorghe, ajutându-l să treacă prin porțile văzduhului și să urce treptele nașterii în cer, întru Domnul, începându-și mântuirea și călătoria spirituală veșnică.

Născut la 21 septembrie 1940, în mândra comună doljeană Giubega, ILIE Gheorghe și-a iubit, toată viața, aproapele ca pe sine însuși, așa cum Dumnezeu l-a iubit, neîncetat, pe el. Onest, generos, jovial și sociabil, i-a plăcut să trăiască după reguli clare și exacte, tocmai fiindcă gândirea sa era limpede ca apa de izvor, precisă, logică și rece. Firea sa era deosebit de analitică, depistând și decantând prin raze X toate eventualele soluții ale fiecăreia dintre problemele cu care se confrunta.

Foarte meticulos și de o auto-exigență rară, și-a întemeiat toate realizările pe o muncă tenace, dusă la extreme, pe o ambiție și mândrie bine strunite, pe caracterul său profund moral, pe o puritate și franchețe demne de Măicuța Domnului, ce-l defineau

permanent, prin spiritul critic și auto-critic ascuțit și idealul de perfecționist, parcă niciodată mulțumit de biruințele sale creatoare.

Într-un interviu de zeci de pagini, pe care mi l-a acordat la cumpăna dintre anii 2003-2004 (publicat în ediția din martie 2004 a Revistei **LA-MURA**, inclus, în 2014, în volumul **Teatrul Național Craiova SHAKE-SPEARE Festival**), mărturisea cu frenetism: „Neamurile mele erau înzestrate spiritual: cântau frumos, scriau frumos. Citesc scrisori trimise de pe front de tatăl meu, de frații lui și mă minunez ce caligrafic puteau să scrie, ce corect gramatical. Tatăl meu cânta la vioară, caval și fluier. Mama știa un noian de versuri, pe care a avut grijă să mi le sădească în suflet. Știu poezii de la vârsta de 5-6 ani. (...) De la bunicii mei, de la frații tatălui, de la tata, dar, mai ales de la mama, am primit cele mai frumoase povești: să NU mint, să respect oamenii, să dau Bună Ziua oricui..., pentru că idealul mamei mele era să-și crească în așa fel copilul, încât oamenii să-și scoată pălăria în fața lui.”

Intuindu-și certa vocație pedagogică, urmează Școala Normală, devine învățător și practică această nobilă profesie cu demnitate seniorială, după care dă admiterea la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică **I.L. Caragiale** din Bucu-

rești, intrând, în 1963, în clasa profesorului Dinu Negreanu, din care făcuseră parte Emil Boroghină și Ștefan Iordache, care tocmai absolviseră celebrul institut (I.A.T.C.).

Fișa de dicționar – din volumul de profil dedicat de Constantin (Nick) Gheorghiu și Al. Firescu Actorilor craioveni – începe prin a reproduce o secvență din declarația tranșantă dată cotidianului *Înainte*, la 21 dec. 1988, de cel mai mare dramaturg român din perioada postbelică (alături de Marin Sorescu), Dumitru Radu Popescu, care aprecia cu entuziasm valoarea antologică a reprezentației din Bănie cu piesa *Paznicul de la depozitul de nisip*: *Am descoperit doi actori care depășesc granițele Craiovei. Doi actori cărora, de acum încolo, o să le spun numele cu toate vocalele și consoanele lor, fără să le uit niciun sfert de consoană. Doi actori care vorbesc atât de puternic artistic încât se vor numi pentru mine mereu Mirela Cioabă și Ilie Gheorghe*. Cei doi autori ai Dicționarului îl apreciază, pe bună dreptate, pe Ilie Gheorghe drept *veritabilă cheie de boltă a actualei trupe craiovene, care se ilustrează tot mai mult ca un edificiu solid și armonios constituit*. Se refereau la Echipa de Aur din deceniul de la cumpăna secolelor XX-XXI – **Deceniul manageriatului de excepție al lui Emil Boroghină, Deceniul Silviu Purcărete, când Teatrul Național din Craiova** (în frunte cu Ilie Gheorghe, Leni Pințea-Homeag, Ștefan Iordache, Tudor Gheorghe, Valer Dellakeza, Valentin Mihali, Valeriu Dogaru, Ion Colan, Angel Rababoc...) **a susținut 330 de spectacole triumfale, pe sce-**

nele a zeci de festivaluri internaționale de pe cinci continente, primind numeroase premii. Aceste biruințe artistice erau și au rămas UNICE la nivel planetar.

Dintre creațiile în care ILIE Gheorghe s-a întrecut pe sine însuși, cum a făcut-o toată viața, surclasând realizări antologice ale unor monștri sacri ai scenei, amintim Cațavencu, Chiriac și Pampon din comediile caragialiene, Alfred Doolittle (*Pygmalion*), Stoian (*Puterea și adevărul*), Sile (*Mobilă și durere*), Pamfil (*Presul*), la care s-au adăugat cele supra-supra-antologice din *Iona*, *Ubu Rex*, *Revizorul*, *Decameronul*, *Timon din Atena*, *Există nervi*, *A douăsprezecea noapte*, *Hamlet*, *Faust*, *Rinocerii*...

În septembrie 2007, am dedicat șase pagini format A3 (tabloid) din revista **LAMURA** grandiosului spectacol **FAUST**, montat de Silviu Purcărete pentru Sibiu – Capitală culturală europeană. Iertați-mă, dar nu mă pot abține să nu decupez o frântură din cronica – despre care, la vreo două-trei luni, mi-a zis că este cea mai completă, nuanțată și expresivă din tot ce s-a scris despre acel spectacol. Citez, selectiv: „După numeroase roluri de referință și în apogeul unei cariere artistice răsplătite cu premii naționale și internaționale, cu zeci, sute de pagini dedicate de cei mai importanți cronicari români și critici de teatru din lume – **Ilie Gheorghe izbutește un tur de forță înmărmuritor, parcurgând (...) calea de la agonie la extaz**. Cele două extreme, agonia și extazul, sunt țăr-murii de foc între care se zbate Doctorul Faust în trudnicul proces al cunoașterii, creației și descoperirii elixi-

rului tinereții veșnice (...) **Oferindu-i șansa, pe deplin meritată, de a evolua în rolul Faust, regizorul Silviu Purcărete l-a smuls pe actorul craiovean din agonia pricinuită de tragedia petrecută în familia sa obligându-l, prin forța împrejurărilor, pe Ilie Gheorghe să urce Golgota mântuitoare a unui rol nepereche, cel mai dificil, probabil, din întreaga dramaturgie universală, marele nostru actor atingând culmile tămăduitoare ale extazului.”**

În filmele artistice de lung metraj, rămâne în memoria noastră mai ales prin rolul din *Moromeții*.

Serialul de zeci de săptămâni, dedicat de TVR lui I.L. Caragiale i-a asigurat hermeneutului Ilie Gheorghe un impact național de excepție, demonstrându-i, o dată în plus, în secvențe ultra-succinte, anvergura histrionică himalayană și altitudinea intelectuală specifice numai unui om locuit de geniu.

Ilie Gheorghe este unul dintre foarte puținii actori încununăți cu Premiul Academiei Române și singurul român care a jucat o stagiune întreagă în Anglia – în Caliban, protagonistul din *Furtuna* de Shakespeare. Cavaler al Ordinului Meritul Cultural, Laureat UNITER și al

Revistei *LAMURA*, distins cu multe premii naționale și internaționale.

Numărul total al reprezentațiilor cu *Furtuna* a ajuns la aproape o sută, în urma turneelor numeroase din Europa și din lume. Zeci de turnee la fel de glorioase a întreprins Ilie Gheorghe cu *Faust*, în afara celor 330 de reprezentații, pe cinci continente, din Deceniul Boroghina/ Deceniul Purcărete al Teatrului Național din Craiova.

Întrebându-l, în martie 2004, despre rolul din monodrama-capodoperă *IONA*, mi-a răspuns, dintr-o răsuflare: „Am jucat șase ani această tragedie. Am jucat-o la Singapore, Stockholm, Thalin, Cluj, Iași și unde, și unde?... O joc și acum. O joc în fiecare zi. În mine, în orice loc unde mă simt singur. Ceea ce obțin indienii prin YOGA, obțin eu prin IONA – mă îmborsăvesc, îmi dă energii noi, mă împlinește. N-am să uit nici în mormânt acest text, iar la Judecata de Apoi voi avea curajul să rostesc: **Sunt ca un Dumnezeu care nu mai poate învia...**”

Întrebându-l, tot atunci, cum privea viața și moartea la vârsta de 33 de ani, cum le privește acum, Ilie Gheorghe mi-a răspuns: „**La 33 de ani, priveam numai viața. Mi se părea că moartea NU există. Aveam copii, îmi construiam o casă, mă pregăteam de viață. Acum, mă sperie moartea, mă înspăimântă. NU înțeleg, NU vreau să înțeleg că se va întâmpla așa ceva. Probabil, voi trăi mult, foarte mult, astfel încât să ajung a mă împăca și cu acest gând. Până atunci voi încerca să mă bucur de tot ce mi-a dat Dumnezeu, de părinți, de soție, de copii, de nepoți,**

cândva – de strănepoți. Și așa mai departe...”

Rugându-l, în final, să mărturisească ceea ce eu NU am avut inspirația de a-l întreba, Ilie Gheorghe a făcut, din nou, un racursiu la **IONA**: „Voi ajunge, vreodată, precum Iona, a o ruga pe mama să mă mai nască o dată? Sau de două ori, sau de trei ori, de patru ori, de zece ori? Da. Cu siguranță. *Ne scapă mereu câte ceva din viață – de aceea trebuie să ne naștem mereu.*

Zice Poetul: Multe trec pe dinainte,/ În auz ne sună multe,/ Cine ține toate minte/ Și ar vrea să le asculte?/ Tu așază-te deoparte/ Regăsindu-te pe tine/ Când cu zgomote deșarte/ Vreme trece, vreme vine...

Mi se pare că eu m-am așezat prea de multe ori deoparte, prea am stat în banca mea, prea mi-am văzut de ale mele, prea mult mi-am controlat echilibrul.

Într-o altă viață, m-aș slobozi în totul și în toate, aș vrea să cunosc și marginile fenomenelor, „extremele”, cum s-ar zice.

Aș trăi cu motoarele turate la limita imposibilului.

Dar, până atunci, va trebui să învăț și eu a muri vreodată.

Nu știu când va fi asta, tată, Dar hotărât va veni odată./ Odată, poate, după scăpătat.”

...Ce am mai putea adăuga noi, acum, în aprilie 2018 ? Nimic mai mult decât să constatăm că acel **Odată, după scăpătat**, a sosit și pentru Ilie Gheorghe, irepetabilul, inegalabilul, UNICUL Actor. Prin trecerea sa în eternitate, teatrul mondial, teatrul european și românesc rămân sărace,

cumplit de sărace. Iar familiile sale, ale lui Ilie Gheorghe, copiii, nepoți, strănepoți – și mai sărace, și mai săraci, pentru totdeauna. Le rămân doar amintirile, pe care îi rugăm să le perpetueze întreaga lor viață. **Craiova și România s-au mândrit cu Ilie Gheorghe. Și se vor mândri, totdeauna, acum și în vecii vecilor.**

Jertfa supremă pe care Ilie Gheorghe o mai putea aduce pe altarul teatrului românesc, european și mondial era și este tocmai cea la care suntem martori acum: de a trece Styxul exact în aceste zile de aprilie-mai 2018, când în Craiova are loc ediția a XI a Festivalului Internațional SHAKE-SPEARE. Este un prinos de gratitudine pentru inițiatorul și motorul acestui mare Festival: Emil Boroghină, despre care Ilie Gheorghe îmi vorbea în următorii termeni: **Boroghină** – un luptător „fanatic” pentru a-și pune ideile în aplicare. Pentru el nu puteau exista piedici. Amintiți-vă ce a făcut ca să ajungem la Singapore. Cred că atunci și-a folosit și „paranormalul” din el. Forța lui a constatat în capacitatea de a răbda. Ne-a dat o lecție rară. A sfidat tot ce putea să-i primejduiască voința, curajul. A strâns din dinți și și-a zis în sine: „**Vă arăt eu vouă ce pot**”. Și ne-a arătat. Ne-a arătat cu vârf și îndesat. Ne-a arătat 50 de țări, cinci continente, toate oceanele, ne-a arătat cât de mică e lumea, ne-a arătat că toți știm proverbul **Bate fierul cât e cald**, dar el îl știe mai bine decât noi. (...) S-a mârâit, s-a cârâit, dar caravana a mers mai departe. Și a arătat multora din țară și de peste hotare ce poate un teatru. I-a făcut pe mulți să spună: „**Ne-am săturat să tot auzim de Craiova**”.

Și-a asumat această Jerftă și, iată, se desparte de noi chiar acum. Dar numai ca materie, ca trup de humă. Deoarece Spiritul lui Ilie Gheorghe ne va lumina și ocroti totdeauna, pe noi, ca iubitori și slujitori ai teatrului, pe toți membrii familiilor copiilor, nepoților și strănepoților săi.

Incomensurabilul regizor, artist vizual și sincretic Robert/ Bob Wilson, cel ce în *Rinocerii*, a cultivat, la para-

metri inumani, divini, sinestezia artelelor, i-a lăsat o epistolă, la hotelul Jiul/ Ramada, în care îi mărturisea convingerea că el, Ilie Gheorghe, este cel mai valoros actor de teatru de pe Terra. Îi mărturisea judecata sa de valoare și îi mulțumea lui Dumnezeu că i-a dat șansa de a lucra cu un asemenea actor, cu Ilie Gheorghe, de la care a avut de învățat multe, foarte multe.

Ilie Gheorghe: „Nimic nu e mai frumos pe lume decât să fii adolescent...”

Ioan St. LAZĂR

Către mijlocul anilor 90, inițiasem cu elevii mei din cercul interdisciplinar „Arca lui Noe” de la Colegiul Național „Mircea cel Bătrân” din Râmnicu-Vâlcea o revistă școlară intitulată „Constelații”, în cadrul căreia se valorificau talentele artistice din școală și din alte școli, trecute mai întâi prin

filtrul cenaclului, dar se exersau și tehnici de comunicare, precum dialoguri și dezbateri pe marginea unor cărți sau spectacole, interviuri cu personalități ș.a.. Între aceste modalități stimulative și formative, un interes deosebit au stârnit două spectacole dramatice de excepție: tragedia Regina Iocasta de Constantin Zărnescu, în interpretarea Teatrului de Stat din Târgu-Mureș (cu Vlad Rădescu în rolul lui Oedip) și monodrama Iona de Marin Sorescu, în interpretarea memorabilă a, de-acum, regretatului mare actor al Teatrului Național „Marin Sorescu” din Craiova, Ilie Gheorghe.

Faptul că elevii mei, care citiseră presa, au participat la spectacolul subtil și tulburător pricinuit de geniul lui Marin Sorescu, ca și de trăirea dra-

matică pe scenă a interpretului, i-a produs d-lui Ilie Gheorghe, în plin catharsis, o bucurie aparte. A devenit dintr-odată nostalgic și cumva sfătos, așa cum sunt nu o dată bunii profesori (cum a fost și dânsul), grijulii ca, în „clipa cea repede”, să deschidă tinerilor o fereastră întru lumina inimii și a minții. A răspuns la câteva inerente întrebări și a acceptat să ne scrie „pe loc” un mesaj pentru fărâma de eternitate a revistei noastre (care, din nefericire, a sucombat, deși aveam un florilegiu de elevi minunați!).

Dispariția dintre noi a marelui actor (și profesor!) mă îndurerează și, în semn de modest omagiu, m-am gândit că e bine să fac cunoscut, în facsimil și transcris, mesajul său inedit către tineri:

„Nimic nu e mai frumos pe lume decât să fii adolescent. Aici, în ceasul acesta al vârstei, al trecerii noastre prin lumea asta neprimitoare, aici, în pragul acesta atât de strălucitor, omul iubește, tinde spre culmi, visează, se dăruie, se jertfește gândului, dorinței și binelui, în măsura în care crede nestrămutat în puterile lui.

Totul își are vremea sa și orice lucru de sub soare își are ceasul său – dragostea își are ceasul ei, iubirea își are ceasul ei, ura își are vremea sa, plânsul, la fel, râsul, așijderi, totul este ca ceasul acesta să fie gândit și măsurat cu măsură (!)... Dacă vom glumi și atunci când nu trebuie și despre orice, e semn că nici pe noi nu dăm doi bani.

Iată dar că adolescența, această tulburătoare stare a ființei, ea (?)

străfulgeră mintea, cât timp inima se zbate tremurătoare în pieptul nostru.

Pentru toți tinerii acestei școli, gândurile încununate de vise sunt ghirlandele anilor 15 – 16 – 17 – 18... Fie ca aceste ghirlande să strălucească pașii voștri spre lumină.

Cu nesfârșită dragoste pentru voi,
Ilie Gheorghe

P.S. Toți sunteți Iona – toți căutați lumina – o veți găsi...”

Acesta este textul improvizat, dar sincer, vibrant, plin de căldura dragostei, în „ceasul” dragostei pentru tineri, pe care-i definește, esențial, drept „căutători de lumină”, cu încrederea că „o vor găsi”. Totodată, numindu-i „Iona”, putem înțelege că, în subtext, profesorul și artistul îl credea, deopotrivă, și pe Iona, într-un fel, adolescent, spectacolul său fiind unul al frământărilor tinerești de a răzbi la lumina cunoștinței, a înțelepciunii, a fericirii. Aceasta poate fi, deopotrivă, o definire a omului, în esența lui. Iona, după Marin Sorescu, omul în genere, în efigie artistică nemuritoare. „Iona” lui Marin Sorescu – spectacolul vieții lui Ilie Gheorghe, al profesorului care, empatic cu elevii săi, a conferit personajului său și dimensiunea adolescentului perpetuu. Pentru că: „Nimic nu e mai frumos pe lume decât să fii adolescent...”

Cu acest zâmbet de „nesfârșită dragoste” rămâne în memoria noastră maestrul Ilie Gheorghe...

Lumea nu e mai frumoasă pe lumea
 decât să fii adolescent - Aici, în
 cerul acesta al vîrstei, al tinerii
 toate prime lumea asta neînvingătoare,
 Aici în pragul acestei atît de
 strălucitoare, omel, iubite, tînd
 spre culmi, vîrșă, se dăruie,
 se desfășoară gîndului, dorinței și
 binelui, în măsura în care crede
 neînfrînat în puterile lui -

Totul își are vremea sa și
 nimic nu are de putere să
 cîștige sân - dragostea își are
 cerul ei, iubirea își are
 ei, viața își are vremea sa,
 plînsul la fel, risul și zîmbul
 totul este la locul său
 fie gîndit și măsurat cu
 măsura - Dacă vom ghici
 și atunci cum am să înțelegem,
 după orice, e omul cu
 nimic pe noi nu dău dar buni-

Iată dar ca adolescența, adică
 tulburare stă a' frântei
 a străfulgeră minții, cît
 timp înmă se gîste tene-
 ritate în pieptul nostru -

Pentru Trî tînem aceste
 scoli, gîndurile noastre
 de viață sunt gîndurile
 anilor 15-16-17-18...

Fi ca acele gînduri
 ca înălțarea porii noastre
 spre lumină

Cu respirație dragă
 pentru voi -

Alie Shengh -

P.S. - Iată sunteti laia - Iată
 cîntă lumina - a a tî
 sad +

Thalia

Un spectacol interactiv

Teodor FIRESCU

Menținută în repertoriul Teatrului „Anton Pann”, Râmnicu-Vâlcea, din stagiunea anterioară, 2016-2017, datorită unei largi audiențe la public, monodrama „Toate lucrurile minunate”, de Duncan Macmillan, beneficiază de traducerea volubilă și flexibilă a lui Adrian Roman (regizor și director al instituției teatrale menționate) și de o interpretare ludică, jovială, dar cu tristeți ascunse, mimate de actorul Tavi Costin, ce propune o abordare deschisă a impactului uman cu labilitatea existenței.

În plan internațional, prin interpretarea unor teatre de prestigiu, eficiența mesajului acestei piese a fost remarcată de publicația *The Guardian*, care nota: „Un spectacol comic, dar care îți rupe inima... Unul din cele mai amuzante spectacole pe care le vei vedea vreodată”, iar *Time Out Londra* preciza că este vorba de un „spectacol plin de bucurie... minunat, trist și teribil de amuzant.”

Asemenea opinii cronicărești certifică faptul că spectacolul cu pricina se comportă ca un joc nestatornic, fulgurant „de-a râsul-plânsul”, un slalom grav și primejdios printre jaloarele vieții și cele ale morții, între bucuria găsirii unui reper salvator și constatarea fragilității lui.

Piesa include pe afix un singur personaj, principal și titular în același timp, însă, în economia acțiunii apar și personaje suplinitoare (o recuzită vorbitoare), alese, aparent întâmplător, din mijlocul publicului, dar, în realitate, studiate și apreciate ad-hoc, pentru posibilele, virtualele lor corespondențe interpretative.

De altfel, încă de la intrarea în sala-studio se împart bilețele cu numere aleatorii de la unități, zeci, sute, mii, cărora le corespund scurte replici ce trebuie rostite de spectatori când sunt solicitate de interpret în derularea listei cu „lucrurile minunate” ce sporesc pe măsura înaintării în acțiune.

În acest spectacol, interpretul dă curs relatării vieții sale, începând cu vârsta de 7 ani, când mama sa are o primă tentativă de suicid. Pentru zădărnicierea repetării acestui gest, în naivitatea sa copilărească, personajul recurge la alcătuirea acelei liste, aproape interminabile, cu „lucrurile minunate” menite să-ți alimenteze bucuria de a trăi. Notate succint, ele întruchipează

gusturi, dorințe, aspirații, năzuințe, așteptări... pe spirala simplitate-complexitate-absurd alcătuind o posibilă relație necesară patologiei depresiei.

Altfel zis, lista cuprinde „sugestii terapeutice” menite să facă viața suportabilă, să-i confere argumentele continuității, deoarece „ca să poți trăi în prezent, trebuie să-ți poți imagina un viitor mai bun decât trecutul”.

În răstimpuri, pentru ca monologul să nu devină anost, actorul relaționează cu publicul, invitându-l la contra-replică.

Astfel, apelează la doctorul veterinar, ca să reproducă eutanasierea fostului său câine bolnav, Mărrromete (atunci a fost „prima experiență despre moarte”), la tatăl său care-l conduce la spital ca să-și viziteze mama salvată de la sinucidere (pentru că „nu găsisese niciun motiv ca să trăiască”), îi cere o întrevvedere Doamnei Petrescu – psihologul școlii, îl aduce în scenă pe conferențiarul preferat, de la care aflase de stupiditatea morții tânărului Werther (din opera lui Goethe) și face schimb de lecturi cu studenta Mav, cu care, ulterior, va începe o căsnicie temporară.

Așadar, pe măsura înaintării în acțiune, spectacolul dobândește osatura unui colocviu în care actorul, provocator și moderator, se pliază pe replicile spectatorilor, depășind, uneori, textura scenariilor și adaptându-se situațiilor nou-create.

Piesa capătă vivacitatea scontată prin integrarea publicului care își depășește cu voie sau fără voie, comoditatea fotoliului, devenind participant

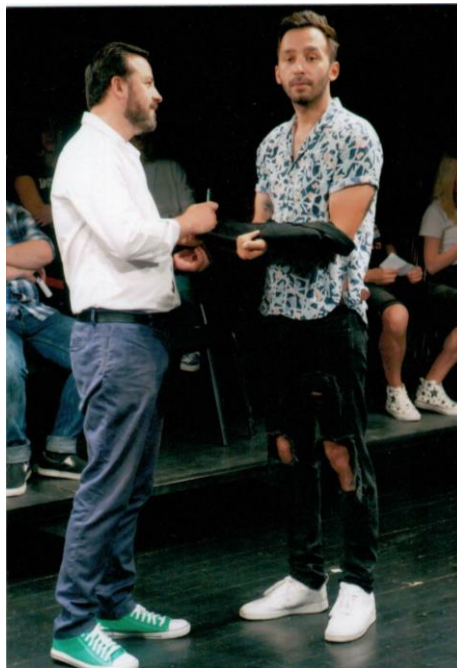
și „compoziție” la desfășurarea scenică nuanțată a acțiunii, prin adaosuri de ecouri motivaționale și emoționale.

Respectiva listă – o autentică muncă a lui Sisif – se dovedește a fi inutilă. Mama nu a putut fi salvată!

Tragedia unui destin este edulcorată de „șăgălnicia” intenționată a actorului Tavi care, prin evantaiul bogat și multidimensional al artei sale interpretative a izbutit, cu prisosință, să drapeze lucrurile grave în poleiala artificială a „lucrurilor minunate”.

Piesa s-a încheiat într-o stare de împăcare cu tălmăcirile și răstălmăcirile vieții din partea spectatorilor deveniți actori ai aceleiași scene. Li se oferise șansa unei vocații pe care n-o anticipaseră și n-o gândiseră.

Felicitări tandemului regizoral Adrian Roman – Tavi Costin!

Simeze

Adrian Dinu, un destin contorsionat

Cristina BACICU-BOTETZ

*„Toți ne naștem nebuni, dar
unii rămân”*

Samuel Beckett

„Je vous déteste!” este strigătul insolit al unui om și genericul expoziției unui artist care rezumă în opera sa toate angoasele lumii.

Am avut prilejul să-i descopăr opera la Râmnicu-Vâlcea, în Galeria Pasaj nr. 1 din Calea lui Traian, un spațiu generos, underground, pus la dispoziția Uniunii Artiștilor Plastici de către Primăria orașului. Cu fiecare vernisaj, cu fiecare expoziție, cu fiecare eveniment cultural inspirat, organizat de artistul vizual Gheorghe Dică, vicepreședinte UAPR, galeria pătrunde tot mai adânc în conștiința artistică a urbei amprentând irisul și inimile trecătorilor.

Adrian Dinu s-a născut în 1956 la Râmnicu-Vâlcea. Și-a desfășurat întreaga activitate în presă, a fost director la „Actualitatea vâlceană”, a colaborat la revista „7 Zile”, a scris piese de

teatru, eseuri, poeme. În prezent s-a retras la Bujoreni, unde pajura morții planează implacabil deasupra sufletului său.

Asemeni lui Urmuz, care și-a salvat destinul obscur printr-o operă genială, chit că „bizară”, jurnalistul Adrian Dinu, revine la filonul său primordial creator, la vechea sa pasiune, pictura, ca modalitate sintetică de expresie a trăirilor sale tulburătoare.

De o subtilă senzualitate, lucrările sale au un background livresc, transmit dincolo de senzații, în primul rând, idei și mesaje: un tip de simbolistică ce combină existențialismul francez cu constructivismul și arta contestatară a anilor 60-70 din capitala luminilor. Opera sa este un manifest împotriva crizei societății de consum, a ingineriilor biologiei genetice, a abuzurilor și exceselor de toate felurile, fără a avea caracterul militantismului proletcultist. Claritatea, puritatea chiar, rezultată din acuratețea excepțională a execuției, compozițiile organizate într-o ordine aproape maniacală transmit o atmosferă de straniețe și paradoxal, de familiaritate.

Privită de la depărtare, opera sa pare a pendula între caricatură și publicitate prin caracterul ei sintetic, printr-o falsă impresie de „poster” a cadrelor expuse. Imaginea concentrată incită și atrage privitorul, invitându-l să se apropie ca să descifreze mesajul. Din apropiere, lucrările demontează o

virtuozitate tehnică deosebită. Textele inserate subtil, liniile fine care conturează figurile stilizate, inserțiile animaliere din compozițiile lui Adrian Dinu ne poartă într-o lume încremenită, încărcată de simboluri, grea de sensuri, neliniștitoare, absurdă totodată. Culoarea e tratată în tentă plată, fără vibrații, în game discrete, punctate de accente de culoare pură, roșii, albastre, sau de un galben strident, asemenea unor strigăte reprimate. Totul în cea mai desăvârșită manieră personală. Dar să-l lăsăm pe autor să-și prezinte singur crezul artistic:

„În lucrările mele, totul este făcut pentru a șoca. Nefiresc, cu dispreț tipic vizual... Din unghiul mort, subconștientul îmi alimentează simpatia pentru visul diurn, dar și starea funestă a unei interiorități sufocate de angoste dominante (bețivi mistici, seducție involuntară) și detalii contradictorii.

Totul, sau aproape totul, plutește într-o lume irațională unde forme umane își pierd conturul prin suprapunere, se strivesc, rămân fără chip, fără vârstă, incapabile de acțiune, vulnerabile și resemnate. Existența plină de himere le absoarbe încetul cu încetul, iar destinul scapă de sub controlul divin. Puțini îl înfruntă, cu excepția celor indignați din plictiseală. Se resemnează în tipar, nici măcar sinuciderea nu merită osteneala...

Halucinant, fără remușcări, am creat aceste forme care sfidează conceptul estetic, revelația și armonia, împingând absurdul din viața interioară.

Culorile sunt „tari” și predomină disproportionat în multe tablouri, ca în final, forța psihică a emoției, (oricum) amăgitoare, să dispară lăsând locul incertitudinii. Este momentul ultimei ezitări înaintea strigătului suprem: Je vous déteste!”

Transhumanța

Pe drumul de pământ: povești de îmblânzit timpul

Daniela BĂBU

La urmă au venit și muntenii ș-au înngenuncheat la scaunul Împărăției. Domnul Dumnezeu s-a uitat la ei cu milă:

— Dar voi, năcăjiților, de ce ați întârziat?

— Am întârziat, Prea slăvite, căci suntem cu oile și cu asinii. Umblăm domol; suim poteci oable și coborâm prăpăstii. Așa ostenim zi și noapte; tăcem, și dau zvon numai tălângile. Iar așezările nevestelor și pruncilor ne sunt la locuri strâmte între stânci de piatră. Asupra noastră fulgeră, trăsnește și bat puhoaiete. Am dori stăpâniri largi, câmpuri cu holde și ape line.

— Apoi ați venit cei din urmă, zice Domnul cu părere de rău. Dragi îmi sunteți, dar n-am ce vă face. Rămâneți cu ce aveți. Nu vă mai pot da într-adaos decât o inimă ușoară ca să vă bucurați cu al vostru. Să vă pară toate bune; să vie la voi cel cu cetera; și cel cu băutura; și s-aveți muieri frumoase și iubețe.

Baltagul, Mihail Sadoveanu

Recitirea pasajului de mai sus aduce cu sine amintiri episodice din copilăria mea: imagini cu tatăl meu sosit acasă de la iernatul oilor din Câmpia Bărăganului, la începuturi de

februarie, pentru a-și petrece o zi sau două cu noi, copiii. Întrebat de fiecare dată de mine și de către fratele meu *de unde vine și unde se tot duce*, răspunsul lui „vin de la oi și merg înapoi la oi”, ne stârnea imaginația spre un tărâm foarte îndepărtat care ni-l răpea odată cu venirea toamnei și ni-l înapoia la începutul verii. Îmbrățișarea lui, întotdeauna însoțită de un puternic miros de miei proaspăt fătați, era primită cu multă bucurie știind că, în mod sigur, urma să primim, precum în fiecare an, în aceeași perioadă, un mielut rămas „orfan” pe care noi abia așteptam să-l creștem acasă și să ni-l facem partener de joacă. Îl numeam și îl strigam întotdeauna Sugurel pentru că îl hrăneam cu biberonul dintr-o sticlă: în scurt timp, mielul se împrietenea cu noi și ne însoțea pretutindeni. După ce creștea, îi puneam un ciucure roșu în lână după ureche să-l cunoaștem că e al nostru și că nu ni-l taie nimeni. Recunoșteam de departe mirosul persistent de miei, căci nu de puține ori asistasem la fătarea lor și văzusem cum, din momentul fătării, punerii lor la ugerul oii și mai departe către piețele agroalimentare, ori pe cărările transhumante, drumul lor era atent vegheat de tata. Fiind în perioada

în care descoperisem „Baltagul” lui Mihail Sadoveanu, mă opream deseori asupra legendei lui Nechifor Lipan și încercam să îmi imaginez de ce au întârziat mocanii la împărțirea darurilor și cum ar fi fost viața lor dacă ar fi ajuns la timp în fața lui Dumnezeu. Acum, dacă mi-aș întreba tatăl despre cum ar fi fost să facă altceva în viață decât oierit, mi-ar răspunde cu puțină ironie, încruntându-și fruntea: „Ieu am sărit pe geamu’ școlii să mă duc la oi și mi-i ciudă că n-am avut barima patru copii: doi să fi mers la școli și ăilant’ doi sau măcar unu’ să rămâie la oi.”

Mă numesc Maria și provin dintr-o familie de oieri novăceni *ungureni*¹ aflată la finalul unui drum de transumanță, întrucât nici eu, nici fratele meu nu continuăm ocupația părinților. Rareori tata mă strigă pe nume; de regulă, mă strigă „tată”. Orice m-ar ruga să fac, începe cu „tată”: „tată, dă-mi aia”, „bă tată, ia vină pân’ la mine”. Tata mi-a povestit râzând că la nașterea mea, moașa a ieșit transfigurată din sala de nașteri și i-a spus: „bucură-te, ai un băiat!”, după care a intrat și a ieșit și i-a spus așa: „scuză-mă, omule, e fată...”

Despre oieri și oierit în spațiul nostru, mitizat de către Lucian Blaga, drept spațiu-matrice, „mioritic”, alcătuit din alternanța deal-vale asemeni unei doine, aș putea scrie pagini multe: de la măiestria preparării balmoșului,

ori închegarea laptelui cu rânza din stomacul unui miel, la obiceiurile și povestea costumelor tradiționale încă păstrate de oieri, paginile ar fi numeroase. Dar acum scriu despre tata. El îmi povestește, eu memorez, eu scriu. Important e că el povestește. Dar nu o face la comandă, ci când are chef, uneori la muncile câmpului, alteori când face mămăligă. Nu povestește de azi, ci dintotdeauna. Și dintotdeauna am reținut tot. Acum, încet-încet se conturează o poveste de viață.

Într-o zi, m-a văzut că scriu și m-a-ntrebat:

— Ce to’ scrii acolo, tată?

— Poezii, ticule.

— Scrie-mi și mie una, da’ s-o-nțăleg și ieu.

— Ț-o scriu acu’.

Și i-am scris-o, o redau și aici pentru că de la ea a pornit ideea drumului de pământ:

Să mă iubești, ursoaico, lume

*Sfințește-ți bielele opinci
S-au ostenit de-atâta zare
Ah, existența ți-i amară
Ciobane, tată și de munți*

*Fă-ți frate tunetul, sărmane
O, munții plâng de e furtună
Când vântul şuieră prin brazi
Ascultă zbieretul de turmă.*

¹ Conform DEXI, p. 2120: *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române*/ Eugenia Dima, Doina Cobeț, Laura Manea... coord.: Eugenia Dima; cop.: Mihai Bacinschi. – Chișinău: Gunivas: Arc. 2007. (Tipogr. Italia). – 2312 pagini: *ungurean*, -ă, sm. adj. 2. Populația

românească din Transilvania, în special cea din vecinătatea fostelor provincii istorice, Țara Românească și Moldova; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. Cioban român, originar din Transilvania.

*Izvor să fii, ar fi mai bine
Ca să adăpi pe mal jivine
Și fluiera tot ți-ar cânta.*

*O, jale, tu miroși a oaie...
Miroși a Dumnezeu ușor când
Dormi pe țin cu capul pe o piatră
Până să-ți fie gata mămăliga
Începe Luna să te latre.*

*Și viața ta-i Banatul, Bărăganul
Suspine te apucă din senin
Domnii întreabă de ce brânza-i albă
Se miră și măgarii auzind.*

*Tu taci și te mai rogi la stele
Să aibă-n pază casa și pe-ai tăi
Până la primăvară urci în Carul Mare
Povara bălăioarelor cu miei.*

*Când ești acasă, îți adormi copiii
Și plângi ca tată după noapte bună
În timp ce mama rupe în ceaun
Zăpadă, să ajungă de-o fierțură*

*O, existența ți-i amară
Ești crucea desenată pe măgar
De vrei să intri, tată, în icoane
Tu pentru vise nu mai ai hotar*

*Seninul e obiala ta,
Un chiot vesel care-aduce câinii
Laptele-i tată, sânge blând de înger
Când mă botezi în bătaura stânii*

A citit-o, a zis că e „adevărată” și m-a rugat să continui să scriu. N-a zis nimic altceva, decât că am scris „adevărat” și că ar fi bine să mai scriu. Ce să mai scriu? Mereu am avut (și încă am!) curiozități asupra spațiului cultural din care provin, asupra fami-

liei din care fac parte și asupra importanței continuității tradiției oieritului care a dat României unul dintre miturile fundamentale, mitul transhumanței. În lucrarea „Talmeș balmeș de etnologie și multe altele”, Irina Nicolau afirmă că „să te miri mai bine de alții, trebuie să te cunoști pe tine, să te intereseze faptul că aparții unei culturi și că te confrunți cu alte culturi și să evaluezi cât și cui datorezi”² dar totodată că „străinul apropiat reprezintă pericolul cel mai mare. Așadar, din raționamentul de a descoperi tot ceea ce îmi este mai puțin (sau deloc) cunoscut despre propria cultură, acum scriu despre tatăl meu și spațiul-timp al vieții lui. De ce despre tatăl meu? Nu îmi reprim o primă pornire afectivă, izvorâtă din dorința de a „compensa” în manieră proprie, desprinderea mea (nu voi pronunța cuvântul definitivă) de cultura familiei din care provin.

Bărăganul, așa cum este descris de către scriitorul brăilean, Panait Istrati, pare „pustietate” unde nimic în afară de ciulini nu răsare. Panait Istrati... și Bărăganul lui... Am privit mult timp Bărăganul prin ochii lui Istrati. M-a înfiorat.

Animat în zile de toamnă de câte un cioban cu turmă pe care poți să-l vezi din depărtare „întors spre miază-noapte”³, Bărăganul a fost catalogat de geografi ca fiind ținutul cu cel mai capricios tip de climă din România. Zăpezile sunt spulberate și troienite. Climatului este specific stepei: veri fierbinți și uscate și ierni geroase, influențate de bătaia crivățului. După anul 1950, în Câmpia Bărăganului, comuniștii au deportat în jur de

² Irina Nicolau, *Talmeș balmeș de etnologie și multe altele*.

³ Panait Istrati, *Ciulinii Bărăganului*.

patruzeci de mii de deținuți politici. În baza decretului din 15 martie, în 18 iunie 1951 s-a întreprins cea de-a doua mare deportare din istoria României. Aceasta măsură pregătea terenul colectivizării...

Acum privesc Bărăganul prin ochii tatei și sunt uimită că l-a bătut aproape douăzeci de ani.

Ticule, și cân' veneau sărbătorile, ce făceaț' pe întinsu' câmpiii?

Tată, oaia n-are nici Crăciun și nici Paști, că vorba lu' Moș: *Apăi, ăște căcăreză, n-au nici Paști și nici Boteză!*⁴ Numa' de petrecut nu-ț' ardea și nu-ț' arde la oi. Vita nu știe de sărbătoare: trăbă mulșă, păscută, trăbă scoasă di' iarnă, grijită. Lângă iele stai indiferent de vreme și de sărbătoare, dacă vrei să le ții. Dacă nu... măi bine te lipsăști! De nu iești tu cu iele, străinu' nu ți le păzăște! Anii-n care-am iernat pe Bănat, n-am ajuns decât un Crăciun acas'. Din Bărăganu'... nici atât! Ajungi acas' nebarbierit, ostenit, nu-ț' arde decât să stai liniștit câteva zile să-ț' încălzăști oasăle, că după-ai pleci iar. Da' și-atunci, în preajma sărbător'lor, venea muier'le cu demân-care la noi, la oi. Îmi trimița și mie muma haine de schimb, o pâne, câti-un cozonac, o sticlă cu vin, o bucat' de slănină, ouă roșii. La Crăciun măi făcea ai târlui câte-o oaie păstramă, desfăcea o beșică de brânză de burduș, tobă, cârtaboși. Cân' s-apropia vremea de Paști, la-nturnat, făcea oile pi lângă sate. Intram la v'o bisărică și ceream di la popă un păhar cu Păștiță și ne da. De v'o două ori... n-a avut cin'

să ne-aducă și ni Le-am făcut sânguri...

Cum Le-ați făcut?

Dacă-ț' spui, nu mă crez'. Ieram în pustiișag, la cinșpe kilometri de hăl măi apropiat sat. Am cătat în dăsăguț' pe măgari, măi aveam o screamură de pâne, am picurat niște vin pe ia, am zăs „Tatăl nost” ș-am luat și noi a doua zî, pe nemâncate, câte-oțâr' să sâmțâm și noi că-i sărbătoare. Dumnezeu să ne ierte de-om fi greșit, da' n-am dat în cap la om... Da' asta, iera o modalitate. În halt an, ne-am nimerit de Paști, pi' niște păduri și nici pâne n-aveam la noi. Așa c-am văzut și ieu ce nu măi văzusăm: ai măi bătrâni a cules în dimineața Paștilor niște mugurași tineri cât unghia și ne-a pus să luăm toț' pe nemâncate câti-un muguraș, considerân' că-s Păștiță. Așa, cică, proceda odată mulț' ciobani la drum cân' n-avea de une lua Paști.

Rostește ultimele cuvinte amestecând în ceaunul de mămăligă, în vatra stânii, cu mâinile crăpate de gerurile Banatului și Bărăganului prin care s-a călit. Când eram mică și răsărea luna printre brazi, tata întindea mâna spre ea și-mi puneă: „Tată, vezi ciobanu' ăla di colo care mestecă-n mămăligă? Iote-l, mă-n lună, i să vede și pălăria...”

Acum răstoarnă mămăliga pe tocătorul de lemn, îmi face semn cu mâna să iau o bucată de brânză veche din butoi și mă poștește la masă: hai să vedem câte cocoloașe găsăm î' mămăligă...

(din volumul în curs de apariție

Pe drumul de pământ: povești de împlânzit timpul)

⁴ *Oile n-au sărbători!*

Universalia

Fady Joudah

Fady Joudah este un medic palestinian-american, poet și traducător. S-a născut în Austin, Texas, și a crescut în Libia și Arabia Saudită. A absolvit Universitatea din Georgia, Colegiul Medical din Georgia și Universitatea din Texas Health Sciences din Houston. În 2002 și 2005 a lucrat cu doctorii fără frontiere în Zambia și Sudan. Volumul său de debut în poezie a câștigat concursul „Yale Series of Younger Poets”, și a fost ales de Louise Glück. Joudah a scris și o a doua carte de poezie, *Alight* (2013), apoi a urmat o a treia, *Textu* (2014), o carte de poezii scrisă pe un telefon mobil în care fiecare poem are exact 160 de caractere. Cea de-a patra sa carte este *Note de subsol în Ordinul dispariției* (viitor 2018).

Joudah locuiește împreună cu familia sa în Houston, unde lucrează ca medic de medicină internă.

Prezentare și traducere: Mihai MARIAN

DRUMUL DE ÎNTOARCERE

Îmi amintesc toporul și carapacea de țestoasă.
Mi-amintesc ziua în care am câștigat

Un ceas de argint la școală
Apoi m-am întors acasă cu taică-meu

Ca să-i spun mamei că a murit maică-sa.
Mi-amintesc cum

L-a plesnit maică-mea
Zgâriindu-l cu unghiile

Sângerând,
El a zâmbit ca să mă învețe un lucru:

Îi plesnim pe cei pe care-i iubim.
Mi-amintesc un băiat și o țestoasă

De fiecare dată când o ținea, se băga în carapace.
Iar mătușa mea era la o mare
Și două granițe depărtare.
Îmi amintesc vara pe care a petrecut-o așteptând

O viză, în pat, cu genunchii
Strânși sprijinind cartea pe care o citea

Nimeni nu-i spusese
Că a murit maică-sa.

Când a sosit
Mi-a zâmbit și m-a pupat.

N-am zis nimic. A bocit iar
Unchiul meu i-a tras o palmă.

Știu că și surorile au vrut
Și băiatul a vrut de asemenea.

Să vadă corpul
În carapacea sa.

Lângă mormânt erau hârlețe.
În grădină era un topor.

SPERIETOARE

Păsările din lanul de orez sunt prea inteligente pentru sperietori,
Știu că ceea ce le place își extrag din boabe.

Când se va întâmpla, nu va mai fi timp să cauți pe nimeni.
Soț, copil, nouă frați și surori.

Vei înceta să bați cu bățul din trestie de zahăr în găleata de plastic,
Nu vei mai țipa la păsări și vei fugi.

Te vor sui în camioane și te vor mâna o sută de mile.
Bătrânii te vor învăța cum să te descurci cu soldații din punctele de control.

Le vei da lingura, pătura și fasolea ta,
Ei te vor lăsa în viață. Și dacă sari din camion,

Te vor călca jeepurile venind din urmă.
Mai târziu te vor acuza că ți-ai lăsat țara la greu.
Apoi, vei sta la cozi să mănânci și nu-ți vor da cât să te sature.
Mama ta îți va țese chiloți din saci de făină.

Iar ei îți vor da corturi de plastic, oale de gătit,
Carduri de vaccinare, pastile albe, și pături de lână.

Și-ți vei păstra calmul.
Cu ochii închiși de parcă ți-ar fi intrat săpun în ei,

Cu brațele deschise de parcă ai prinde ploaia.